

TARTALOM

*Kovács Zoltán: Infrastruktúra-, alkalmazás-
és tartalomszolgáltatók fogalmi meghatározása
a törvényes ellenőrzés szemszögéből*

*Szabó Tibor: OPenssl (Heartbleed) sérülékenység
avagy a nyílt https*

Szűcs Péter: Műholdas rendszerek EMP elleni védelme

*Less Ferenc: A militarizált rendőrség problémái
az Egyesült Államokban
Mitől vált harci övezetté egy amerikai kisváros?*

*Kovács István: A szervezett bűnözés két alappillére:
az emberkereskedelemhez kapcsolódó
prostitúciós bűncselekmények valamint
a kábítószer-kereskedelem összefonódása*

NEMZETBIZTONSÁGI SZEMLE

A Nemzeti Közszerológati Egyetem
Nemzetbiztonsági Intézetének
elektronikus (online) megjelenésű tudományos folyóirata

HU ISSN 2064-3756

II. évfolyam, 4. szám, 2014.

A szerkesztőbizottság elnöke: Dr. Boda József, Nemzeti Közszerológati Egyetem

Főszerkesztő: Dr. Dobák Imre, Nemzeti Közszerológati Egyetem

Internetes megjelenés: Dr. Pétery Kristóf, Nemzeti Közszerológati Egyetem

Internetes elérhetőség: <http://nbszemle.uni-nke.hu>

Szerkesztőség: Nemzeti Közszerológati Egyetem, Nemzetbiztonsági Intézet
1101 Budapest, Hungária krt. 9-11.

Levelezési cím: Nemzeti Közszerológati Egyetem, Nemzetbiztonsági Intézet
1581 Budapest, Pf.: 15.

E-mail: nbszemle@uni-nke.hu

Szerkesztőbizottság

Elnöke: Dr. Boda József
Tagok: Dr. Béres János
Dr. Botz László
Dr. Dobák Imre
Hazai Lászlóné dr.
Dr. Kobilka István
Dr. Kovács Zoltán András
Prof. Dr. Padányi József
Dr. Regényi Kund Miklós
Dr. Resperger István
Prof. Dr. Szakály Sándor
Dr. Takács Tibor
Dr. Vida Csaba

Kiadó:

Nemzeti Közsolgálati Egyetem
1101 Budapest, Hungária krt. 9-11.

E számunk szerzői:

Kovács Zoltán
Kovács István
Szabó Tibor
Szűcs Péter
Less Ferenc

A számban megjelent írásokat lektorálták:

Prof. Dr. Kovács László
Prof. Dr. Haig Zsolt
Dr. Bebesi Zoltán
Dr. Dobák Imre
Dr. Gáspár Miklós
Dr. Muha Lajos
Dr. Szendrei Ferenc

Tartalomjegyzék

Kovács Zoltán: Infrastruktúra-, alkalmazás- és tartalomszolgáltatók fogalmi meghatározása a törvényes ellenőrzés szemszögéből	3
Szabó Tibor: OPenssl (Heartbleed) sérülékenység avagy a nyílt https	29
Szűcs Péter: Műholdas rendszerek EMP elleni védelme.....	44
Less Ferenc: A militarizált rendőrség problémái az Egyesült Államokban Mitől vált harci övezetté egy amerikai kisváros?	59
Kovács István: A szervezett bűnözés két alappillére: az emberkereskedelemhez kapcsolódó prostitúciós bűncselekmények valamint a kábítószer-kereskedelem összefonódása	79

Infrastruktúra-, alkalmazás- és tartalomszolgáltatók fogalmi meghatározása a törvényes ellenőrzés szemszögéből

Kovács Zoltán¹

Absztrakt:

Az internet-technológiára épülő szolgáltatások, ezeken belül is kiemelten a felhő alapú rendszerek jelentősen megváltoztatták mindennapi életünket, kommunikációs szokásainkat. A megjelenő új technológiák mentén kialakult egy új szolgáltatói struktúra is, amelyhez a törvényes ellenőrzésnek is alkalmazkodnia kell. Jelen cikk bemutatja az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény ezen okból történő módosításának szükségességét, áttekinti az új szolgáltatói modellben megtalálható tartalom-, infrastruktúra-, és alkalmazásszolgáltatók jelenleg elérhető definícióit, majd javaslatot tesz ezek új, a törvényes ellenőrzés szempontjából is megfelelő, akár jogszabályba is illeszthető meghatározására.

Kulcsszavak: *felhő alapú rendszerek, törvényes ellenőrzés, infrastruktúraszolgáltató, alkalmazásszolgáltató, tartalomszolgáltató*

Definition of infrastructure-, application-, and content providers in the terms of lawful monitoring

Abstract:

The internet-based services, particularly the cloud computing have significantly changed our everyday life and communication habits. With the recent technologies a new service-provider structure has been established, to which the lawful monitoring has to be adjusted. This article describes the need for the amendment of Act C of 2003 on electronic communications, reviews the currently available definitions of the content-, infrastructure-, and application service-providers included in the new service-provider model, and proposes new, appropriate definitions in terms of lawful monitoring which could be integrated into the law.

Keywords: *cloud computing, lawful monitoring, infrastructure provider, application provider, content provider*

¹ zkovacs@nbsz.gov.hu

Bevezetés

Napjainkban az Internet és az azt használó alkalmazások gyökeresen változtatják meg szokásainkat, teszik kényelmesebbé életünket. Ezekben a változásokban élenjáró szerepük van az internet-technológiára épülő szolgáltatások, ezeken belül pedig a nyilvános számítási felhő (Public cloud) telepítési modell szerint működő, elsősorban „szoftver, mint szolgáltatás” (Cloud Software as a Service (SaaS)) szolgáltatási modell típusú rendszereknek. Egyszerűbben fogalmazva ezek azok a mindenki számára – a meglévő személyi használatú eszközök (pl. notebook, okostelefon stb.) felhasználásával, akár csekély számítástechnikai tudással is használható, olcsón, sokszor ingyenesen – igénybe vehető rendszerek, szolgáltatások (mint pl. Facebook, Gmail, Dropbox, Twitter, Skype, PayPal, stb.) amelyek ma már szerves részét képezik mindennapi életünknek, kommunikációknak.

A PC/SaaS rendszerek mindenképpen az internet-technológiára épülő szolgáltatások részhalmozának tekinthetők, ám a határvonalat, hogy mi tekinthető PC/SaaS rendszernek is, nagyon nehéz egyértelműen meghúzni. A cikknek nem célja ezen probléma elemzése, így a továbbiakban mindenhol PC/SaaS rendszereket említ.

A „Felhő alapú rendszerek törvényes ellenőrzési problémái” című cikk² bemutatta az Internet és az azt felhasználó alkalmazások fejlődésével ugrásszerűen változó, bővülő kommunikációs formák, lehetőségek hatásait, áttekintette az elektronikus úton folytatott kommunikáció és a hírközlés viszonyát, e kettő változásait, valamint a PC/SaaS felhő alapú rendszerek törvényes ellenőrzése kapcsán felmerült problémákat. A cikk egyik legfontosabb megállapítása az volt, hogy a klasszikus hírközlési szolgáltatói modellt egyre inkább felváltja egy specializált infrastruktúra-, alkalmazás-, és tartalomszolgáltatói modell, és ez a tendencia a jövőben várhatóan tovább erősödik. Az új modell legjelentősebb hatása a hírközlésre az, hogy az infrastruktúraszolgáltató a hírközlési hálózatot – vagy célszerűbb megfogalmazással Internet elérést – biztosítja, míg az alkalmazásszolgáltató gondoskodik a tényleges kommunikációs szolgáltatásról.

A PC/SaaS felhő alapú rendszerek természetesen nem csak kommunikációt, hanem sok egyéb online szolgáltatást is biztosítanak a felhasználók számára.

² Kovács Zoltán: *Felhő alapú rendszerek törvényes ellenőrzési problémái*. *Hadmérnök*, VIII. Évfolyam 1. szám - 2013. március

Igénybe vehetünk banki szolgáltatásokat³, fizethetünk web boltokban⁴, játszhatunk⁵, szerkeszthetjük dokumentumainkat⁶, képeinket⁷, tárolhatjuk, megoszthatjuk adatainkat⁸, készíthetünk útvonaltervet⁹, és még nagyon hosszan lehetne folytatni a felsorolást. Ugyanakkor a korábban említett hármas tagozódásba (infrastruktúra-, alkalmazás-, és tartalomszolgáltatók) nem csak az elektronikus úton folytatott kommunikációt lehetővé tevő rendszerek, hanem az itt említettek is beleérthetőek, beleértendőek. Akárcsak a többi PC/SaaS felhő alapú rendszer.

Fel kell azonban tenni a kérdést, hogy mit is takarnak az infrastruktúra-, alkalmazás-, és tartalomszolgáltató fogalmak. Ezekre ugyanis számos megfogalmazás létezik, azok hol szélesebben értelmezve, hol szűken egy adott feladatra, problémára koncentrálnak fogalmazzák meg, mit is értenek a fent említett fogalmak alatt. Törvényes ellenőrzés szempontjából azonban két problémába is ütközünk. Az egyik az, hogy ezek a definíciók azonban nem fedik le teljes mértékben a fenti rendszereket, szolgáltatásokat, a másik pedig az, hogy ilyen fogalmak a jelenlegi magyar jogi szabályozásokban nem találhatóak. Ez pedig megnehezíti a hatékony törvényes ellenőrzés végrehajtását.

A PC/SaaS felhő alapú rendszerek törvényes ellenőrzésének igénye azok felhasználásával arányosan nő. Azonban ennek kapcsán – mint, ahogy a „Felhő alapú rendszerek törvényes ellenőrzési problémái”, valamint a „Felhő alapú rendszerek törvényes ellenőrzési módszerei vizsgálata I.-II.” című cikkek¹⁰ bemutatták – az erre feljogosított szervezetek számos jogi és technikai problémával küzdenek. Ezek közül az egyik kiemelkedő a fent említett szolgáltatói definíciók hiánya. Éppen ezért a „Felhő alapú rendszerek törvényes ellenőrzési problémái” című cikk az összefoglalás és a következtetések részében ezen rendszerek törvényes ellenőrzésének hatékony kialakítása érdekében teendő további lépések egyikeként a következő feladatot fogalmazta meg: „...a jogi szabályozás kiala-

³ <https://www.otpbank.hu/portal/hu/OTPdirekt/Home> (2013. 10. 27.)

⁴ <https://www.paypal.com/hu/webapps/mpp/home> (2013. 10. 27.)

⁵ <http://eu.battle.net/wow/en/> (2013. 10. 27.)

⁶ <http://office.microsoft.com/hu-hu/business/> (2013. 10. 27.)

⁷ <http://www.adobe.com/hu/products/photoshop.html> (2013. 10. 27.)

⁸ <https://www.dropbox.com/> (2013. 10. 27.)

⁹ <https://maps.google.hu/maps?hl=hu&tab=wl> (2013. 10. 27.)

¹⁰ Kovács Zoltán: *Felhő alapú rendszerek törvényes ellenőrzési módszerei vizsgálata I. rész. Hadmérnök, VIII. Évfolyam 3. szám - 2013. szeptember, valamint Kovács Zoltán: Felhő alapú rendszerek törvényes ellenőrzési módszerei vizsgálata II. rész. Hadmérnök, VIII. Évfolyam 3. szám - 2013. szeptember*

kítása előtt pontosan definiálni kell az infrastruktúra-, alkalmazás- és tartalomszolgáltatók fogalmát”. Jelen cikk ezzel foglalkozik részletesen.

Eht módosítás

Az infrastruktúra-, alkalmazás- és tartalomszolgáltatók definícióinak kialakítása előtt célszerű áttekinteni, hogy a jelenleg érvényes jogszabályok megfelelő keretet biztosítanak-e az említett szolgáltatók, szolgáltatások törvényes ellenőrzéséhez.

Jelenleg a hírközlés törvényes ellenőrzését szabályozzák a hatályos törvényeink két, párhuzamosan alkalmazott szabályrendszer szerint. Ezek közül az egyik a titkos információgyűjtést és titkos adatszerzést szabályozó ágazati normák, mint például a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. (továbbiakban: Nbtv.), a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. (Be.), a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. (Rtv.), az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. (Ütv.), valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. (NAVtv.) törvények. A másik az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény, valamint az elektronikus hírközlési feladatokat ellátó szervezetek és a titkos információgyűjtésre, illetve titkos adatszerzésre felhatalmazott szervezetek együttműködésének rendjéről szóló 180/2004. (V. 26.) Korm. rendelet.

De nem csak a szabályozást, hanem az Eht.-t is kettőségek jellemzik. Egyfelől a törvényt 2003-ban fogadták el, az akkori technikai, technológiai viszonyoknak megfelelően. Így kizárólag az infrastruktúrával rendelkező, és az ehhez kapcsolódó, erre ráépülő szolgáltatást egyszerre nyújtó hírközlési-, és Internetszolgáltatókról szól. Ez utóbbiak akkor még jelentős mértékben nyújtottak olyan szolgáltatásokat, amelyeket mára szinte teljesen átvettek a tőlük függetlenül működő alkalmazásszolgáltatók. Ilyen például az elektronikus levelezés. Ráadásul – mint, ahogy a „Felhő alapú rendszerek törvényes ellenőrzési problémái” című cikk is taglalja – az elektronikus úton folytatott kommunikáció is gyökeresen megváltozott. A törvény 2003-as megalkotásakor számos, napjainkban már széleskörűen használt technológia még nem létezett. Erre két jellemző példa az IP alapú kommunikációban ma meghatározó Skype és Facebook. A rendkívül népszerű Skype első béta verziója 2003 augusztusában jelent meg (tehát a törvény megalkotásakor még nem volt elérhető!), míg 2011-re átlagban 20 millió felhasználó használta egyidejűleg. A Facebook, amely 2004. február 4-én debütált, tehát a törvény hatályban lépésekor (2004. január 1-én) még el sem indult! 2012. október 4-én az alapító saját Facebook oldalán tette közzé, hogy havi szinten több mint 1 mil-

liárd ember használja aktívan a közösségi oldal nyújtotta szolgáltatásokat. Márpedig ezeket a változásokat a törvény nem követte.

Másfelől a törvény felépítését is kettősség jellemzi. Az Eht. megalkotásakor teljesen logikus lépés volt az érintettek hírközlési szolgáltatáshoz kapcsolódó feladatai és kötelezettségei mellett a törvényes ellenőrzéshez kapcsolódó kötelezettségek megjelenítése is. Mára ez azonban már minden szereplő számára akadályozó tényezővé vált. A törvényes ellenőrzési kitételek miatt a törvény vonatkozó része kétharmados, így az egyébként logikus és szükséges, nem a törvényes ellenőrzéshez kapcsolódó változtatásokat is sokkal nehezebben lehet elfogadtatni.

Éppen ezért célszerű lenne az Eht.-t kettébontani. Az egyik, továbbra is kétharmados törvény szabályozná a törvényes ellenőrzéshez kapcsolódó kötelezettségeket, de már az új, fent említett infrastruktúra-, alkalmazás- és tartalomszolgáltató struktúrának megfelelően. Ez jól kiegészíthetné a korábban említett ágazati törvényeket. A másik, immár normál feles törvény pedig, szintén az új struktúrának megfelelően, az érintett szereplők minden más feladatát, kötelezettségét írná elő. A változtatásnak több előnye is lenne. Egyrészt a jelenlegi viszonyokhoz és a közeljövőhöz alkalmazkodó törvényi szabályozást lehetne létrehozni. Másrészt az egyes törvények kapcsán megjelenő kevesebb szereplő miatt könnyebb az esetleges későbbi változtatásokat átvezetni. Harmadrészt, azokat a szolgáltatókat (tipikusan alkalmazásszolgáltatók) is be lehetne vonni minden tekintetben a törvényi szabályozás hatálya alá, akik eddig kívül estek azon. Erre más területen már történnék kísérletek, például az adózás kapcsán már elkészült egy hasonló megfontolásokon alapuló törvényjavaslat.¹¹

A javasolt két új törvénnyel kapcsolatban viszont elmondható, hogy célszerű mindkettőben ugyanazokat a meghatározásokat használni, és a meglévő, és bizonyos területeket most is lefedő hírközlési szolgáltató mellett megjeleníteni és bevezetni az infrastruktúra-, alkalmazás- és tartalomszolgáltatók fogalmát is.

Tartalomszolgáltatók

A törvényes ellenőrzés szempontjából is teljes körű definíciók kialakítását érdemes a tartalomszolgáltatókkal kezdeni. Elsősorban azért, mert talán erre vannak a legátfogóbb, a törvényes ellenőrzés szempontjából is elfogadható meghatározások. Másodsorban azért, mert a hagyományos tartalomszolgáltatók (pl. újság, tv stb.) kapcsán a törvényes ellenőrzés metódusai kialakultak és a demokratikus

¹¹ <http://www.parlament.hu/irom40/00264/00264.pdf> (2014. 07. 01.)

országokban hasonló elvek alapján elfogadottá váltak. Harmadsorban pedig azért, mert törvényes ellenőrzés kapcsán ez kapja a legkisebb figyelmet.

Magyar meghatározások

A tartalomszolgáltató meghatározására a Magyarországi Tartalomszolgáltatók Egyesületének (továbbiakban: MTE) a tartalomszolgáltatásra vonatkozó működési, etikai és eljárási szabályzatának 3. pontjában az alábbiakat találjuk:

„Internetes tartalomszolgáltatónak tekintünk minden olyan jogi vagy természetes személyt, illetve ezek bármilyen csoportját, amely/aki az internetfelhasználók összessége, vagy egy csoportja által elérhető módon, bármilyen (textuális, numerikus, képi, hangos, multimediális) információt tesz közzé időben korlátozott vagy korlátlan módon úgy, hogy a tartalomhoz hozzáférők által e jogi vagy természetes személy egyértelműen, a tartalomhoz való hozzáférés során azonosítható. Az internetes tartalomszolgáltatás fogalmába beleértjük a különböző hálózatokon elérhető WWW, mobil, szélessávú, e-mailes információkat, mely technológiák ugyanakkor nem kizárólagosan alkotják a fogalom tartalmát. Nem tekintjük Tartalomszolgáltatónak azt a szolgáltatót, aki pusztán technológiai lehetőséget biztosít egy vagy több, egyszerűen azonosítható jogi vagy természetes személynek, információk közzétételére.”¹²

Ez a meghatározás a törvényes ellenőrzés szempontjából is iránymutatóan foglalja össze az Internetes tartalomszolgáltató fogalmát. Ugyanakkor érdemes megvizsgálni, hogy az általános – tehát nem csupán Internetes – médiaszolgáltatások és sajtótermékek fogalmi meghatározásai alapján a fenti fogalmakörrel célszerű-e kiterjeszteni. A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság által kiadott „A médiaszolgáltatás és a sajtótermék fogalma az új magyar médiaszabályozásban” című dokumentum¹³ a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény (a továbbiakban: Smtv.)¹⁴, valamint a média-

¹² A Magyarországi Tartalomszolgáltatók Egyesületének a tartalomszolgáltatásra vonatkozó működési, etikai és eljárási szabályzata 2009. október 21., <http://www.mte.hu/etikaikodex.html> (2013. 08. 16.)

¹³ Koltay András, Mayer Annamária, Nyakas Levente, Pogácsás Anett: A médiaszolgáltatás és a sajtótermék fogalma az új magyar médiaszabályozásban. Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsa és annak Médiatudományi Intézete. <http://mediatanacs.hu/dokumentum/1786/1321010932mediaszolgáltatatas.pdf> (2013. 10. 27.)

¹⁴ 2010. évi CIV. törvény a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól. http://www.complex.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1000104.TV (2013. 11. 11.)

szolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény (a továbbiakban: Mttv.)¹⁵ alapján foglalja össze az említett fogalomrendszert.

A dokumentum az Smtv. és az Mttv. szerint megkülönbözteti a médiaszolgáltatást és a sajtóterméket. E kettőt a jogszabályok összefoglalóan médiatartalom-szolgáltatásnak nevezik, a két törvény hatálya pedig a Magyarországon letelepedett médiatartalom-szolgáltatókra terjed ki. A médiaszolgáltatásnak és a sajtótermékek kiadásának vannak közös jellemzőik. Mindkettő esetében a szolgáltatók tájékoztatás, oktatás, vagy szórakoztatás céljából hoznak nyilvánosságra tartalmakat, amelyekért szerkesztői felelősséget viselnek, és ezeket elektronikus hírközlő hálózaton keresztül továbbítják. (A sajtótermék esetében a törvény e mellett a nyomtatott formára is kiterjed, de ez a téma szempontjából érdektelen, így a cikk ezzel nem foglalkozik.)

A dokumentum 2.1.3. részében pontosítja a fent említett tájékoztatás, oktatás és szórakoztatás fogalom tartalmát, amelyben kiemeli, hogy nem tekinthetők tartalomszolgáltatásnak a közösségi vagy fájlmegosztó oldalakon közzétett anyagok, mint ahogy a magáncélú, vagy szűk határozott körben elérhető tartalmak sem.

Az említett dokumentumokban megjelenő definíciók a készítőik saját feladatrendszerének megfelelően, ahhoz teljes mértékben illeszkedve fedik le a tartalomszolgáltatás fogalmát. A törvényes ellenőrzés szempontjából a fenti meghatározások ugyan szintén jó kiindulási alapot adnak, azonban nem teljes körűek. Van ugyanis néhány olyan sarkalatos pont, amelyet a pontos meghatározás érdekében még szükséges leszögezni.

Az első, hogy a hármas tagolás (infrastruktúra-, alkalmazás-, és tartalomszolgáltató) tagjainak egyértelmű megkülönböztetése miatt fontos jellegzetesség, hogy a tartalomszolgáltató csak és kizárólag egyirányú kommunikációt tesz lehetővé. Az általa elkészített, szerkesztett tartalom kerül közlésre, annak tartalmát a fogyasztó nem tudja befolyásolni.

A második, hogy tartalomszolgáltatónak kell tekinteni minden olyan szolgáltatót, akinek a szolgáltatása Magyarországon elérhető, igénybe vehető, és nem csak azokat, amelyek – a fenti törvények megfogalmazása szerint – hazánkban letelepedtek.

A harmadik, hogy – az Internet jelenlegi lehetőségeit figyelembe véve – nem mindig lehet egyértelműen azonosítani a tartalomszolgáltatót, mint jogi vagy természetes személyt. Ettől azonban még tartalomszolgáltatásnak minősülhet a

¹⁵ 2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1000185.TV (2013. 11. 11.)

tevékenysége. Gondoljunk csak egy olyan blogra vagy Internetes újságra, amely szöveges, képi és videó üzeneteket is tartalmaz, külföldi szerveren érhető el, a készítő(k) csupán álnevet használ(nak), de a közzétett tartalom bárki számára hozzáférhető.

Külföldi meghatározások

A magyar meghatározások után célszerű megvizsgálni néhány külföldi definíciót is annak reményében, hogy további hatékony segítséget nyújthatnak a törvényes ellenőrzés ellátásához szükséges, törvénybe is illeszthető meghatározás kialakításában.

A Collins English Dictionary szerint a tartalomszolgáltató *„egy személy vagy cég, amely tartalmat szolgáltat egy honlap számára”,* és példaként az (azóta már megszűnt) MSN-t és a Freeserve-t nevezi meg.¹⁶

Hasonlóan rövid meghatározást közöl az Oxford Dictionaries is, amelynek US English verziója szerint a tartalomszolgáltató *„az a személy vagy szervezet, aki honlapokon történő felhasználáshoz információkat szolgáltat”.¹⁷* A British & World English verzióban ugyanez a meghatározást közlik, de már leszűkítve szervezetre, a személy megjelölése nélkül.¹⁸

Az előzőeknél bővebben leírt, ezáltal szűkebben, pontosabban értelmezhető definíciókat is közreadtak. A Gartner meghatározása szerint a tartalomszolgáltató *„egy vállalkozás információ-alapú (értsd: tartalom-alapú) termékekkel, amely tartalmazza az információ elérési és kezelési szolgáltatásokat is”.¹⁹*

Hasonló meghatározást ad közre a Dictionary.com is, azzal a különbséggel, hogy abban személy vagy csoport, valamint honlapok vagy elektronikus média szerepel.²⁰

A BusinessDictionary.com már bonyolultabb megfogalmazást használ. Definíciójukban cégekről beszélnek, amelyek kiadványukat vagy honlapukat teszik vonzóbbá vagy hasznosabbá olvasóik, látogatóik számára szövegek, grafikák, interjúk, új fejlesztések, új történetek – és a sort egy „stb.”-vel nyitva hagyják! – közlésével.²¹

¹⁶ <http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/content-provider> (2013. 08. 16.)

¹⁷ http://www.oxforddictionaries.com/definition/american_english/content-provider (2013. 08. 16.)

¹⁸ <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/content-provider> (2013. 08. 16.)

¹⁹ <http://www.gartner.com/it-glossary/content-provider/> (2013. 08. 16.)

²⁰ <http://dictionary.reference.com/browse/content+provider?s=t> (2013. 08. 16.)

²¹ <http://www.businessdictionary.com/definition/content-provider.html> (2013. 08. 16.)

A TheFreeDictionary by Farlex megfogalmazásában már a magyar meghatározásokhoz közel álló terminológiát találunk: „egy szervezet vagy egyén, amely információs, oktatási vagy szórakoztató tartalmakat hoz létre az Internet, CD-ROM-ok, vagy szoftver alapú termékek számára”. Megjegyzendő, hogy a tartalom eléréséhez szükséges szoftver biztosítását a tartalomszolgáltató számára lehetőségként, de nem szükségszerűségként említik meg.²²

A fenti meghatározásokat a törvényes ellenőrzés szempontjából értékelve elmondható, hogy azok bár szélesítik a korábban vizsgált magyar definíciókat, de már a túlzott általánosság szintjén mozognak. Így ezek segíthetnek ugyan egy megfelelő definíció kialakításában, de önmagában egyik sem alkalmas arra, hogy beilleszthető legyen egy törvénybe, mint meghatározás.

Saját meghatározás

A magyar és a külföldi definíciókat áttekintve, valamint figyelembe véve a technológiai fejlődés irányait, a tartalomszolgáltató törvényes ellenőrzés szempontú meghatározáshoz az alábbiakat kell figyelembe venni:

- bármilyen információt (textuális, numerikus, képi, hangos, multimediális) közzé tehet,
- tájékoztatás, oktatás, vagy szórakoztatás céljából,
- időben korlátozott vagy korlátlan módon,
- fizetős vagy ingyenes formában,
- amelyért szerkesztői felelősséggel tartozik,
- nem tekinthetők tartalomszolgáltatásnak a magáncélú, vagy szűk, határozott körben elérhető tartalmak,
- kizárólag egyirányú kommunikációt szolgál, a felhasználó „passzív” fogyasztó,
- a szolgáltatás Magyarországon elérhető és igénybe vehető, függetlenül attól, hogy a szolgáltató hazánkban letelepedett, vagy egyáltalán bármilyen formában engedélyezett-e,
- a szolgáltató lehet bármilyen természetes vagy jogi személy (cég, személy, vagy azok egy csoportja),
- amely a hozzáférés során nem kell, hogy egyértelműen azonosítható legyen,

²² <http://encyclopedia2.thefreedictionary.com/content+provider> (2013. 08. 16.)

- a tartalmakat online, elektronikus úton, elsősorban az Interneten teszi hozzáférhetővé.

[Az offline elérhető tartalmak – legyen az akár nyomtatott (pl. újság, könyv stb.), akár elektronikus (pl. CD, DVD, Blue-ray Disc stb.) – a téma szempontjából nem releváns.]

A fentiek alapján az alábbi definíciót célszerű a törvényes ellenőrzéssel foglalkozó törvényben felhasználni:

„Tartalomszolgáltató:

Online tartalomszolgáltató minden olyan jogi vagy természetes személy, vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, illetve ezek bármilyen csoportja, amely/aki infokommunikációs rendszeren – főként Interneten – keresztül, elsősorban tájékoztatás, oktatás, vagy szórakoztatás céljából, a felhasználók összessége, vagy egy csoportja által elérhető módon, bármilyen (textuális, numerikus, képi, hangos, multimedialis) információt tesz közzé időben korlátozott vagy korlátlan módon, ingyeneses vagy ellenszolgáltatás fejében. Online tartalomszolgáltatónak kell tekinteni minden ilyen szolgáltatót, amennyiben szolgáltatása Magyarországon elérhető, függetlenül attól, hogy a szolgáltató hazánkban letelepedett, vagy egyáltalán bármilyen formában engedélyezett-e, valamint attól, hogy a tartalom hozzáférése során egyértelműen azonosítható-e. Tartalomszolgáltató esetén a közlések kizárólag egyirányúak, azok tartalmára a fogyasztónak semmilyen befolyása nincs, a szolgáltató a tartalomért szerkesztői felelősséggel tartozik.”

Alkalmazásslolgáltatók

Az alkalmazásslolgáltatókra már jóval kevesebb és jóval heterogénebb meghatározásokat lehet találni. Ennek több oka is van. A tartalomszolgáltatók jelentős része már régóta létezik, más médiumokon – mint pl. nyomtatott sajtó, analóg vagy digitális tv műsorszórás, stb. – több évtizede végeznek ilyen tevékenységet, így a tevékenységi körüket leíró meghatározások kialakultak, így az IP alapú szolgáltatásokkal történő megfeleltetése is viszonylag egyszerűen elvégezhető volt. Ugyanez nem mondható el az alkalmazás-, és infrastruktúraszolgáltatókról, amelyek jószerevével csak az elmúlt években jöttek létre, alakultak ki. Ugyanakkor már mindkettőre lehet találni bizonyos definíciókat, ám ezek nem a törvényes ellenőrzés szempontjából készültek, így jelen formájukban nem alkalmasak arra, hogy

az ezt szabályozó törvényben megjelenjenek. Ebben a fejezetben az alkalmazásszolgáltató fogalmát járjuk körbe.

Az alkalmazásszolgáltató elnevezést nem csak azért célszerű használni a hírközlési szolgáltató helyett, hogy megtehezzük a korábban együtt nyújtott két funkció (infrastruktúra-, és alkalmazásszolgáltatás) szétválasztását, hanem azért is, mert az alkalmazásszolgáltató kifejezés egy bővebb, tágabb értelmezésű fogalom, és nem csak a hírközlési szolgáltatást nyújtó alkalmazásokat értjük, érthetjük alatta. Gondoljunk csak egy banki háttérrel nem rendelkező pénzügyi tranzakciókat biztosító szolgáltatóra, vagy mondjuk egy útvonaltervező szolgáltatásra, amelyek – ahogy azt a „Felhő alapú új pénzügyi tranzakciós lehetőségek és azok veszélyei” című cikk²³ is bemutatta – szintén érdekesek lehetnek a törvényes ellenőrzést végző szolgálatok számára. Éppen ezért ennek a törvényes ellenőrzés jogi eszközeinek átalakítása során is nagy jelentősége lesz.

Magyar meghatározások

Az „E-önkormányzati stratégiakészítési ajánlás kistérségek és önkormányzatok számára” című dokumentum v1.1 változatában a következőként definiálják az alkalmazásszolgáltatókat:

„Alkalmazásszolgáltató, ASP²⁴: Az ASP modell lényege, hogy az alkalmazásszolgáltató üzemelteti a szoftvereket egy szerverhotelben vagy a saját telephelyén, a felhasználónak nyújtva az összes közös eszközt és kapcsolódó szolgáltatást (hardver, operációs rendszer, alkalmazási szoftverek, karbantartás, ügyfélszolgálat, biztonsági szolgáltatások stb.). A szolgáltatásokat igénybe vevő felhasználó az interneten keresztül kapcsolódik a távoli szerverekre, és használja az azokon futó alkalmazásokat.”²⁵

A szakmai körökben is mérvadónak számító PC Fórum.hu oldal szótárában a következő meghatározást találjuk:

„Alkalmazás-szolgáltató: Egy központi adatbázison vagy gépparkon alapuló hálózati szolgáltatásokat nyújtó cég. Az alkalmazás-szolgáltatók lehetővé teszik a cégek és magánemberek számára, hogy az ahhoz szükséges eszközök megvásár-

²³ Gazdag Tibor – Kovács Zoltán: *Felhő alapú új pénzügyi tranzakciós lehetőségek és azok veszélyei. Nemzetbiztonsági Szemle II. Évfolyam 2. szám - 2014. június p. 36-57* http://uni-nke.hu/uploads/media_items/gazdag-tibor-kovacs-zoltan-felho-alapu-uj-penzugyi-tranzakcios-lehetosegek-es-azok-veszelyei.original.pdf (2014.06.24.)

²⁴ ASP: Application Service Provider, magyarul alkalmazásszolgáltató

²⁵ *E-önkormányzati stratégiakészítési ajánlás kistérségek és önkormányzatok számára. változat: v1.1 2009. április. www.ekk.gov.hu/hu/kib/kib_22-2.pdf* (2013. 08. 24.)

lása nélkül, bérleti vagy eseti díj ellenében vegyenek igénybe információs és feldolgozási szolgáltatásokat. A legismertebb ASP-megoldások: bérelt web-boltok, web hosting tömeges SMS küldés.”²⁶

A Humansoft oldalán található leírás az előzőeknél is szűkebb értelmezést tesz lehetővé, hiszen az alkalmazásszolgáltatókat a „szoftver, mint szolgáltatás” szolgáltatási modell szerint működő felhő alapú szolgáltatókkal teszi egyenlővé. Az általuk használt megfogalmazás szerint „*az ügyfél a szolgáltató szerverein futó programokat egy kommunikációs csatornán keresztül bérleti díj fejében használja*”.²⁷

A fentiek mellett mindenképpen figyelembe kell venni az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény²⁸ meghatározásait. Ez a törvény hasonló problémákat vet fel, mint amelyek az Eht. kapcsán a cikkben már megfogalmazásra kerültek, definícióival nagyban segítheti a cikk célkitűzésében megfogalmazott új meghatározás kialakítását. A törvény többek között azt is kimondja, hogy a Magyarország területére irányuló információs társadalommal összefüggő szolgáltatások esetében szintén alkalmazni kell. Információs társadalommal összefüggő szolgáltatást pedig a következőként határozza meg: „*elektronikus úton, távollevők részére, rendszerint ellenszolgáltatás fejében nyújtott szolgáltatás, amelyhez a szolgáltatás igénybe vevője egyedileg fér hozzá*”. Ez a megfogalmazás az alkalmazásszolgáltatókra, de akár a tartalomszolgáltatókra is értelmezhető, akárcsak maga a szolgáltató meghatározása, amelyet így fogalmaz meg a törvény: „*az információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújtó természetes, illetve jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet*”. Ezek – megfelelő kiegészítésekkel - felhasználhatóak az alkalmazás-, és tartalomszolgáltatók definíciójának kialakításához is. A Magyarországra irányuló szolgáltatás alatt a törvény értelmező rendelkezései között a következőket találjuk: „*minden olyan szolgáltatás, melyről a használt nyelv, a pénznem és egyéb körülmények alapján valószínűsíthető, hogy magyarországi igénybe vevők számára kívánják elérhetővé tenni*”. Ez a megfogalmazás mindenképpen átalakításra szorul. Ma már rengeteg szolgáltatás létezik, amelyeket Magyarországról úgy lehet igénybe venni, hogy semmilyen előfeltétel nem utal arra, hogy kifejezett cél lett volna a

²⁶ <http://pcforum.hu/szotar/?term=Alkalmaz%E1s-szolg%E1t%E1t%F3> (2013.08.24.)

²⁷ http://www.humansoft.hu/Alkalmazas_szolgaltatas.html (2013.08.24.)

²⁸ 2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről.
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0100108.TV (2014. 09. 07.)

magyar piac. Ám egyrészt ilyen szolgáltatásokat használnak Magyarországról is, másrészt a globális piac, a szabad valutahasználat, az angol nyelv használatának terjedése stb. okán nem is szükséges előfeltételezésekkel élni.

A fenti definíciók ugyan nagyban segítik egy megfelelő meghatározás kialakítását, de nem adnak teljesen elfogadható definíciót. Egyrészt, adott esetben nem teljes mértékben fedik le a törvényes ellenőrzésbe bevonni célszerű szolgáltatásokat, szolgáltatókat, másrészt bizonyos, a törvényes ellenőrzés szempontjából fontos kritériumokról, mint például hazai letelepedés, nem szólnak.

Külföldi meghatározások

Annak érdekében, hogy egy, a törvényes ellenőrzést jobban szolgáló, szélesebben értelmezhető meghatározást lehessen kialakítani, célszerű néhány külföldi meghatározást is áttekinteni.

A Gartner szerint az alkalmazásszolgáltató *„alkalmazásfunkciókat és hozzá kapcsolt szolgáltatásokat biztosít több felhasználó részére, megrendelés-, vagy felhasználás alapú fizetési modell szerint”*.²⁹ Meghatározásuk szerint az ASP piac olyan szolgáltatók keverékéből áll, mint a hálózat és telekommunikációs szolgáltatók, független szoftverforgalmazók, vagy olyan egyéb szolgáltatók, akik IT ki-szervezéssel vagy web üzemeltetéssel foglalkoznak. Érdekes, hogy a Gartner *„Tartalom és alkalmazásszolgáltató” címszóval is ad egy meghatározást, amely szerint ezen szolgáltatók „elsődlegesen az információ és médiaszolgáltatásokra, tartalom, szórakozás és alkalmazásszolgáltatásokra fókuszálnak”*. Példának ped-ig a Google-t és a Yahoo-t említik.³⁰

A Techterms.com-on található meghatározás szerint az alkalmazásszolgáltató *„egy olyan szervezet vagy vállalat, amely szoftveres alkalmazásokat biztosít a felhasználóknak az Interneten”*. A definíció további részében az alkalmazásszolgáltatókat itt is egyenlővé teszik a „szoftver, mint szolgáltatás” szolgáltatási modellel szemben működő felhő alapú szolgáltatókkal.³¹

A Businessdictionary.com leírása alapján az alkalmazásszolgáltató *„egy cég, amely Interneten keresztül elérésű számítógépes szoftverekhez árul hozzáférést”*. További kritériumként határozzák meg, hogy a cég garantálja az alkalmazások folyamatos, problémamentes elérését, ehhez rendelkezik a szükséges hard-

²⁹ <http://www.gartner.com/it-glossary/asp-application-service-provider/> (2013.08.24.)

³⁰ <http://www.gartner.com/it-glossary/casp-content-and-applications-service-provider/> (2013.08.24.)

³¹ <http://www.techterms.com/definition/asp> (2013.08.24.)

ver-, szoftver-, és humán erőforrásokkal. Ezért az előfizető havi-, vagy használat alapú díjat fizet.³²

Az előzőhöz hasonlóan definiálja a Dictionary.com is az alkalmazásszolgáltatót, hiszen szerintük az „egy cég, amely egyéni vagy üzleti felhasználóknak nyújt specializált szoftverekhez és más számítástechnikához kapcsolódó szolgáltatáshoz elérhetőséget az Interneten keresztül”.³³

A TheFreeDictionary.com-on szinte ugyanezt a meghatározást találhatjuk meg, azzal az apró különbséggel, hogy az elérést valamilyen hálózati protokollon tipikusan HTTP-n keresztüllinek definiálja. Példaként fizetésre vagy rendelésre használt weboldalakat említ.³⁴

A törvényes ellenőrzés szempontjából a külföldi meghatározások sem adnak teljes körűen elfogadható definíciókat, amelynek okai megegyeznek a magyar meghatározások kapcsán leírtakkal. Ugyanakkor célszerű még megvizsgálni az ún. „Over-the-Top” (OTT) szolgáltatókra, szolgáltatásokra adott megfogalmazásokat is, hiszen ezek elősegíthetik a cikk céljának megfelelő meghatározás kialakítását.

„Over-the-Top” meghatározások

A törvényes ellenőrzés szempontjainak megfelelő, általános és a szolgáltatás nyújtókat pontosan leíró meghatározások kialakításakor az ún. Over-the-Top szolgáltatásokat, valamint az azokat biztosító szolgáltatókra adott definíciókat is meg kell vizsgálni. Ezek ugyanis már annak megfelelően írják le ezeket a szolgáltatásokat, szolgáltatókat, hogy figyelembe veszik az Internetet, mint alap és mások által biztosított infrastruktúrát csupán felhasználó és azokon alkalmazásokat szolgáltató modellt.

A Techopedia.com meghatározása szerint az OTT alkalmazás „egy olyan alkalmazás vagy szolgáltatás, amely lehetővé teszi egy termék elérését az Interneten keresztül kikerülve a hagyományos terjesztést”. Példának a médiát és a kommunikációt hozza, legnagyobb előnyének pedig a hagyományoshoz képest alacsonyabb költségeket említi. Ugyanakkor a magyarázó részben megjegyzi,

³² <http://www.businessdictionary.com/definition/application-service-provider-ASP.html> (2013.08.24.)

³³ <http://dictionary.reference.com/browse/application%20service%20provider?&o=100074&s=t> (2013.08.24.)

³⁴ <http://encyclopedia2.thefreedictionary.com/application+service+provider> (2013.08.24.)

hogy ez bizony konfliktusokat okoz a hagyományos szolgáltatók és az OTT szolgáltatók között, hiszen az OTT szolgáltatók a hagyományos szolgáltatók piacából hasítanak ki részeket.³⁵

A Pace.com szűkebb értelemben említi az OTT szolgáltatásokat, hiszen e fogalom alatt a dedikált és menedzselt saját IPTV hálózat helyett az Internetet, mint átviteli közeget használó tv, video és – talán ez egy kicsit kiterjesztő kitételrel – egyéb szolgáltatásokról beszél. Ugyanakkor lényeges elemként említi, hogy az OTT a fogyasztó Internet hozzáférés-szolgáltatójától függetlenül, infrastruktúra beruházások nélkül biztosítja szolgáltatásait.³⁶

Az Imediaconnection.com szerint az OTT egy, a távközlési vagy több rendszert üzemeltető (pl. kábel tv, műholdas tv) szolgáltató nélkül biztosított hang-, video-, és adatszolgáltatás. Példának többek között az okostévék által közvetlenül elért YouTube-t említi.³⁷

Juan José Ganuza és María Fernanda Vicens „Over-the-top (OTT) applications, services and content: implications for broadband infrastructure” című tanulmányukban többek között tisztázzák azt is, hogy mit is értenek OTT alatt. Ezt nem definíciószerűen teszik, hanem 3 fő OTT szolgáltatást különítenek el: a kommunikációs szolgáltatásokat, mint pl.: Skype, Gmail, az alkalmazásszolgáltatásokat, mint pl.: Facebook, LinkedIn, Twitter, valamint a tartalomszolgáltatásokat, mint pl.: Netflix, YouTube. Megállapítják, hogy az OTT szolgáltatók ráépülnek a fizikai infrastruktúrát üzemeltető Internet szolgáltatókra, sőt paradox módon, még veszteséget is okoznak nekik. Anélkül ugyanis, hogy azok részesednének a profitból, egyrészt részeket hasítanak ki az üzletükből például a kommunikációs szolgáltatások terén, másrészt a generált nagyobb adatforgalom okán még infrastruktúra-fejlesztési beruházásokra is kényszerítik őket.³⁸

³⁵ <http://www.techopedia.com/definition/29145/over-the-top-application-ott> (2014.06.09.)

³⁶ <http://www.pace.com/global/our-thinking/over-the-top-services-ott/> (2014.06.09.)

³⁷ <http://www.imediaconnection.com/content/15893.asp#multiview> (2014.06.09.)

³⁸ Ganuza, J. J. - Vicens M. F.: *Over-the-top (OTT) applications, services and content: implications for broadband infrastructure*. Universidad de San Andrés, Centro de Tecnología y Sociedad. 2013. február
<http://www.udesa.edu.ar/WP/GetFile.aspx?fid=654282> (2014.06.09.)

Saját meghatározás

A fenti definíciókat áttekintve, valamint figyelembe véve az technológiai fejlődés irányait, az alkalmazásslolgáltató törvényes ellenőrzés szempontú meghatározáshoz az alábbiakat kell figyelembe venni:

- valamilyen szoftverhez és/vagy hardverhez való hozzáférést, szoftveres alkalmazást, valamint kapcsolódó szolgáltatásokat biztosít a felhasználók számára,
- kiemelten, de nem kizárólagosan ide értve a közösségi oldalakat, a kommunikációs, pénzügyi, geo-információs, szórakozási, valamint tárhe-lyet biztosító szolgáltatásokat,
- az elérést specifikus szoftveren vagy webes felületen keresztül biztosítja,
- a kínált szolgáltatás(ok) online, elektronikus úton, elsősorban az Interneten keresztül hozzáférhetőek,
- a szolgáltató által üzemeltetett eszközökön futnak a kínált alkalmazások,
- a szolgáltatás(ok) ráépül(nek) a fizikai infrastruktúrát üzemeltető – első-sorban Internet-hozzáférést biztosító – szolgáltatók hálózatára,
- amelyek több felhasználó számára biztosítottak,
- időben korlátozott vagy korlátlan módon,
- havi-, vagy használat alapú fizetős vagy ingyenes formában,
- a kínált szolgáltatás(ok) bárki számára elérhető(k), legyen az természetes vagy jogi személy, magán vagy vállalati felhasználás,
- a használat során a felhasználó sosem „passzív” fogyasztó, hanem aktív, tevékeny résztvevő,
- aki a hozzáférés során nem kell, hogy egyértelműen azonosítható legyen,
- a szolgáltatás Magyarországon elérhető és igénybe vehető, függetlenül attól, hogy a szolgáltató hazánkban letelepedett, vagy egyáltalán bármily-en formában engedélyezett-e,
- a szolgáltató lehet bármilyen természetes vagy jogi személy (cég, sze-mély, vagy azok egy csoportja),
- amely a hozzáférés során nem kell, hogy egyértelműen azonosítható le-gyen,

A fentiek alapján az alábbi definíciót célszerű a törvényes ellenőrzéssel foglalko-zó törvényben felhasználni:

„Alkalmazásslolgáltató:

Online alkalmazássléigítató minden olyan jogi vagy természetes személy, illetve ezek bármilyen csoportja, amely/aki valamilyen infokommunikációs rendszerre – elsősorban Internetre – ráépülő, azon keresztül valamilyen szoftverhez és/vagy hardverhez való hozzáférést, szoftveres alkalmazást, valamint kapcsolódó szolgáltatásokat biztosít specifikus szoftveren vagy webes felületen, több felhasználó számára, időben korlátozott vagy korlátlan módon, havi-, vagy használat alapú ellenszolgáltatás fejében vagy ingyenes formában. Online alkalmazássléigítatónak kell tekinteni minden ilyen szolgáltatót, amennyiben szolgáltatása Magyarországon elérhető, függetlenül attól, hogy a szolgáltató hazánkban letelepedett, vagy egyáltalán bármilyen formában engedélyezett-e, valamint attól, hogy a hozzáférése során akár a szolgáltató, akár a felhasználó egyértelműen azonosítható-e. Online alkalmazássléigítatók közé értjük kiemelten, de nem kizárólagosan ide értve a közösségi oldalakat, a kommunikációs, pénzügyi, geoinformációs, szórakozási, valamint tárhelyet biztosító szolgáltatásokat. Alkalmazássléigítelés esetében az információáramlás több irányú, a felhasználó aktív, tevékeny résztvevő, az információk adattartalmára befolyással rendelkezik.”

Infrastruktúraszolgáltatók

Az infrastruktúraszolgáltató meghatározására jelenleg nem igazán találni a cikkben vizsgált értelemben vett, a törvényes ellenőrzés szempontjából is megfelelő definíciókat. Ennek az az oka, hogy az infrastruktúraszolgáltató alatt ma elsősorban a felhő alapú rendszerek osztályozásánál a szolgáltatási modellek szerinti csoportosításban szereplő infrastruktúra, mint szolgáltatást (Cloud Infrastructure as a Service (IaaS)) biztosító szolgáltatókat írják le ezen címke alatt. Ebbe a modellbe pedig azok a szolgáltatók tartoznak, amelyek a felhasználó számára olyan számítási, tárolási, hálózati és egyéb alapvető informatikai erőforrásokat biztosítanak, amelyre, és amelyen a felhasználó tetszőleges szoftvereket telepíthet és futtathat, beleértve az operációs rendszereket és alkalmazásokat. Ugyanakkor ebben az esetben a felhasználó nem képes menedzselni vagy ellenőrizni a mögöttes felhő infrastruktúrát, de kontrollálni tudja az operációs rendszereket, tárhelyeket, telepített alkalmazásokat, és esetleg korlátozott ráhatása lehet a hálózati elemek (pl. tűzfalak) kiválasztására. Márpedig ez jóval kevesebb tartalommal bír, mint a „Felhő alapú rendszerek törvényes ellenőrzési problémái” című cikkben bemutatott hármas tagozódásban szereplő infrastruktúraszolgáltató.

A cikk céljának eléréséhez ezeknél jobb megközelítést adnak az Internetszolgáltatókra megtalálható definíciók. Ezek jelentős része a Pcmag.com-on megta-

lálható enciklopédiában fellelhető meghatározás magjához hasonlóan írja le az Internetszolgáltatót, amely szerint ez „egy vállalat, amely Internet elérést biztosít”.³⁹ A definíciók egy része megmarad ezen a szinten, az ennél bővebb meghatározások pedig ezt az alapot terjesztik ki különféle módokon. A Dictionary.com-on az e-mail-ezési lehetőség biztosításával egészítették ki a megfogalmazást, valamint azzal, hogy a szolgáltatások havidíj ellenében vehetők igénybe.⁴⁰ A havi vagy használatarányos fizetési mód a már idézett Pcmag.com meghatározásban is fellelhető. Több definícióban kitérnek az Internetelérés lehetséges módjaira is, mint például ISDN, kábel(tv), DSL, optikai. Ilyenek például a Pcmag.com, az Investopedia.com⁴¹, vagy az About.com⁴² meghatározásai. A Dictionary.com-on említett e-mail-ezési lehetőség mellett, az egyéb kapcsolódó szolgáltatásokra utalást is tartalmaznak egyes meghatározások, így például a Searchwindevelopment.techtarget.com oldalán fellelhető leírás is, amely példálózva weboldalak készítését és üzemeltetését említi.⁴³

A fenti meghatározások sem felelnek meg teljesen a „Felhő alapú rendszerek törvényes ellenőrzési problémái” című cikkben bemutatott hármastagozásban szereplő infrastruktúraszolgáltató értelmezésének és egyike sem ad a törvényes ellenőrzés kapcsán is felhasználható pontos definíciót. Egyrészt azért, mert több helyen olyan szolgáltatások biztosítása is megjelenik, amelyek a fent említett cikk szerinti értelmezésben már az alkalmazásszolgáltatók feladatrendszerébe tartozik. Másrészt a törvényes ellenőrzésnek tökéletesen megfelelő meghatározáshoz képest olyan irreleváns, és egyáltalán nem időálló elemeket is tartalmaznak, mint az Internetelérés módja.

A fentiek okán célszerű a jelenlegi hírközlési szolgáltató, és e mellett a hírközlő hálózat definícióját is áttekinteni. Ez az Eht.⁴⁴ szerint a következő:

„14. Elektronikus hírközlési szolgáltató: elektronikus hírközlő hálózat üzemeltetője, valamint elektronikus hírközlési szolgáltatást nyújtó természetes, illetőleg jogi személy.”

Elektronikus hírközlő hálózat alatt az Eht. pedig a következőket érti:

³⁹ <http://www.pcmag.com/encyclopedia/term/45481/isp> (2014. 07.24.)

⁴⁰ <http://dictionary.reference.com/browse/isp> (2014. 07. 24.)

⁴¹ <http://www.investopedia.com/terms/i/isp.asp> (2014. 07. 24.)

⁴² http://compnetworking.about.com/od/internetaccessbestuses/g/bldef_isp.htm (2014. 07.24.)

⁴³ <http://searchwindevelopment.techtarget.com/definition/ISP> (2014. 07. 24.)

⁴⁴ 2003. évi C. törvény az elektronikus hírközlésről.

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0300100.TV (2014. 07. 01.)

„19. Elektronikus hírközlő hálózat: átviteli rendszerek és - ahol ez értelmezhető - a hálózatban jelek irányítására szolgáló berendezések, továbbá más erőforrások - beleértve a nem aktív hálózati elemeket is -, amelyek jelek továbbítását teszik lehetővé meghatározott végpontok között vezetéken, rádiós, optikai vagy egyéb elektromágneses úton, beleértve a műholdas hálózatokat, a helyhez kötött és a mobil földfelszíni hálózatokat, az energiaellátó kábelrendszereket, olyan mértékben, amennyiben azt a jelek továbbítására használják, a műsorszórásra használt hálózatokat és a kábeltelevíziós hálózatokat, tekintet nélkül a továbbított információ fajtájára.”

Szintén érdemes figyelembe venni az elektronikus kereskedelmi szolgáltatók, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló törvény közvetítő szolgáltató meghatározását, amely a következőket mondja:

„ I) Közvetítő szolgáltató: az információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújtó szolgáltató, amely

la) az igénybe vevő által biztosított információt távközlő hálózaton továbbítja, vagy a távközlő hálózathoz hozzáférést biztosít (egyszerű adatátvitel és hozzáférés-biztosítás);

lb) az igénybe vevő által biztosított információt távközlő hálózaton továbbítja, és az alapvetően a más igénybe vevők kezdeményezésére történő információtovábbítás hatékonyabbá tételét szolgálja (gyorsítótárolás);

lc) az igénybe vevő által biztosított információt tárolja (tárhelyszolgáltatás);

ld) információk megtalálását elősegítő segédeszközöket biztosít az igénybe vevő számára (keresőszolgáltatás);”.

En a meghatározás szintén segíti a cikk céljának elérését, ám az lc) és az ld) pontok alatt leírtak az alkalmazásszolgáltatók definíciójánál használható fel, az lb) pont esetében pedig tekintetbe kell venni a törvény megírása óta eltelt több mint 10 év technikai fejlődését.

Saját meghatározás

A fenti definíciókat áttekintve, valamint figyelembe véve az technológiai fejlődés irányait, az infrastruktúraszolgáltató törvényes ellenőrzés szempontú meghatározáshoz az alábbiakat kell figyelembe venni:

- elektronikus hírközlési, infokommunikációs hálózatot üzemeltet és/vagy Internet elérést biztosít,
- több felhasználó számára,
- időben korlátozott vagy korlátlan módon,
- havi-, vagy használat alapú fizetős vagy ingyenes formában,
- a szolgáltatás Magyarországon elérhető és igénybe vehető, függetlenül attól, hogy a szolgáltató hazánkban letelepedett, vagy egyáltalán bármilyen formában engedélyezett-e⁴⁵,
- a szolgáltató lehet bármilyen természetes vagy jogi személy (cég, személy, vagy azok egy csoportja),
- amely a hozzáférés során nem kell, hogy egyértelműen azonosítható legyen⁴⁶,

A fentiek alapján az alábbi definíciót célszerű a törvényes ellenőrzéssel foglalkozó törvényben felhasználni:

„Infrastruktúraszolgáltató:

Online infrastruktúraszolgáltató minden olyan jogi vagy természetes személy, illetve ezek bármilyen csoportja, amely/aki valamilyen infokommunikációs rendszert üzemeltet és azon keresztül Internetelérést biztosít több felhasználó számára, időben korlátozott vagy korlátlan módon, havi-, vagy használat alapú ellenszolgáltatás fejében vagy ingyenes formában. Online infrastruktúraszolgáltatónak kell tekinteni minden ilyen szolgáltatót, amennyiben szolgáltatása Magyarországon elérhető, függetlenül attól, hogy a szolgáltató hazánkban letelepedett, vagy egyáltalán bármilyen formában engedélyezett-e, valamint attól, hogy a hozzáférése során akár a szolgáltató, akár a felhasználó egyértelműen azonosítható-e. Online infrastruktúraszolgáltató közé értjük azokat a szolgáltatókat is, akik más szolgáltatótól vásárolt Interneteléshez biztosítanak harmadik félnek (feleknek) hozzáférést.”

⁴⁵ például egy mesterséges holdon keresztül nyújtott Internet elérés lehet olyan, amelynél szolgáltató nincs Magyarországon letelepedve, sőt bejelentve sem.

⁴⁶ például egy nyílt WiFi szolgáltatás esetén nem mindig azonosítható a szolgáltató egyértelműen.

Vegyes szolgáltatások

Természetesen előfordulhat, hogy valamely cég vegyes szolgáltatást nyújt. Ma például egy Internet szolgáltató Internet-elérést és például e-mail-ezési lehetőséget is biztosíthat, vagy egy online tartalomszolgáltatással foglalkozó cégnél, például egy Internetes újságnál pedig lehetőséget biztosíthatnak kommentek írására, ezen keresztül pedig kommunikáció megvalósítására is. Ezekben az esetekben is kezelhetők a *„Felhő alapú rendszerek törvényes ellenőrzési problémái”* című cikkben bemutatott hármas tagozódásban szereplő tartalom-, alkalmazás-, és infrastruktúraszolgáltató modellel.

A törvényes ellenőrzés kapcsán a három szolgáltatónak eltérő kötelezettségei származnak. Míg a tartalomszolgáltatónak alig, az infrastruktúra szolgáltatónak korlátozott (elsősorban előfizetői adatszolgáltatási), addig az alkalmazásszolgáltatóknak – a hagyományos hírközlési szolgáltatóhoz hasonlóan – szinte teljes körű (például az összes felhasználói adat, így bejelentkezési IP címek, felhasználónevek, valamint az általa nyújtott szolgáltatás kapcsán keletkező tartalmak, így e-mailek, hangkommunikáció, chat, útvonal tervezési adatok stb.) információ-, és adatelérést kell biztosítani az arra felhatalmazott szervezetek számára.

Amennyiben egy cég vegyes szolgáltatást nyújt, akkor a szolgáltatásfajtáknak megfelelően kell a törvényes ellenőrzést lehetővé tennie. Maradva a fent említett példánál, ha egy mai értelemben vett Internet szolgáltató e-mail lehetőséget is biztosít, akkor erre az alkalmazásszolgáltatóknál kialakítandó kötelezettségeket kell figyelembe venni. Ugyanez igaz az online újság esetében is, ahol a fórumok, kommentek esetén már az alkalmazásszolgáltatókra kirótt kötelezettségeket kell teljesíteniük.

Érdeemes megvizsgálni a mai hírközlési szolgáltatók helyzetét is. Esetükben a problémakör két részre bontható. Amennyiben Internet-szolgáltatást is végeznek, akkor a fent leírtak alapján lehet eljárni. Amennyiben a hagyományos – például vezetékös telefon – szolgáltatásokat nézzük, akkor ott is megjelenik az infrastruktúra-, és alkalmazásszolgáltatás, csak kizárólagosan, egy, azonos és elválaszthatatlan infrastruktúrával és szolgáltatóval. Ebben az esetben is ugyanúgy kezelhető a probléma, mint a fent már leírt egyéb vegyes szolgáltatások esetében.

Megállapítható, hogy ezek alapján a tartalom-, alkalmazás-, és infrastruktúraszolgáltató modellbe minden szolgáltató egyértelműen besorolható, így törvényes kötelezettségeik is egyértelműen meghatározhatók válnak. Igaz ez a mai jogszabályokban leírt hírközlési-, és Internetszolgáltatók esetében is.

Mindezek mellett a hírközlési szolgáltató és – szolgáltatás fogalmát célszerű lehet a továbbiakban is fenntartani. Egyrészt azért, mert így például a hagyományos telefonszolgáltatások a jelenlegi szabályoknak megfelelően a továbbiakban is kezelhetők. Másrészt pedig azért, mert a nemzetközi jogi szabályozásban ezek törvényes ellenőrzése egy mindenki által elfogadott meghatározás és norma-rendszer szerint történik.

Ez utóbbi azonban például az alkalmazásszolgáltatókról nem mondható el, mint, ahogy a „Felhő alapú rendszerek törvényes ellenőrzési problémái”, valamint „a Felhő alapú rendszerek törvényes ellenőrzési módszerei vizsgálata I.-II.” című cikkek bemutatták, ezért az a tartalom-, alkalmazás-, és infrastruktúraszolgáltató modell mielőbbi bevezetése rendkívül fontos.

A törvényes ellenőrzés technikai lehetőségei

Fontos megjegyezni, hogy az infrastruktúraszolgáltatót kivéve a másik két szolgáltató tud úgy – teljes körű! – szolgáltatást nyújtani, hogy az adott országban fizikailag nem jelenik meg, ott nincs bejelentve, vagy az Smtv. és az Mttv. megfogalmazása szerint letelepedve. Éppen ezért a törvényes ellenőrzéssel kapcsolatos törvény hatályát úgy kell megfogalmazni, hogy minden Magyarországon elérhető, oda is irányuló, vagy onnan igénybe vehető szolgáltatásra kiterjedjen. Ez azonban nem egyszerű feladat.

Ugyanakkor más aspektusból, például az adózás oldaláról is érdemes a kérdéskört megvizsgálni. Az ehhez kapcsolódó törvényeink a fentieknek megfelelő átalakításával ugyanis plusz adóbevételt is lehet teremteni. Erre már van is kezdeményezés, hiszen a Parlament.hu oldalon elérhető a 2014. 06. 12-én érkezett T/264 számú, az egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról szóló javaslat, amelyben többek között kitérnek a cikkben említett szolgáltatások adóztatására is.

A cikk szempontjából legfontosabb kitételek a következők:

„... 45/A. § (1) A következő, nem adóalany részére nyújtott szolgáltatások esetében a teljesítés helye az a hely, ahol ezzel összefüggésben a szolgáltatást igénybevevő nem adóalany letelepedett, letelepedés hiányában pedig, ahol lakóhelye vagy szokásos tartózkodási helye van:

- a) telekommunikációs szolgáltatások;*
- b) rádiós és audiovizuális médiaszolgáltatások;*
- c) elektronikus úton nyújtott szolgáltatások.*

(2) E § alkalmazásában elektronikus úton nyújtott szolgáltatás különösen:

a) *e*elektronikus tárhely rendelkezésre bocsátása, honlap tárolása és üzemeltetése, valamint számítástechnikai eszköz és program távkarbantartása,

b) *szoftver rendelkezésre bocsátása és frissítése,*

c) *kép, szöveg és egyéb információ rendelkezésre bocsátása, valamint adatbázis elérhetővé tétele,*

d) *zene, film és játék - ideértve a szerencsejátékokat is - rendelkezésre bocsátása, valamint politikai, kulturális, művészeti, tudományos, sport és szórakoztatási célú médiaszolgáltatás, illetőleg ilyen célú események közvetítése, sugárzása,*

e) *távoktatás,*

feltéve, hogy a szolgáltatás nyújtása és igénybevétele globális információs hálózaton keresztül történik. A szolgáltatás nyújtója és igénybevevője közötti, ilyen hálózaton keresztüli kapcsolat felvétele és tartása – ideértve az ajánlat tételét és elfogadását is – azonban önmagában még nem elektronikus úton nyújtott szolgáltatás. ...”

„... 3..1. teljesítési hely szerinti tagállam: az a tagállam, amelyet az általános forgalmi adóról szóló törvény szerint nem adóalany részére nyújtott távról is nyújtható szolgáltatás teljesítési helyének kell tekinteni. ...”

„... 4. Az Európai Közösség területén nem letelepedett adózókra vonatkozó különös szabályok

4.1. Bejelentkezésre, bejelentésre, változás-bejelentésre, nyilvántartásba vételre vonatkozó szabályok

4.1.1. Az adózó az azonosítószám megállapítása céljából a távról is nyújtható szolgáltatási

tevékenységének az Európai Közösség bármely tagállamában történő megkezdését megelőzően az állami adóhatósághoz elektronikus úton bejelenti:

4.1.1.1. a vállalkozás nevét, cégneve(i)t amennyiben eltér(nek) a vállalkozás nevé(t)ől,

4.1.1.2. a teljes postai címét, e-mail címét, a cég elektronikus elérhetőségét (honlapját)

4.1.1.3. a székhelye szerinti adóazonosító számát, amennyiben ilyenrel rendelkezik,

4.1.1.4. az adózó székhelye szerinti ország megnevezését,

4.1.1.5. az IBAN vagy OBAN bankszámlaszámot,

4.1.1.6. a BIC kódot

4.1.1.7. az adóhatósággal történő kapcsolattartásra feljogosított személy (ún. kapcsolattartó) nevét, telefonszámát,

4.1.1.8. nyilatkozatot arról, hogy az Európai Közösség más tagállamának HÉA-nyilvántartásában nem szerepel,

4.1.1.9. a különös szabályozás hatálya alá eső tevékenység megkezdésének időpontját....”

A törvényjavaslatban megfogalmazottaknak három hatása van a cikkben körüljárt témára nézve:

- Az első, és talán legfontosabb, hogy már EU-s ajánlás szintjén is megfogalmazottak alapján bekényszeríti a magyar jogrend kereteibe a Magyarországon, sőt sokszor az EU-ban sem letelepedett, az Interneten, elektronikus úton szolgáltatást nyújtó cégeket. Ehhez bejelentési kötelezettségeket is kapcsol.
- A második, hogy az adóztatást a teljesítés helyéhez köti, és nem a szolgáltató székhelyéhez.
- A harmadik, hogy – ha más csoportosítás szerint is, de – az ott alkalmazott felsorolásokba beleérthetők az alkalmazás-, és tartalomszolgáltatók egyaránt.

A törvényjavaslatban megfogalmazottak alapot és precedenst teremtenek az Internet-technológiára épülő szolgáltatások, azon belül pedig a PC/SaaS rendszerek „bekényszerítésére” a magyar jogrendbe. Az adóztatás lehet az első lépés, de ezt kihasználva tovább lehet/kell vinni a szabályozási folyamatot a törvényes ellenőrzésre is. Ott is ki kell kényszeríteni a bejelentési és az együttműködési kötelezettséget, akárcsak az adóztatás esetén és ugyanúgy, mint ahogyan a törvényes ellenőrzés oldaláról nézve jelenleg a hagyományos hírközlési szolgáltatók esetében fennáll.

Az adóztatás szempontjából is érdekes – és a későbbiekben megoldandó – feladatként jelentkezik a szankcionálás kérdése. Nagy kérdés ugyanis, hogy milyen eszközökkel lehet kikényszeríteni az együttműködést, vagy hogyan lehet büntetni az az alól kibújókat. Erre lehet példa az Interneten nyújtott sportfogadások, szerencsejátékok esete. Itt a NAV már blokkoltatja azokat az online fogadási szolgáltatást nyújtó oldalakat, amelyek nem tesznek eleget a magyar jogszabályokban megfogalmazottaknak.⁴⁷ Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a szankcionálás kérdése az adózás esetében még nem kristályosodott ki. Ez ugyanilyen problémát vet fel a törvényes ellenőrzés kapcsán is.

⁴⁷ Ezeket a szerencsejáték-oldalakat kapcsolta le a NAV. http://www.napi.hu/ado/ezeket_a_szerencsejatek-oldalakat_kapcsolta_le_a_nav.583212.html (2014. 07.01.)

Összefoglalás, következtetések

Annak érdekében, hogy a PC/SaaS felhő alapú rendszerek törvényes ellenőrzési problémáit kezelni lehessen, a „Felhő alapú rendszerek törvényes ellenőrzési problémái” című cikk az összefoglalás és következtetés részben meghatározott néhány, további elvégzendő feladatot. Ezek közül jelen cikk az elsőre ad választ, azaz elősegíti a jogszabályi környezet átalakítását. Ehhez egyrészt javaslatot fogalmazott meg az Eht. szétbontására és törvényes ellenőrzéshez kapcsolódó feladatok külön törvényben megfogalmazására. Másrészt áttekintette az infrastruktúra-, alkalmazás- és tartalomszolgáltatók jelenleg használatos meghatározásait, majd javaslatot tett ezek fogalmának a törvényes ellenőrzés szempontjából is megfelelő új definícióira. Amennyiben a törvényi háttér átalakítása megvalósul, akkor ezt követően az érintett szolgáltatók már meghatározhatják, hogy mit kell ellenőrzés alá vonniuk ahhoz, hogy a nemzetbiztonsági és a bűnüldözői munkát hatékonyan tudják végezni.

Felhasznált irodalom

1. GANUZA, J. J. - VIECENS M. F.: Over-the-top (OTT) applications, services and content: implications for broadband infrastructure. Universidad de San Andrés, Centro de Tecnología y Sociedad. 2013. február <http://www.udesa.edu.ar/WP/GetFile.aspx?fid=654282> (2014.06.09.)
2. GAZDAG Tibor – KOVÁCS Zoltán: Felhő alapú új pénzügyi tranzakciós lehetőségek és azok veszélyei. Nemzetbiztonsági Szemle II. Évfolyam 2. szám, pp. 36-57 http://uni-nke.hu/uploads/media_items/gazdag-tibor-kovacs-zoltan-felho-alapu-uj-penzugyi-tranzakcios-lehetosegek-es-azok-veszelyei.original.pdf
3. KOLTAY András, MAYER Annamária, NYAKAS Levente, POGÁCSÁS Anett: A médiaszolgáltatás és a sajtótermék fogalma az új magyar médiaszabályozásban. Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsa és annak Médiatudományi Intézete) <http://mediatanacs.hu/dokumentum/1786/1321010932mediaszolgaltatas.pdf> (2013. 10. 27.)
4. KOVÁCS Zoltán: Felhő alapú rendszerek törvényes ellenőrzési problémái Hadmérnök, VIII. Évfolyam 1. szám - 2013. március
5. KOVÁCS Zoltán: Felhő alapú rendszerek törvényes ellenőrzési módszerei vizsgálata I. rész. Hadmérnök, VIII. Évfolyam 3. szám - 2013. szeptember

6. Kovács Zoltán: Felhő alapú rendszerek törvényes ellenőrzési módszerei vizsgálata II. rész. Hadmérnök, VIII. Évfolyam 3. szám - 2013. szeptember
7. A Magyarországi Tartalomszolgáltatók Egyesületének a tartalomszolgáltatásra vonatkozó működési, etikai és eljárási szabályzata 2009. október 21. <http://www.mte.hu/etikaikodex.html> (2013. 08. 16.)
8. E-önkormányzati stratégiakészítési ajánlás kistérségek és önkormányzatok számára. változat: v1.1 2009. április www.ekk.gov.hu/hu/kib/kib_22-2.pdf (2013. 08. 24.)

Felhasznált jogszabályok (2014. 07. 01-i állapot):

1. 2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről,
2. 2003. évi C. törvény az elektronikus hírközlésről,
3. 2010. évi CIV. törvény a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól,
4. 2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról.

OPenssl (Heartbleed) sérülékenység avagy a nyílt https

Szabó Tibor¹

Absztrakt:

Elég nagy visszhangot kapott az internetes sajtóban a közelmúltban nyilvánosságra hozott OpenSSL sérülékenység. Ez annak köszönhető, hogy a mindennapi életünkben biztonságosnak hitt kommunikációnk sérülékenynek bizonyult és ebből kifolyólag féltett személyes adataink és jelszavaink illetéktelen kezébe kerülhettek. Másrészt az váltotta ki a felháborodást, hogy évek óta nem javította ki senki. Cikkemben érintőlegesen ismertetek néhány korábbi, hasonló hibát a Heartbleed mellett, melyek hasonló sajátosságokat mutattak a támadások és a hiba keletkezése kapcsán - elhagyva azokat a technikai részleteket, melyek nem közvetlenül tartoznak a tárgyhoz.

Kulcsszavak: OpenSSL, memória túlcsordulás, sebezhetőség

Abstract:

Recently published OpenSSL vulnerability has given quite great echo in the online press. This is due to the fact that the secure communications believed proved vulnerable in our daily lives and therefore precious personal information and passwords may have been accessed by unauthorized parties. On the other hand that have provoked the outrage that no one had been prepared this bug for years. In my article I review some earlier and similar error like Heartbleed, which showed similar characteristics of the attacks and the formation of the failure - leave the technical details that are not directly relevant to the issue.

Keywords: OpenSSL, SSL/TLS, Heartbleed, Heartbeat, buffer overflow, vulnerability

¹ szabo.tibor@nbsz.gov.hu

Bevezetés

Napjainkban egyre gyakrabban használjuk leveleinken kívül a személyes adataink tárolására is az interneten lévő adatbázisokat, mivel a szolgáltatók – pénzügyi érdekeinknek megfelelően - számunkra egyre több értéknövelt szolgáltatást – köztük a biztonságos hozzáférés és biztonságos tárhely – biztosítanak. A kényelem és gyorsaság mellett a biztonságot megvalósító SSL/TLS kapcsolatot meggyőző alapfeltételnek tekintettük mindmáig.

Elég nagy visszhangot kapott az internetes sajtóban a közelmúltban nyilvánosságra hozott OpenSSL sérülékenység, mely részben annak köszönhető, hogy a mindennapi életünkben biztonságosnak hitt kommunikációnk sérülékenynek bizonyult és ebből kifolyólag féltett személyes adataink és jelszavaink illetéktelen kezébe kerülhettek. Másrészt az váltotta ki a felháborodást, hogy évek óta nem javította ki senki, ami felveti a szándékosságot. Cikkemben érintőlegesen ismeretek néhány korábbi, hasonló hibát a Heartbleed mellett, melyek hasonló sajtóösszefoglalásokat mutattak a támadások és a hiba keletkezése kapcsán - elhagyva azokat a technikai részleteket, melyek nem közvetlenül tartoznak a tárgyhoz.

1. AZ OPENSLL

Az OpenSSL projekt² (mely önkéntesek világméretű közösségére támaszkodik) megalakulásakor azt a célt tűzte maga elé, hogy egy teljes értékű, nyílt forráskódú és kereskedelmi színvonalú eszköztárat biztosítson az SSL (Secure Sockets Layer) és a TLS³ (Transport Layer Security) hálózatbiztonsági protokollok kiszolgálására és mindemellett általános célú titkosítási funkciók megvalósítására. Az eszköztár alapja C programnyelven íródott, melynek első hivatalos verzióját (OpenSSL 0.91c⁴) 1998. december 23-án bocsátották ki, ami az SSLeay⁵ őscsomagon alapszik.

² Welcome to the OpenSSL Project: <https://www.openssl.org/> (2014.05.05.)

³ Az OSI szállítási rétegben működő hálózatbiztonsági protokollok a hagyományos kommunikációs csatornában egy titkosított információátvitelt biztosítanak úgy, hogy azokat harmadik fél ne tudja értelmezni és észrevétlenül módosítani.

⁴ Project Newsflash!: <https://www.openssl.org/news/> (2014.05.05.)

⁵ Az OpenSSL őscsomagja, melynek fejlesztését Eric Andrew Young és Tim J. Hudson 1998. december 17-én befejezett, mivel az RSA Security számára kezdtek dolgozni. OpenSSL: <http://en.wikipedia.org/wiki/OpenSSL> (2014.05.05.)

1. ábra: OpenSSL logója⁶

Az OpenSSL egy sokoldalú, sokféle célra felhasználható programcsomag, mely a következő részekre bontható:

- parancssori alkalmazás (openssl): a titkosítási feladatok végrehajtásának széles körét biztosítja, pl.:
 - o a tanúsítványok⁷ és a hozzá kapcsolódó állományok létrehozását és életciklus kezelését,
 - o a szerver és a kliens közötti SSL/TLS kapcsolat tesztelését,
 - o adatállományok titkosítását.
- libcrypto függvénykönyvtár: aszimmetrikus és szimmetrikus kulcsú titkosításhoz és ún. hash funkciókhoz biztosít függvényeket.
- libssl függvénykönyvtár: a libcrypto titkosítási rutinjait használva megvalósítja az SSLv2/v3 és TLSv1 protokollok működését és létrehoz egy programozói interfészt (API - Application Programming Interface) az alkalmazások számára.

Érdeemes kihangsúlyozni, hogy egy adott tanúsítvány bármelyik számítógépen létrehozható és bármely más számítástechnikai eszköz(ök)re telepíthető hálózati kapcsolat biztonságának növelése érdekében.

A teljesség igénye nélkül néhány példát érdemes felsorolni, ahol tanúsítványokra van szükség⁸:

- bármely https kapcsolat esetén, amikor egy felhasználó felkapcsolódik egy szerverre és bizonyos szeretne lenni abban, hogy azt valójában egy olyan szervezet/személy üzemelteti, aki birtokolja az adott domain nevet.
- https kapcsolat esetén, amikor hitelesíteni kell a felhasználót a szerver felé.
- szoftver komponensek esetén, ahol bizonyítani kell, hogy egy megbízható szervezet/személy készítette a program kódot.

⁶ Project Newsflash!: <https://www.openssl.org/news/> (2014.05.05.)

⁷ Elektronikusán aláírt nyilvános kulcs.

⁸ Certificate Lifecycle: http://wiki.openssl.org/index.php/Certificate_Lifecycle (2014.05.05.)

- digitálisan aláírt elektronikus levelek és fájlok esetén.
- különböző biztonsági protokollok esetén, amikor hitelesíteni kell az ügyfeleket (pl.: LDAPS⁹)

Az OpenSSL programcsomagot általában tanúsítványok elkészítéséhez használják sokszor azzal a céllal, hogy egy biztonságos kapcsolatot biztosító web oldal hitelességét és egyben biztonságát szavatolják. Ennek érdekében az elkészített tanúsítványt ajánlatos hitelesíteni, melynek menetét az ITU-T által kezelt X.509-es ajánlás tartalmazza. Amennyiben egy felhasználó olyan tanúsítvánnyal találkozik számítógépének használata közben, amit nem vizsgált be egy – CA (Certificate Authority)¹⁰– tanúsítványok hitelesítésével foglalkozó hatóság, akkor általában kap egy figyelmeztetést. Ilyen felugró, figyelmeztető ablakkal találkozhatunk például böngészés közben.

A tanúsítványokat tanúsító hatóságok (mint például a Symantec, GeoTrust) írják alá és ezzel érvényesítik az egyes cégek vagy egyének megbízhatóságát. Ennek költsége van, bár használatuk egyáltalán nem kötelező – azonban a felhasználók többsége számára megnyugvást jelenthet, hogy egy biztonságos web oldal meglátogatásakor figyelmeztetés megjelenése nélkül folytathatja a tevékenységét.

Nagy odafigyelést és felelősséget igényel a fejlesztő csapat munkája figyelembe véve, hogy hozzávetőlegesen a szerverek kétharmada ezt az ingyenes eszközkészletet használja. A magasan kvalifikált szakemberek eltökéltségén kívül némi pénzügyi forrásra is szükség van, ezért egy volt katonai tanácsadó¹¹ Maryland¹² államban létrehozta a „The OpenSSL Software Foundation, Inc.” alapítványt az adományok, a tanácsadói szerződések¹³ és az Egyesült Államok Belbiztonsági Minisztériumától és Védelmi Minisztériumától elnyert támogatások kezelésére.

⁹ LDAP (Lightweight Directory Access Protocol) SSL felett.

¹⁰ A tanúsító hatóság az a testület, amely a digitális tanúsítványok kiadásával foglalkozik.

¹¹ Az OpenSSL projekt fejlesztői csapatának önkéntes tagja.

¹² OpenSSL: <http://en.wikipedia.org/wiki/OpenSSL> (2014.05.05.)

¹³ Steve Marquess: <http://www.oss-institute.org/component/content/article/25-bios/57-steve-marquess> (2014.05.05.)

2. KORÁBBI HIBÁK

Mielőtt elmélyülnénk a nemrégiben publikált súlyos OpenSSL hiba jellegzetességeiben érdemes megemlíteni néhány korábbi hibát érintőlegesen, amelyek hasonló sajátosságokat mutattak, mint a Heartbleed eset.

2008. május 13-án a Debian projekt bejelentett egy sebezhetőséget¹⁴ az OpenSSL programcsomagban (kezdve a 0.9.8c-1 verziótól), mely hiba könnyen megjósolhatóvá, meghatározhatóvá tette a csomagban használt un. pszeudo-véletlenszám generátor kimeneti értékeit. Mindazonáltal az érintett debian alapú rendszereken készült SSH és/vagy SSL kulcsok véges halmazt alkottak, tehát nyers-erő módszerével véges időn belül visszafejthetővé váltak. Ennek ismeretében természetes, hogy a felhasználók számára teljesen észreveghetetlen maradhatott egy lehetséges man-in-the-middle támadás és a biztonságosnak hitt összeköttetésen átfolyó forgalmazás teljes visszafejtése is.

A probléma eszkalálódásához hozzájárult, hogy az elkészült kulcspárok bármilyen más rendszeren is felhasználásra kerülhettek, ezért a debian megoldásként javasolta a 2006. szeptember 17. és 2008. május 13. közötti időszakban¹⁵, debian alapú rendszereken generált OpenVPN, DNSSEC, SSH (és a még sorolhatnánk) valamint SSL/TLS kulcsok esetében az összes tanúsítvány újragenerálását és a CA kulcsok visszavonását.

2012. április 24-én ismét publikálásra került OpenSSL hiba¹⁶ a Debian projekt oldalán, mely valójában négy hiba együttes bejelentéséből tevődik össze:

- Az egyik közülük lehetőséget biztosít a támadónak MMA¹⁷ támadásra, amivel meg lehet ismerni a felhasználó kulcsát.
- A másik bizonyos S/MIME¹⁸ üzenetek elemzésekor szolgáltatás megtagadáshoz vezethet, amennyiben a támadó jól „megkomponált” üzenetet állított elő a sérülékeny rendszer számára.
- A leginkább érdekes mindközül az OpenSSL programcsomagban lévő DER¹⁹ kódolt ASN.1²⁰ adat feldolgozásával foglalkozó függvény –

¹⁴ CVE-2008-0166

¹⁵ DSA-1571-1 openssl -- predictable random number generator:
<https://www.debian.org/security/2008/dsa-1571> (2014.05.08.)

¹⁶ CVE-2012-0884, CVE-2012-1165, CVE-2012-2110, CVE-2012-2131

¹⁷ „Million Message Attack”, melyet Dael Bleichenbacher 1998-ban hozott nyilvánosságra tanulmányában.

¹⁸ Secure/Multipurpose Internet Mail Extensions

¹⁹ Distinguished Encoding Rules

egész szám típusú adatra vonatkozó – értelmezési tévedése, melynek eredményeként a közismert „buffer overflow”²¹ hibák egyik fajtáját a „heap”²² overflow”²³-t lehet előidézni. A támadónak lehetősége nyílik olyan memória területre írni, amely túlnyúlik a neki biztosított határon – mindazonáltal tetszőleges kódot tud futtatni²⁴.

```
c. inf=ASN1_get_object(&(c.p), &(c.slen), &(c.tag), &(c.xclass),
                      len-off);
...
{
    /* suck in c.slen bytes of data */
    want=(int)c.slen;
    if (want > (len-off))
    {
        want--(len-off);
        if (!BUF_MEM_grow(b, len+want))
        {
            ASN1err(ASN1_F_ASN1_D2I_BIO,
                    ERR_R_MALLOC_FAILURE);
            goto err;
        }
        i=BIO_read(in, &(b->data[len]), want);
    }
}
```

2. ábra: Sebezhetőség az OpenSSL 0.9.6l-ben²⁵

Az utóbb említett hiba külön érdekessége, hogy már 2006 novemberében publikálásra került Mark Dowd, John McDonald és Justin Schuegy szerzők által a „The Art of Software Security Assessment: Identifying and Preventing Software Vulnerabilities” című könyvben. Mark Down ugyan részletesen kifejtette a problémát, de akkor elfelejtette közölni olvasóival, hogy ez egy un. „oday”. (2. ábra)

²⁰ *Abstract Syntax Notation One (ASN.1) szabványt az X.680-X.695 ITU ajánlás részletezi. Abstract Syntax Notation One (ASN.1) & ASN.1 encoding rules: <http://www.itu.int/rec/T-REC-X.680-X.693-200811-1/en> (2014.05.08.)*

²¹ Verem túlcsordulás

²² Halom: A memóriának az a területe, amiből a blokkok dinamikusan foglalhatók le és szabadíthatók fel. A programok olyan adatokat tárolnak a halom memóriában, amelyekre a teljes futásidő egy részében van csak szükség.

²³ Halom túlcsordulás

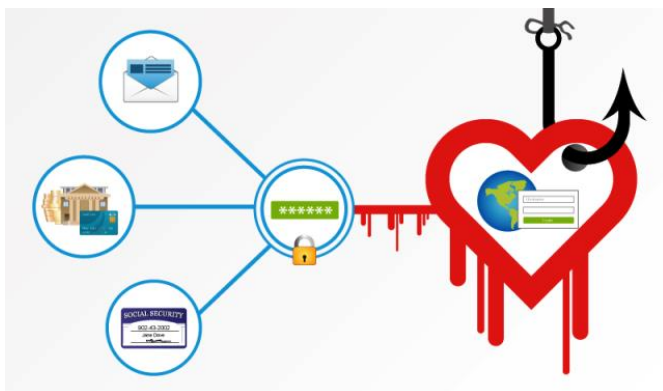
²⁴ *DSA-2454-2 openssl -- multiple vulnerabilities: <https://www.debian.org/security/2012/dsa-2454> (2014.05.08.)*

²⁵ *Mark Dowd, John McDonald, Justin Schuh: The Art of Software Security Assessment: Identifying and Preventing Software Vulnerabilities Listing 6-6 Pearson Education, 2006 nov. 20 - 1200 oldal*

3. A HEARTBLEED PROBLÉMA

A közelmúltban – az Interneten fellelhető – szinte minden sajtó a nettörténelem eddigi legnagyobb biztonsági részének felfedezéséről beszélt, amikor az OpenSSL.org által 2014. április 7-én bejelentett, CVE-2014-0160²⁶ néven „anyakönyvezett” sérülékenységről fejtették ki álláspontjukat. Könnyen elfogadható, hogy ez az aggodalom miért pont a világháló felhasználóit érinti leginkább – hiszen egyre inkább áttevődik a kommunikáció és az üzleti tevékenység erre a közegre.

A „Heartbleed bug” vagy gyakran „Heartbeat” néven emlegetett sérülékenység a közkezdvelt OpenSSL titkosítási programcsomagot érinti, melyet rendszergazdák, hálózatadminisztrátorok, üzemeltetők és magánszemélyek egyaránt használnak a mindennapokban.

3. ábra: Heartbleed kapcsán leginkább érintett szolgáltatások²⁷

A csomagban feltárt hiba lehetőséget biztosít a támadónak, hogy hozzá tudjon férni olyan információkhoz, amiket alapesetben az SSL/TLS titkosított csatorna védene. Ez a csatorna a kommunikáció és az adatok – beleértve a jelszavak – biztonságát garantálja bizonyos web szerverek irányába, számos ügyfél hitelesítési megoldásban, pénzügyi tranzakciókban, a levelezésben, az üzenetküldőkben és a manapság egyre népszerűbb virtuális magánhálózatokban (VPN). (3. ábra)

²⁶ *OpenSSL Security Advisory [07 Apr 2014]:*

https://www.openssl.org/news/secadv_20140407.txt (2014.05.12.)

²⁷ <http://www.zoho.com/vault/blog/the-heartbleed-bug-and-password-reuse-recipe-for-disaster.html> (2014.05.09.)

A bejelentett hiba bármely operációs rendszerrel rendelkező kliens és – a későbbiekben felsorolt – szerver kommunikációval van összefüggésben, aminek a lényege, hogy a kliens oldalról küldött felhasználói adat (payload) hossza soha nincs ellenőrizve. Ebből adódóan akár egy byte üzenet – szerver felé való – elküldése esetén is nyugodtan lehet állítani, hogy az 65535 (ez lehet a maximum érték a konkrét hibából adódóan) byte hosszú, aminek eredményeként 65535 byte adathoz jutunk hozzá a szerver memóriájából.

Az egyik legfontosabb kérdés az volt, hogy mekkora a valószínűsége annak, hogy az adatok között ott lesz a felhasználó privát kulcsa. A kérdésre gyorsan megjött a választ, több portálon publikálva, miszerint – ugyan elég „zajosan”, sok próbálkozás után sikerül az adatokat kinyerni, viszont – a kulcsok megtalálhatók a kapott információk között. (4. ábra)

```

0700: BC 9C 2D 61 5F 32 36 30 35 26 2E 73 61 76 65 3D ...a_2605&.save=
0710: 26 70 61 73 73 77 64 5F 72 61 77 3D 06 14 CE 6F &passwd_raw=...o
0720: A9 13 96 CA A1 35 1F 11 79 28 20 BC 2E 75 3D 63 .....5.y+ ..u=c
0730: 6A 66 6A 6D 31 68 39 68 37 6D 36 30 26 2E 76 3D jfjm1h9k7m60&.v=
0740: 30 26 2E 63 68 61 6C 6C 65 6E 67 65 3D 67 7A 37 0&.challenge=gz7
0750: 6E 38 31 52 6C 52 4D 43 6A 49 47 4A 6F 71 62 33 n81R1RMCjIGJoq3
0760: 75 69 72 61 2E 6D 6D 36 61 26 2E 79 70 6C 75 73 uira.mm&.yplus
0770: 3D 26 2E 65 6D 61 69 6C 43 6F 64 65 3D 26 70 68 =&.emailCode=&pk
0780: 67 3D 26 73 74 65 70 69 64 3D 26 2E 65 76 3D 26 g=&stepId=&.ev=&
0790: 68 61 73 4D 73 67 72 3D 30 26 2E 63 68 68 50 3D hasMsgr=0&.chkP=
07a0: 59 26 2E 64 6F 6E 65 3D 68 74 74 70 25 33 41 25 Y&.done=http%3A%
07b0: 32 46 25 32 46 6D 61 69 6C 2E 79 61 68 6F 6F 2E 2F%2Fmail.yahoo.
07c0: 63 6F 6D 26 2E 70 64 3D 79 6D 5F 76 65 72 25 33 com&.pd=ya_ver%3
07d0: 44 30 25 32 36 63 25 33 44 25 32 36 69 76 74 25 D0%26c30%261vt%
07e0: 33 44 25 32 36 73 67 25 33 44 26 2E 77 73 3D 31 30%26sg%30&.ws=1
07f0: 26 2E 63 70 3D 30 26 6E 72 3D 30 26 70 61 64 3D &.cp=0&nrr=0&pad=
0800: 36 26 61 61 64 3D 36 26 6C 6F 67 69 6E 3D 61 67 6&aad=6&login=ag
0810: 6E 65 73 61 64 75 62 6F 61 74 65 6E 67 25 34 30 nesaduboaoteng%40
0820: 79 61 68 6F 6F 2E 63 6F 6D 26 70 61 73 73 77 64 yahoo.com&passwd
0830: 3D 30 32 34 .....&.pe
    
```

4. ábra: Szerver memóriájából kinyert adatok²⁸

A nemrégiben napvilágra került Heartbleed sebezhetőség egy 2012. februárban megjelent RFC6520²⁹ szabvány hibás implementációjának hatására keletkezett. A szabvány³⁰ egy új, „TLS Heartbeat Extension” kiegészítést javasolt, mellyel az SSL kapcsolat minőségét lehet javítani. A szabvány által meghatározott TLS

²⁸ Heartbleed OpenSSL (SSL/TLS) vulnerability – analysis of a mind-blowingly simple bug: <http://geekslap.com/2014/heartbleed-openssl-ssl-tls-vulnerability-hacker-bug-analysis> (2014.05.12.)

²⁹ Transport Layer Security (TLS) and Datagram Transport Layer Security (DTLS) Heartbeat Extension, RFC6520.pdf: <http://tools.ietf.org/pdf/rfc6520/> (2014.05.12.)

³⁰ Heartbleed – How Did Internet Security Almost Bleed Out?: <http://www.symantec.com/connect/blogs/heartbleed-how-did-internet-security-almost-bleed-out> (2014.05.12.)

heartbeat úgy működik, mint egy „keep alive” (életben tartó) adatcsomag, aminek használatával az SSL kapcsolat egyik végén lévő számítógép duplán le tudja ellenőrizni azt, hogy a másik végén van-e még valaki. Ez a kiegészítés hasznos, mivel meg lehet akadályozni azt, hogy néhány régebbi router³¹ – működéséből adódóan – megszakítsa az összeköttetést, ha azon nem áramlik adat.

Érintettség

A sebezhetőséget az OpenSSL 1.0.1 verziótól az 1.0.1f verzióig minden köztes kiadása tartalmazta, továbbá az OpenSSL:1.0.2:beta1 verziója. Az érintett, szervertként használt Linux disztribúciók közül néhány³²:

- Debian Wheezy (stable), OpenSSL 1.0.1e-2+deb7u4
- Ubuntu 12.04.4 LTS, OpenSSL 1.0.1-4ubuntu5.11
- CentOS 6.5, OpenSSL 1.0.1e-15
- Fedora 18, OpenSSL 1.0.1e-4
- OpenBSD 5.3 (OpenSSL 1.0.1c 2012. május 10.) and 5.4 (OpenSSL 1.0.1c 2012. május 10.)
- FreeBSD 10.0 - OpenSSL 1.0.1e 2013. február 11.
- NetBSD 5.0.2 (OpenSSL 1.0.1e)
- OpenSUSE 12.2 (OpenSSL 1.0.1c)

A hiba kapcsán érintett – legismertebb – szolgáltatókat érdemes felsorolni a teljesség igénye nélkül, ahol tanúsítványokat és jelszavakat kell módosítani. (5. ábra)

Amazon Web Services (website üzemeltetőinek)	Google	SpiderOak
American Funds	Healthcare .gov	Tumblr
Box	IFTTT	USAA
Dashlane	Instagram	Venmo
Dropbox	LastPass	Wikipedia (ha van hozzáférési azonosító)
Etsy	Minecraft	Wordpress
Facebook	Netflix	Wunderlist
Flickr	OKCupid	Yahoo
GitHub	Pinterest	Yahoo Mail
Gmail	SoundCloud	YouTube
GoDaddy		

5. ábra a hiba kapcsán közvetlenül érintett szolgáltatók³³

³¹ számítógép hálózatokban alkalmazott útválasztó eszköz

³² The Heartbleed Bug: <http://heartbleed.com/> (2014.05.12.)

Az OpenSSL kapcsán feltárt hiba azért is gerjeszt sok tennivalót a javítások terén, mert a sebezhető kód nem csak kizárólag a web, email és kereskedelmi szervereket, a közösségi hálózatokat, a pénzügyi szektort, a kormányzati és adó portálokat sújtja. Az OpenSSL egyébek mellett hálózati eszközökben is felhasználásra került, ezért a gyártók közölték web oldalukon az érintett termékek listáját. A Cisco közölte a potenciálisan sebezhető termékeinek listáját, melyből csak néhányat emelek ki, mivel a lista³⁴ több, mint 70 elemet tartalmaz:

- Cisco AnyConnect Secure Mobility Client for iOS [CSCuo17488]
- Cisco Cisco Internet Streamer CDS [CSCuo31566]
- Cisco Mobility Service Engine (MSE) [CSCuo20622]
- Cisco MS200X Ethernet Access Switch [CSCuo18736]
- Cisco ONS 15454 Series Multiservice Provisioning Platforms [CSCuo22921]
- Cisco Prime Security Manager [CSCuo27123]
- Cisco Security Manager [CSCuo19265]
- Cisco TelePresence IP Gateway Series [CSCuo21597]
- Cisco TelePresence Server 8710, 7010 [CSCuo21468]
- Cisco TelePresence Video Communication Server (VCS) [CSCuo16472]
- Cisco Unified 7800 Series IP Phones [CSCuo16987]
- Cisco Unified Communications Manager (UCM) 10.0 [CSCuo17440]
- Cisco Video Surveillance 3000 Series IP Cameras [CSCuo37282]
- Cisco WebEx Meetings Server versions 2.x [CSCuo17528]

Ugyanebben az üzleti szegmensben lévő másik gyártó, a Juniper is megtette ugyanezt – neki több mint 30 gyártmánya került publikálásra³⁵.

³³ *The Heartbleed Hit List: The Passwords You Need to Change Right Now:* <http://mashable.com/2014/04/09/heartbleed-bug-websites-affected/> (2014.05.15.)

³⁴ *OpenSSL Heartbeat Extension Vulnerability in Multiple Cisco Products:* <http://tools.cisco.com/security/center/content/CiscoSecurityAdvisory/cisco-sa-20140409-heartbleed> (2014.05.12.)

³⁵ *2014-04 Out of Cycle Security Bulletin: Multiple products affected by OpenSSL "Heartbleed" issue (CVE-2014-0160):* <http://kb.juniper.net/InfoCenter/index?page=content&id=JSA10623> (2014.05.12.)

4. Ajánlott javítások

A bejelentést követően a javítás kiadásáig elegendő idő állt rendelkezésre ahhoz, hogy a közismert szolgáltatóktól jelszavak, privát kulcsok szivároghattak ki, mivel az előzőekben említett adatkinyerést is egy napon belül publikálták.

Kinek, mit kell tennie annak érdekében, hogy a biztonságérzetet visszahozzuk a korábbi szintre? A *fejlesztők* ugyan kiadták a javítást (OpenSSL 1.0.1g) a leginkább használt architektúrákra, azonban a többitől is gondoskodni kell.

A *rendszergazdáknak* a szükséges javításokat minél hamarabb a szerverekre kell telepíteni és a tanúsítványokat le kell cserélni. A korábban belépett és még kapcsolatban lévő felhasználókat ki kell léptetni az újra belépéshez. Még mai is rengeteg olyan szerver van, amelyiken nem történt meg a frissítés, mert:

- ugyan elérhető és letölthető a korrigált kód az adott rendszerre, azonban kevesen javítanak azonnal.
- még nem áll rendelkezésre a javított kód installálható állapotban, csak forrásból lehetne az adott rendszerre fordítani, mely komolyabb kihívást jelent. A cikk írásának pillanatában ilyen pl.: Debian Wheezy (stable) armel architektúrára.

A *felhasználóknak* meg kell vizsgálni, hogy mely szolgáltatásokon tároltak érzékeny, személyes adatokat, leveleket, és melyeken intézték pénzügyeiket, biztosításukat. Legelőször itt szükséges jelszavakat módosítani, miután a rendszer javítása már megtörtént.

A cikk bemutatott néhány korábban feltárt sebezhetőséget is az OpenSSL programcsomagban, melyek aggodalommal töltik el a felhasználókat. A bizalom egyértelműen megrendült. Mindezt alátámassza az is, hogy az OpenBSD csapat az eredeti OpenSSL forrásból kiindulva új projektet indított el LibreSSL³⁶ néven a botrány kirobbanás után nem sokkal, 2014. április 22-én. A projektnek az a célja, hogy ingyenes, SSL/TLS protokollt támogató eszközkészletet biztosítsanak, remélve, hogy kevesebb sérülékenység keletkezik a kódban. Az első héten több mint 90000³⁷ – C programnyelven megírt – sort vettek ki a korábbi forráskódból.

5. Nemzetbiztonsági szempontok

Az OpenSSL könyvtár 2012. eleje óta tartalmazta a sérülékenységet, amelyen keresztül támadók észrevétlenül hozzáférhettek az OpenSSL programcsomagot

³⁶ LibreSSL: <http://www.libressl.org> (2014.05.12.)

³⁷ LibreSSL: <http://en.wikipedia.org/wiki/LibreSSL> (2014.05.12.)

használó eszközök memóriájához és onnan közvetlenül képesek voltak adatokat és privát kulcsokat eltulajdonítani. Amennyiben valakinek birtokába kerülnek ezek az információk, akkor a titkosított információk könnyen visszafejthetők.

Figyelembe véve a Snowden³⁸ által nyilvánosságra hozott – vélhetően működő – NSA adatgyűjtési módszereket kézenfekvő, hogy az internet felhasználókban felmerül a gyanú, hogy ez a hiba nem véletlenül van a forráskódban. Ennek ügyes felhasználói lehettek a nemzetbiztonsági szolgálatok.

A Bloomberg³⁹ azt fejti ki cikkében, hogy a National Security Agency (NSA) legkevesebb két éve tudott a Heartbleed sérülékenységről, de azt titokban tartotta. Felhasználta információk gyűjtésére például más országok számítógépes rendszereiről, potenciális terrorista szervezetekről, nukleáris csempészekről és kormányokról. Természetesen az NSA tagadja, hogy tudott a Heartbleed-ről és ezt azzal támassza alá, hogy a Szövetségi kormány is az OpenSSL-t használva védi a kormányzati intézmények weboldalait és más online szolgáltatások felhasználóit. A National Security Agency több ezer informatikai biztonsági szakértőt foglalkoztat azzal a céllal, hogy szoftverekben, de leginkább nyílt forrásúakban sérülékenységet keressenek⁴⁰. A sérülékenység felhasználásával olyan eszközök hozhatók létre, melyekkel könnyedén lehet ezután belépési azonosítókat, jelszavakat gyűjteni a közösségi hálózatoktól kezdve a levelező szerverekig.

A jelszavak alapján könnyen meg lehet határozni egy adott személy jelszó képzési algoritmusát, ami nagy segítséget nyújt a jelszavak visszafejtésében olyan rendszerek esetén, ahol nincs sérülékenység az információszerzés kivitelezéséhez.

Bármely ország nemzetbiztonsági szolgálata vagy rendvédelmi szerve adott ügy kapcsán fel van hatalmazva, hogy – bizonyos feltételek teljesülése esetén – információkat gyűjtsön. Amennyiben „egy ajtó nyitva áll előtte”, akkor azt az ügy érdekében ki fogja használni. Mindenki számára ismert, hogy Oday sérülékenységek értékesítési piaca elég nagy forgalmat bonyolít. A vevők között ugyanúgy ott

³⁸ Edward Snowden: *Amerikai számítógépes szakember, amerikai Nemzetbiztonsági Ügynökség (NSA) és a Központi Hírszerző Ügynökség (CIA) volt alkalmazottja.*

³⁹ Bloomberg News: *egy nemzetközi hírügynökség.*

⁴⁰ NSA Said to Exploit Heartbleed Bug for Intelligence for Years: <http://www.bloomberg.com/news/2014-04-11/nsa-said-to-have-used-heartbleed-bug-exposing-consumers.html> (2014.05.12.)

vannak a szolgáltatók is. Leghatékonyabbak azok a sebezhetőségek tudnak lenni, amit más még nem ismer⁴¹.

Ma már mindenki számára elérhető és letölthető a Heartleech eszköz, mellyel ki lehet aknázni a Heartbleed sérülékenységben rejlő lehetőségeket⁴².

Összegzés

Jelen cikkben kifejtésre került néhány OpenSSL programcsomagot érintő hiba a korábbi évekből és a mostani, nagy sajtóvisszhangot megért Heartbleed sérülékenység. Mindegyikben vannak közös vonások és eltérések.

Az eltérés leginkább a konkrét hiba okában és némileg a realizálódásban lelhető fel. Azonban figyelemre méltó, hogy az egyik esetben a hiba a disztribútor – vagyis a Debian team – részéről került bele a kódba. Az OpenSSL projekt vétlen volt. Itt a programozói hibát egy adminisztratív hiba is követte, aminek eredményeként a kódot módosító személy közvetlenül, kvázi ellenőrzés nélkül tudta érvényre juttatni hibás sorait.

Azonosságból több tapasztalható, melyek közül felsorolnám a lényegeseket:

- Érdekessége mindegyik hibának, hogy jóval a valós keletkezése után került be a köztudatba. Az egyik esetben ez a megjelent könyv félreértéséből vagy meg nem értéséből adódhatott, azonban a többi esetben ez inkább a nyílt forráskóddal szemben mutatott bizalmat jelenti. Annyira nagy a bizalom a nyílt forráskódú programok használatával kapcsolatban, hogy senki nem nézi meg magát a forrást a hétköznapi felhasználók közül. Mindenki abban bíz, hogy már más megvizsgálta vagy kielemezte a szoftvert és amennyiben az ideje engedi akkor a felhasználó maga is bármikor megnézheti.
- Tovább fokozta a hibák súlyát, hogy man-in-the-middle támadást lehetett velük végrehajtani, ezáltal személyes adatokat, jelszavakat és tanúsítványokat lehetett eltulajdonítani.
- A végén mindegyik hiba nyilvánosságra került, ami a nyílt forráskódnak köszönhető. Még nagyobb port kavartak volna az esetek, ha bármelyik hibajavítás a háttérben zajlik. Ez dobozos szoftverek esetén elég gyakori.

⁴¹ NSA purchased zero-day exploits from French security firm Vupen: <http://www.zdnet.com/nsa-purchased-zero-day-exploits-from-french-security-firm-vupen-7000020825/> (2014.05.12.)

⁴² heartleech: <https://github.com/robertdavidgraham/heartleech>: (2014.05.12.)

A nemzetközi (leginkább a nyugati) sajtó sérülékenységgel kapcsolatos elemzéseit olvasva az tapasztalható, hogy az utóbbi időben – főleg a Stuxnet⁴³ és a Snowden ügy után – egyre jobban elterjed a köztudatban az a vélemény, hogy minden szoftver hiba mögött nagy nemzetek nemzetbiztonsági szolgálatai állnak.

Felül kell vizsgálni a nyílt forráskódú rendszerekbe vetett korábbi bizalmat az új kormányzati rendszerek kiválasztásánál, ill. régebbiek kiváltásánál. Amennyiben lehetséges alternatívaként továbbra is szerepet kap, akkor ki kell használni azt a lehetőséget, hogy a forráskódot ki lehet elemezni, le lehet tesztelni és tovább lehet fejleszteni saját célokra.

Radikális fordulatot kell végrehajtani a fejlesztések és kivitelezések végrehajtása terén annak érdekében, hogy a biztonsági kérdésekre ellenőrzésére elég idő maradjon olyan kormányzati területeken, ahol az információ kiszivárgásának megakadályozása elsődleges szempont.

Felhasznált források:

1. Project Newsflash!: <https://www.openssl.org/news/> (2014.05.05.)
2. Welcome to the OpenSSL Project: <https://www.openssl.org/> (2014.05.05.)
3. OpenSSL: <http://en.wikipedia.org/wiki/OpenSSL> (2014.05.05.)
4. Steve Marquess: <http://www.oss-institute.org/component/content/article/25-bios/57-steve-marquess> (2014.05.05.)
5. Certificate Lifecycle: http://wiki.openssl.org/index.php/Certificate_Lifecycle (2014.05.05.)
6. DSA-1571-1 openssl -- predictable random number generator: <https://www.debian.org/security/2008/dsa-1571> (2014.05.08.)
7. DSA-2454-2 openssl -- multiple vulnerabilities: <https://www.debian.org/security/2012/dsa-2454> (2014.05.08.)
8. Abstract Syntax Notation One (ASN.1) & ASN.1 encoding rules: <http://www.itu.int/rec/T-REC-X.680-X.693-200811-l/en> (2014.05.08.)

⁴³ *Feltételezések szerint az USA/Izraelben által fejlesztett kártevő, mely az iráni urándúsító centrifugák működését kívánta megzavarni.*

9. Mark Dowd, John McDonald, Justin Schuh: The Art of Software Security Assessment: Identifying and Preventing Software Vulnerabilities Listing 6-6 Pearson Education, 2006 nov. 20 - 1200 oldal
10. <http://www.zoho.com/vault/blog/the-heartbleed-bug-and-password-reuse-recipe-for-disaster.html> (2014.05.09.)
11. The Heartbleed Hit List: The Passwords You Need to Change Right Now: <http://mashable.com/2014/04/09/heartbleed-bug-websites-affected/> (2014.05.15.)
12. OpenSSL Security Advisory [07 Apr 2014]: https://www.openssl.org/news/secadv_20140407.txt (2014.05.12.)
13. The Heartbleed Bug: <http://heartbleed.com/> (2014.05.12.)
14. heartleech: <https://github.com/robertdavidgraham/heartleech>: (2014.05.12.)
15. OpenSSL Heartbeat Extension Vulnerability in Multiple Cisco Products: <http://tools.cisco.com/security/center/content/CiscoSecurityAdvisory/cisco-sa-20140409-heartbleed> (2014.05.12.)
16. 2014-04 Out of Cycle Security Bulletin: Multiple products affected by OpenSSL "Heartbleed" issue (CVE-2014-0160): <http://kb.juniper.net/InfoCenter/index?page=content&id=JSA10623> (2014.05.12.)
17. Heartbleed – How Did Internet Security Almost Bleed Out?: <http://www.symantec.com/connect/blogs/heartbleed-how-did-internet-security-almost-bleed-out> (2014.05.12.)
18. Transport Layer Security (TLS) and Datagram Transport Layer Security (DTLS) Heartbeat Extension, RFC6520.pdf: <http://tools.ietf.org/pdf/rfc6520/> (2014.05.12.)
19. Heartbleed OpenSSL (SSL/TLS) vulnerability – analysis of a mind-blowingly simple bug: <http://geekslop.com/2014/heartbleed-openssl-ssl-tls-vulnerability-hacker-bug-analysis> (2014.05.12.)
20. LibreSSL: <http://www.libressl.org> (2014.05.12.)
21. LibreSSL: <http://en.wikipedia.org/wiki/LibreSSL> (2014.05.12.)
22. NSA Said to Exploit Heartbleed Bug for Intelligence for Years: <http://www.bloomberg.com/news/2014-04-11/nsa-said-to-have-used-heartbleed-bug-exposing-consumers.html> (2014.05.12.)
23. NSA purchased zero-day exploits from French security firm Vupen: <http://www.zdnet.com/nsa-purchased-zero-day-exploits-from-french-security-firm-vupen-7000020825/> (2014.05.12.)

Műholdas rendszerek EMP elleni védelme

Szűcs Péter¹

Absztrakt:

Az előző cikkemben a tanult elektronikai hadviselési módszerek és a kutatásaim során feldolgozott szakirodalom alapján vizsgálva bemutattam a műholdas távközlési rendszerek támadási módjait az alternatív vagy humán fegyverekkel és eljárásokkal, valamint az elektronikai zavaró megoldásokkal. Ezen írásomra támaszkodva megvizsgálom, hogy az EMP² ellen hogyan védhetők a műholdas kommunikációs rendszerek.

Kulcsszavak: műholdas kommunikáció, ASAT rendszer, Faraday elv

Abstract:

In my previous article, measured by the electronic warfare methods learned and processed in the research literature presented ways to attack the satellite communications or human weapons and alternative procedures, and the annoying electronic solutions. Based on this paper I examine how it can be protected against EMP satellite communications systems.

Keywords: satellite communication, ASAT system, Faraday principle

¹ szucs.peter@nbsz.gov.hu

² Electromagnetic pulse - Nagyenergiájú elektromágneses impulzus

Bevezetés

Kutatási témám az információs társadalom által használt kommunikáció egy szeletét vizsgálja, vizsgálom a műholdas személyi távközlési rendszerek felderíthetőségét, és a dolgozatomban tárgyalom ezen rendszerek védelmi lehetőségeit a fizikai támadásokkal, elektronikai hadviselési tevékenységekkel szemben. Jelen cikkemben arra vállalkozom, hogy az általam felkutatott szakirodalom, valamint az elektronikai hadviselés ismereteim tükrében választ, vagy válaszokat adjak a kérdésre.

Az USA felső katonai vezetése 2013-ban vizsgálta a katonai műholdas kommunikációs rendszerek fenyegetettségét, és a következő megállapításra jutott: Meg kell védeni a műholdas távközlési rendszerüket a különféle támadásokkal szemben, továbbra is fenntartani az információs fölényt. Az amerikai védelmi szféra - értékelve műholdas rendszereit - a fenyegetési formákat három csoportba sorolta³:

1. Fizikai támadások (ütközések, vagy létfontosságú alkatrészek tönkretétele, amely lehet irányított is egy arra alkalmas támadó műhold segítségével (pl: Kína ASAT program⁴), vagy irányított energiát alkalmazó támadások, mint például a nagy teljesítményű lézerek és mikrohullámú rendszerek, amelyek tönkreteszik a kritikus műholdas elemeket, mint például a napelem és érzékelők. Egy másik típusú fizikai támadás, amelyik nem közvetlenül a műholdra irányul, hanem a földi infrastruktúra támadásával-tönkretételével éri el a kommunikáció ellehetetlenítését, azonban az előző módszernél jóval olcsóbban.
2. Elektronikai támadások, amelyek egyaránt támadhatják a rendszerek műholdas, felhasználói – és földi szegmensét az uplink és downlink csatornák zavarásával.
3. Kiber-támadás a műholdak irányításának átvétele, a műhold átmozgatása egy másik pályára, vagy akár a műhold által használt

³ *Options for Military Satellite Communications Debated*

<http://www.spacepolicyonline.com/news/options-for-military-satellite-communications-debated> (letöltve: 2014. 01. 11.)

⁴ ASAT, „parazita műhold” néven emlegetett programon a kínai űrkutatási akadémia (CAST) kis műholdak kutatóintézete dolgozik.

üzemanyag-ellátás megakadályozása, vagy károkozás a fedélzeti elektronikában.

Az általam vizsgált műholdas rendszerek mindegyike működési szempontból három alapvető részre tagolható, bontható. A támadhatóság és védelmi megoldások taglalásához továbbra is ezt a modellt kívánom használni. Ezek a részek a következők:

1. Műholdas szegmens, amely magába foglalja a LEO (Low Earth Orbit), MEO (Medium Earth Orbit), vagy a GEO (Geosynchronous Earth Orbit) pályán keringő távközlési műholdakat.
2. Földi szegmens, amely magába foglalja a műholdak irányítását, távvezérlését és pályán tartásának elemeit, illetve azokat a földi átjátszó állomásokat, amelyek összekapcsolják a műholdas rendszert a földi infrastruktúrával.
3. Felhasználói szegmens, amely magába foglalja a műholdas kommunikációs eszközökön kommunikáló felhasználói készülékeket.

A műholdas rendszerek EMP elleni védelmét az elektronikai hadviselés tevékenység részeként tárgyalom, melynek alapvető célja az ellenség katonai információs rendszereinek elektronikai úton való támadása, illetve a saját hasonló rendszerek működésének biztosítása, az élőerő és a csapatok megóvása. Eszerint az elektronikai hadviselés támadó (offenzív) és védelmi (defenzív) oldalait tudjuk megkülönböztetni.⁵

Az elektronikai hadviselés a következő három, egymást kiegészítő, valamint egymást részben átfedő területre osztható:

- elektronikai támogatás (Electronic Support Measures – ESM);
- elektronikai ellentevékenység (Electronic Counter Measures – ECM);
- elektronikai védelem (Electronic Protection – EP).⁶

Az EMP elleni védelem az elektronikai védelem egyik passzív módja, melynek definíciója a következő: „az elektronikai védelem az elektronikai hadviselés azon területe, amely biztosítja az elektromágneses spektrum saját részről történő hatékony használatát az ellenség elektronikai támogató és ellentevékenysége, va-

⁵ Prof. Dr. Haig Zs.-Prof. Dr. Kovács L.-Dr. Ványa L. Az elektronikai hadviselés, a SIGINT és a cyberhadviselés kapcsolata, Felderítő Szemle Budapest X. évfolyam 1-2. szám, 2011. március-június, HU ISSN 1588-242X (pp.: 183-207)

⁶ *uo.*

lamint a saját csapatok által okozott nem szándékos (kölcsönös) rádiózavarok előfordulása ellenére.”⁷

Az elektronikai védelem csökkenti, vagy lehetetlenné teszi az ellenségnek a frekvenciaspektrum feletti fölény megszerzésére irányuló törekvéseit. Az elektronikai védelmi tevékenységek védelmi természetűek és természetesen jóval többet jelentenek, mint az elektronikai rendszerekbe tervezett és beépített technikai lehetőségek összességét. Az elektronikai védelem a felderítés és az elektronikai ellentevékenység – ezen belül a saját nem szándékos interferenciák – megakadályozására irányuló aktív és passzív tevékenységek, módszerek és rendszabályok alkalmazását, bevezetését jelenti.⁸

Ahhoz, hogy a műholdas kommunikációs rendszereinket megvédjük a fent említett fenyegetésekkel szemben alapvetően négy kérdésre kell választ adni:

1. Milyen rendszert kell megvédeni?
2. A fenyegetés függvényében a rendszer melyik eleme a legsérülékenyebb?
3. Milyen szintű védelem szükséges a normál működés biztosításához?
4. Az elégséges, vagy szükséges szintű védelemhez rendelkezünk-e az anyagi forrásokkal?

A válasz mind a négy kérdésre szubjektív, de úgy gondolom, hogy a lenti passzív- és aktív védelmi megoldásokkal kielégítő választ adhat a kérdésekre. A fenti definíció alapján két módszer lehetséges az elektronikai támadásokkal szemben, a passzív- és aktív védelmi módszerek alkalmazása. A passzív védelem lehetővé teszi, hogy a rendszer túlélje a támadásokat, biztosítja a normál működést, az aktív védelem feladata pedig, hogy megzavarja a támadást.

Passzív védelmi megoldások⁹

Frekvencia ugratásos szórt spektrum (FHSS)¹⁰ használata. A műholdas kommunikációs rendszerekben az adatjelet egy keskenysávú vivőre ültetik rá, s ennek a vivőnek a frekvenciája igen rövid időszakonként - másodpercenként többször - széles sávban megváltozik, "ugrik". A változások véletlenszerűnek tűnnek, de a kapcsolatban álló felek számára a szekvencia előre ismert. Az FHSS techni-

⁷ uo.

⁸ uo.

⁹ Todd Harrison: *The Future Of Milsatcom 2013 Center for Strategic and Budgetary Assessments.*

¹⁰ *Frequency-hopping spread spectrum*

kának a jellegéből következően igen jó az interferenciatűrő képessége. A műholdas rendszerek felmenő és lejöő jeleinek zavarvédelmét javítja.

Fedélzeti jelfeldolgozás. A rendszer zavarvédelmét növeli, csökkenti a műholdakon az elektronikai zavarást azáltal, hogy a demodulálást és dekódolást a műholdon végezzük el, és csak ezután sugározzuk vissza a jelet. A rendszer képes a felmenő jelek hibáinak felismerésére és javítására.

Hibajavító kódolás alkalmazása. A hibafelismerés az adó és a vevő közötti átvitel folyamán a zaj vagy egyéb zavar okozta rendellenességek miatti torzulások jelzésére és kijavítására szolgáló algoritmus.

Műholdak közötti közvetlen jeltovábbítás. A földi állomások a támadás szempontjából a legsérülékenyebbek, ezért ha a műholdak közötti jeltovábbítást alkalmazzuk, tovább javíthatjuk a rendszerünk zavarvédeltségét. Természetesen a műholdak közötti kommunikáció megteremtése igen bonyolult és költséges műszaki megoldásokat kíván (lásd IRIDIUM rendszer működése). A feladó földi állomás jele mindaddig a műholdak között továbbítódik, míg el nem éri hívott állomást, jel csak ekkor érkezik vissza a fogadó földi állomásra.

EMP védelem. Jelen írásom következő fejezetében a műholdas passzív védelmi eljárások közül az EMP elleni védelmi móddal kívánok foglalkozni. Az általam vizsgált szakirodalom alapján az EMP hatása kiemelkedő károkat okozhat a műholdas rendszer elemeiben – főleg a földi- és felhasználói szegmensben - a többi támadási móddal ellentétben.

Adat titkosítás. A rendszerben továbbított információk védelmére titkosítanunk kell az átviendő információkat. A MILSATCOM rendszerekben erre fejlesztették ki az úgynevezett AEHF képességet, amely az adattovábbítás legfejlettebb titkosításával lehallgatás, illetve a zavarással szembeni ellenállóságot biztosítja.

Aktív védelmi megoldások¹¹

Shoot –Back. A műhold fel lesz szerelve egy nagyteljesítményű lézer fegyverrel, amellyel képes magát megvédeni az ASAT műholdakkal szemben. Ez a védelmi rendszer azonban ellentmondhat a kis súly és egy képesség egy műholdon elvnek, amelyet a következő fejezetben mutatok be. A fejlesztőknek foglalkozniuk kell a fenti negyedik kérdés megválaszolásával is, amely a bekerülési költségekről szól.

Védő, kísérő műholdak. Nem minden műhold rendelkezne védelmi képességgel, hanem az alkalmazott műholdpályákon, sávokban elhelyezett kísérő műhol-

¹¹ Todd Harrison: *The Future Of Milsatcom 2013 Center for Strategic and Budgetary Assessments.*

dakkal védik a többi műholdat. Csak ezek a műholdak rendelkeznének támadó képességgel.

Manőverező képesség. Olyan műholdak kifejlesztése, amelyek a magukkal vitt üzemanyag révén korlátozott manőverezési képességgel rendelkeznek.

A szakirodalomból tudott, hogy ez szabja meg a műhold élettartamát és egyben kihat az költségekre is.

Műholdas rendszerek EMP hatás elleni védelme

A jövő műholdas kommunikációjának fejlődési trendjei azt mutatják, hogy egyre nagyobb a valószínűsége, hogy a katonai és civil műholdas rendszerek integrálódnak, ezért szükségük van különböző szintű katonai védelemre. Meg kell védeni Őket a különböző fizikai-, elektronikai-, és kiber támadásokkal szemben. Ebben a fejezetben az általam feldolgozott szakirodalom alapján vizsgálom és bemutatom a földi állomások EMP elleni védelmi technikáit. Az EMP pusztító hatás fizikája az elektromágneses indukció elvén alapul. A nagysebességű térerősség ugrás minden vezetőben villamos feszültség indukál, ami a szigetelések átütéséhez, a félvezető rétegek belső szerkezetének átégéséhez vezet. Az elektronikai eszközök fejlődése, a félvezetők egyre nagyobb számú elterjedése a túlfeszültséggel szembeni sérülékenység növekedésével járt. Amíg egy elektroncsövet csak több száz, vagy ezer V feszültséggel lehetett tönkretenni, addig ma egy 3 V alatti feszültséggel működő processzornak a 10V is végzetesen nagy feszültség.

Az elektromágneses impulzusok elleni védelem alapvető problémája, hogy a védett eszközöknél nem ismert az elektromágneses impulzus nagysága. Így nehéz megállapítani, hogy milyen nagyságú elektromágneses impulzust kell lecsökkenteni olyan mértékre, amelyet még károsodás nélkül elviselnek az érzékeny elektronikai eszközök. A szükséges érték ismeretében lehetőség lenne meghatározni azt az optimálisan szükséges védelmi módszert és eszközt, így nem kellene minden esetben a maximális védelmi értéket biztosító eljárást vagy eszközt alkalmazni.

Két alapvető módszer létezik az elektromágneses impulzusok elleni védelemre. Az egyik, hogy olyan elektronikai áramköröket építenek az eszközökbe, amelyek ellenállnak az elektromágneses impulzus hatásainak, a másik pedig, hogy árnyékolással megakadályozzák, hogy az elektromágneses impulzus bejusson a védett térbe. Természetesen az a legjobb, ha mindkét módszert egyszerre alkalmazzuk, mivel ez adja a legnagyobb védelmet.

Az elektromágneses impulzusok elleni védelem eszközeinek széles választéka létezik.

Ezek a teljesség igénye nélkül az alábbiak lehetnek:

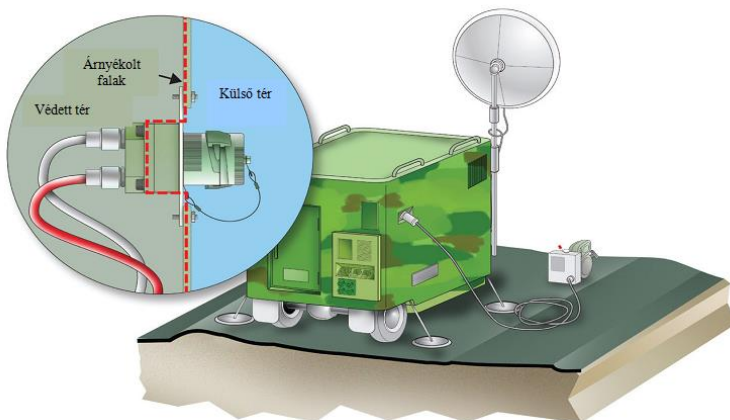
- szikraközös villámhárító eszközök; Két elektróda között szigetelőréteggént levegő helyezkedik el. Alaphelyzetben az elektródák között a szigetelőréteg miatt nem folyhat áram, ezért ez az állapot a kapcsoló nyitott helyzetének felel meg. Ha az elektródák közötti feszültséget emeljük, akkor elérjük azt a feszültséget, amelyen bekövetkezik az átütés, és elektromos ív alakul ki. Az ív nagyon kis ellenállású elektromos összekötésnek tekinthető, ezért ez az állapot a kapcsoló zárt helyzetének felel meg. Az átütési feszültséget az elektródák távolsága határozza meg: úgy állítják be, hogy az átütés hamarabb következzen be a szikraközben, mint a védett fogyasztóban.
- hálózati szűrők; Kiszűrhetők az adathálózaton terjedő zajok, zavarok és túlfeszültségek, amelyek a tápegységek, adatátviteli eszközök korai meghibásodásához vezethetnek.
- elektrooptikai eszközök; Az elektrooptikai átalakítás révén nagy zavarvédelemre tehetünk szert, hiszen az elektromos jel optikai jellé történő átalakításával - a rádiófrekvenciás spektrum egy magasabb tartományába lépésével - a nagy frekvenciájú impulzusok hatásmechanizmusa nem érvényesül. A gondot továbbra is az elektromos jel optikai jellé, illetve ennek inverzét átalakító eszközök jelentik, védelmükre koncentrálnak csökkenthető a probléma.
- nagy sebességű zener diódák; Működése azon alapszik, hogy belső ellenállását igen gyorsan megváltoztatja (rövidre zár) ha a rákötött feszültség hirtelen megnövekszik, illetve átlépi a meghatározott küszöb-szintet.
- árnyékoló és elnyelő anyagok; Ideális védelem biztosítható az elektromágneses impulzusok ellen. Az elektromágneses hullámok elleni árnyékolás módszerei lehetnek abszorbeáló (elnyelő) - és reflektáló (visszaverő) árnyékolás.¹²

¹² Haig Zsolt-Kovács László: *Kritikus infrastruktúrák és kritikus információs infrastruktúrák Tanulmány 2012 Nemzeti Közszolgálati Egyetem pp. 243-245*

http://kovacsx.hu/download/doktorikepzes/KOVASZ_KII_Tanulmany_FINAL.pdf (letöltve: 2014. 05. 04)

Az elektronikai hadviselési eszközök közül a legnagyobb fizikai pusztító erővel az úgynevezett EMP hatást alkalmazó fegyverek bírnak. Cikkemben továbbra sem tárgyalom a klasszikus kinetikus energiájú fegyvereket.

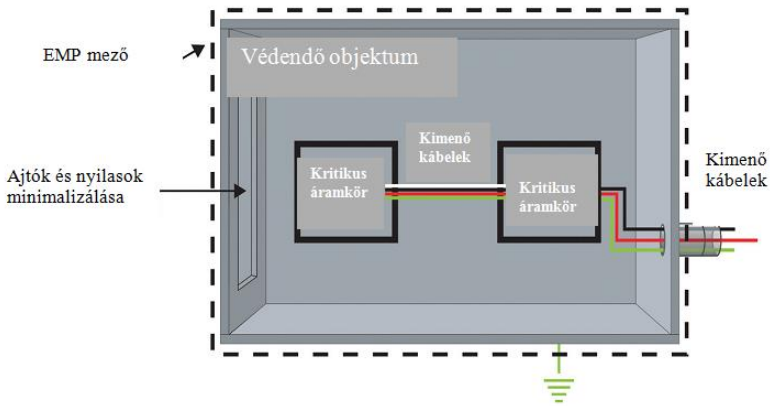
Az EMP hatás, vagy a hasonló elektromágneses kisugárzások ellen tehát a már fent említett árnyékolás, vagyis az úgynevezett Faraday elv nyújt védelmet, amelyre a védelmi szféra már szabvánnyal rendelkezik. A lényeg, hogy a fémtestben kialakított üreg belsejébe a külső elektromos mező nem hatol be. A külső fémburok megosztott töltései ugyanis a külső eredetű elektromos mezőt a fémtesten belül nullára változtatja. Minthogy a megosztás jelensége rendkívül gyorsan zajlik le, megállapíthatjuk, hogy a külső mező gyakorlatilag egyáltalán nem hatol az üreg belsejébe. Ezt a hatást nevezzük árnyékolásnak. Ha egy berendezést meg akarunk védeni az elektromágneses mezőktől, fémháza helyezzük, árnyékoljuk (1. ábra). Az lenti ábrán is látható, hogy árnyékoló hatás védi a fémből készült katonai műholdas földi állomásban dolgozó katonákat a viharban a villámoktól, de az EMP hatása ellen is. Sűrű szövésű fémhártya védi az adók, vevők, erősítők, rádiók vezetékét az elektromos zavaroktól. Hasonlóan védik a lőporraktárakat is a villámcsapástól. A fémburkolatot rendszerint földelik, hogy állandóan földpotenciálon legyen. Tehát a Faraday-kalitka az elektromágneses hatás kiküszöbölésére szolgáló, fémhálóval körülvett térrész, amelybe a fémháló védőhatása folytán a külső elektromos erőtér nem hatol be („árnyékolás”).

1. ábra Földi állomás Faraday kalitka katonai kialakítása¹³

¹³ System Approach to EMP Mitigation

<http://www.protectiongroup.com/ProtectionTechnologyGroup/media/PTG/WhitePapersandTechnicalNotes/1474-000.pdf> (letöltve:2014.04.15)

2. ábra Földi állomás Faraday kalitka kialakítása¹⁴

A Faraday-kalitka hatékonysága függ a kalitkát alkotó vezetősálak közötti távolságtól (minél kisebb a távolság, annál biztonságosabb), függ a vezetők ellenállásától (minél kisebb, annál biztonságosabb), valamint a levegő pára-, por- és iontartalma is befolyásolja a hatékonyságát.¹⁵

Olyan civil és katonai kialakítás kell, amely megfelelő védelmet nyújt az óriási fezsültség és áram tranziensekkel szemben. A tranziensek között is különbséget kell tenni. A védelmi rendszernek különbséget kell tenni a bekapcsolási tranziens és a támadó tranziens között, biztosítva a megfelelő működéset. Meg kell tervezni minden alkotó elemet a tömítéseket, a kimenő- és bemenő vezetéseket, a nyílászárókat, a tápellátáson keresztül a szellőzésig (lásd 2-3. ábra). A hatékonyabb védelem érdekében a nyílászárók számát lehetőség szerint minimalizálni.

A védelem szempontjából négy elem szinte kötelező:

- árnyékolás,
- földelés,
- szűrés,
- túlfeszültség-védelem.

¹⁴ System Approach to EMP Mitigation

<http://www.protectiongroup.com/ProtectionTechnologyGroup/media/PTG/WhitePapersandTechnicalNotes/1474-000.pdf> (letöltve:2014.04.15)

¹⁵ uo.

A belső tér és a külső tér közötti védelemért a szűrő áramkörök felelősek. Feladatuk, hogy a kimeneti-bemeneti pontokon a védett térbe, illetve az elektronikus alkatrészekhez ne jussanak akkora feszültségek, amelyek az alkatrészek, és ezen keresztül a földi állomás tönkremeneteléhez vezetne.¹⁶

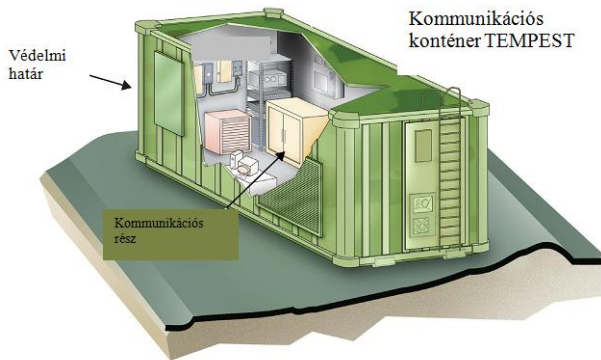
Az elektronikai elemek közül elsősorban a félvezetők érzékenyek a túlfeszültségre. A legegyszerűbb meghibásodási okok:

- Feszültség átütés: a meghibásodási mechanizmus a lavina átütés, az ehhez tartozó feszültség a szennyezés koncentrációtól függ.
- A helyi túlmelegedés következtében létrejövő megolvadás. A bipoláris eszközök meghibásodása kb. 90 %-ban szigetelő rétegek átütése és csak 10 % a vezetősávok megolvadása miatt következik be. A MOS technológiájú eszközökben viszont 60 %-nál nagyobb arányban fordul elő a fémvezetések olvadása és kisebb mértékű a dielektrikumok átütésének gyakorisága.

A villamos kisülések következtében az alkatrészek közül a nagy bemenő impedanciájú elemek már kisebb energiák esetén is tönkremennek. A félvezető alkatrészek közül nemcsak a FET, MOS és a CMOS eszközök, hanem a bipoláris elemek is sérülékenyek. Katasztrófálisan meghibásodhatnak a nagy bemenő ellenállású műveleti erősítők, az A/D konverterek is. A nagy bemeneti impedancián (pl. pF-nál kisebb nagyságrendű bemeneti kapacitás és igen nagy ohmos komponens esetén) a fellépő nagy feszültség átüti a vékony oxid rétegeket. De a bipoláris elemek p-n átmenetének kis impedanciája sem jelent előnyt, mert ezen viszont már kisebb feszültség esetén is nagy áram folyik át, ha egy feltöltődött test kapacitása azon keresztül sül ki. A nagy áram hatására ilyenkor termikusan üt át egy átmenet, vagy akár megolvadhat egy fémvezetés.¹⁷

¹⁶ uo.

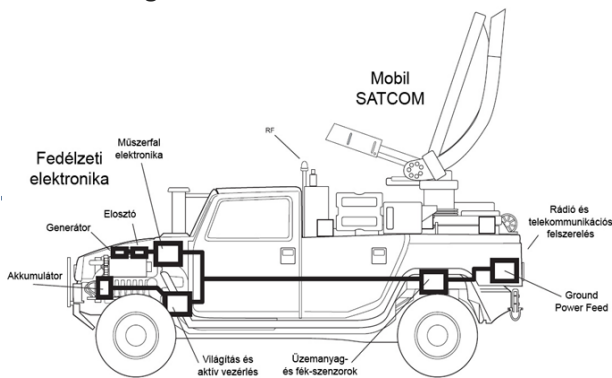
¹⁷ Farkas György: *Készülékek zavarvédelme 2008 Győr pp.:1-51*
<http://www.sze.hu/~farkasgy/EMC-konyv/EMC1.doc> (letöltve:2014.04.15)

3. ábra Kommunikációs blokk konténeres kiépítése¹⁸

A felhasználói szegmens védelmi technikái

Ebben a fejezetben bemutatom, hogy az EMP hatás ellen hogyan védhetők a felhasználók kommunikációs eszközei és járművei. A kritikus elektronikára, főleg a C4I (vezetés, irányítás, kommunikáció, számítógép és az felderítés) rendszerek védelmére kell fordítani a legjobb képességeket. A C4I elemeket a gépjárművön belül egy szűk kamrában, más néven Faraday pajzsban kell elhelyezni, és a gépjárművet is el kell látni kiegészítő védelmi elemekkel.

4. ábra: C4I gépjármű HEMP védelme.¹⁹

¹⁸ System Approach to EMP Mitigation

<http://www.protectiongroup.com/ProtectionTechnologyGroup/media/PTG/WhitePapers andTechnicalNotes/1474-000.pdf> (letöltve:2014.04.15)

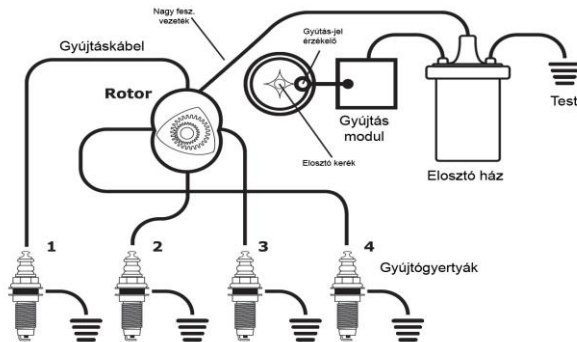
¹⁹ EMP Mitigation. Protecting Land Mobile Vehicles from HEMP Threat Environment

Ahhoz, hogy megtudjuk, hogyan tartsunk mozgásban egy járművet EMP (elektromágneses impulzus) támadás alatt, meg kell vizsgálni, hogy az elektromos rendszer mely részei érzékenyek és azokat a földi szegmenshez hasonlóan Faraday pajzzsal kell körülvenni.

Az akkumulátor és a generátor az egyenáramú tápellátás alapja. A generátor a feszültség szabályozóval stabil feszültség szintet állít elő a belsőégésű motor forgómozgásából, amíg a jármű üzemel. Az áramkör negatív sarka a jármű karosszériájához csatlakozik. Ezek az összetevők immunisnak tekinthetők EMP szempontból.

A gyújtás rendszer (5. ábra) autótól függően lehet sérülékeny vagy ellenálló. A gyújtás vizsgálatok feltételezzük, hogy a rendszer a modern, a jármű számítógép vezérelt. A régebbi dízelmotorok komputervezérelt üzemanyag-ellátó és gyújtás-rendszer hiányában sokkalta megbízhatóbbak EMP támadás alatt. A szabványos jármű számítógép rendszereinek üzemi feszültsége kevesebb, mint 5V (200mA). Ilyen, a szabvány által szabályozott egység például a motorvezérlő (ECU), váltóvezérlő (TCU), a blokkolásgátló (ABS) és a karosszéria-vezérlő egység (BCM). Továbbá a katonai járművekbe telepített C4I rendszerek rendkívül komplex kialakításúak a beépített rádióval, műholdas kapcsolattal, fegyverirányító rendszerekkel és sok egyébvel, amik érzékenyek az elektromágneses interferenciára és ezáltal EMP sérülékenyek.

A gyújtásrendszer (5. ábra) magas feszültségű elektromos töltést hoz létre, ami a gyújtókábelén keresztül jut a gyújtógyertyákhoz. A töltést a gyújtástekercs hozza létre és a gyújtáselosztóba táplál. A modern járművekben egy számítógép időzíti a hengerenkénti gyújtást, és ez a számítógép több mindenért felelős, úgymint gyújtás-időzítés vagy üzemanyag keverék, de felügyeleti funkciókat is ellát, tehát nyilvánvalóan szüksége van EMP védelemre, Faraday kalitkára. A gyújtástekercs és a gyújtógyertyák immunisnak tekinthetők. A kihívás azonban a számítógép-vezérelt gyújtástekercset a gyertyákkal összekötő 20kV-os vezeték megvédése. Megfelelő szigetelés szükséges a csatlakozók és a gyújtás rendszer komputere közé.

5. ábra: Egyszerűsített gyújtás rendszer.²⁰

Tehát, míg az akkumulátor és a generátor immunisnak tekinthető EMP szempontból, addig a rádió és a tranzisztor alapú vezérlő rendszer alapvetően sebezhető. Ezek az érzékeny rendszerek általában elszórtan a motortérben, a műszerfal alatt és a csomagtérben helyezkednek el. Minden egyes kritikus alrendszer saját, letestelt Faraday kalitkát igényel, minden csatlakozási pontnál zavaroszűrővel, túlfeszültség elleni védelemmel. A vezérlők hálózati eszközökkel kapcsolódó kábeleit zárt árnyékoláson, forrasztva vezethetjük. Minden vezeték-átvezetési és becsatlakozási ponton, vezérlőknél és érzékelőknél gondoskodni kell a zavarvédelemről. A kábeleken külső árnyékoló harisnyát használva nagyban javítható a védelem.

Minden fémes szerkezetet egyetlen test pontra kell kötni. Minden korábban említett Faraday védelmi rendszernek megbonthatatlanul és állandóan a kocsiszekrényhez kell csatlakoznia. Hasonlóan a repülőket vagy űrjárművek elektromos rendszeréhez, a karosszéria a gumikerekek szigetelése miatt föld független, relatív test pont. Követve a vezérlő rendszer vezetékeink az útvonalát, Faraday kalitkába kell zárni mindent, a generátort, tápellátás és gyújtás rendszer tranzisztoros áramköröit, komputereit. Végül minden vezeték átvezetési és becsatlakozási ponton gondoskodni kell a zavarvédelemről, hogy semmilyen külső zavarjel ne jusson a rendszerbe, elektromágneses fenyegetés esetén.²¹

²⁰ EMP Mitigation. Protecting Land Mobile Vehicles from HEMP Threat Environment <http://www.protectiongroup.com/ProtectionTechnologyGroup/media/PTG/WhitePapers andTechnicalNotes/1474-001.pdf> (letöltve:2014.04.15)

²¹ uo.

Következtetés

A cikk megírásával arra kívántam rámutatni, hogy az űrben működő civil vagy katonai távközlési rendszerek, illetve földi- és felhasználói elemei milyen mértékben védhetők egy esetleges EMP támadás ellen.

A fenti vizsgálat alapján a következő megállapítások tehetők:

1. A műholdas szegmens EMP elleni védelme nem megoldott. Kutatásaim során nem találtam olyan védelmi megoldást, amely megvédené a műholdakat egy esetleges EMP ellen.
2. A földi szegmens van kitéve legjobban az EMP támadásoknak, védelmük a cikkben bemutatott eszköz rendszerrel megoldható.
3. A felhasználói szegmens védelmét a harci járművek adta mobilitás és védelmi képességek alapján a földi szegmessel azonos kategóriába sorolom.

Az általam megismert szakirodalomból egyértelműen kitűnik, hogy a műholdas kommunikációs rendszerek működésnek biztosítása létkérdés, védelmüket biztosítani kell, azonban meg kell vizsgálni, hogy milyen módszerrel és anyagi ráfordítással. A bemutatott eszközrendszer alkalmas a földi kiszolgáló és felhasználói szféra védelmére, telepítésüket jól kidolgozott nemzetközi és hazai szabványok biztosítják. Az alkalmazott módszerek ismertek, költséghatékonyak és jól alkalmazhatók.

Felhasznált irodalom

1. Options for Military Satellite Communications Debated
<http://www.spacepolicyonline.com/news/options-for-military-satellite-communications-debated> (letöltve: 2014. 01. 11.)
2. Article courtesy of Air Force Space Command and is the combined work of several subject-matter experts.
<http://www.milsatmagazine.com/story.php?number=1915825642> (letöltve: 2014. 01. 11.)
3. Options for Military Satellite Communications Debated
<http://www.spacepolicyonline.com/news/options-for-military-satellite-communications-debated> (letöltve:2014.04.02)
4. Úton a második AEHF

- http://www.urvilag.hu/a_nemzetbiztonsagert/20120505_uton_a_masodik_aehf (letöltve:2014.04.02)
5. <http://www.lockheedmartin.com/us/products/advanced-extremely-high-frequency--aehf-.html> (letöltve:2014.04.02)
 6. Atlas-5 - mindent a biztonságért
<http://www.mernokbazis.hu/cikkek/atlas-5-mindent-biztonsagert>
(letöltve:2014.04.03)
 7. Oroszország nagy reményeket fűz a kis műholdak kidolgozásához
http://hungarian.ruvr.ru/2012_06_14/78139479/ (letöltve:2014.04.03)
 8. Pico-és nano-műholdak gazdaságos előállításával kísérleteznek
<http://www.sat.hu/hirek/pico-es-nano-muholdak-gazdasagos-eloallitasaval-kiserleteznek/1555.html> (letöltve:2014.04.03)
 9. System Approach to EMP Mitigation
<http://www.protectiongroup.com/ProtectionTechnologyGroup/media/PTG/WhitePapersandTechnicalNotes/1474-000.pdf> (letöltve:2014.04.15)
 10. Farkas György: Készülékek zavarvédelme 2008 Győr pp.:1-51
<http://www.sze.hu/~farkasgy/EMC-konyv/EMC1.doc>
(letöltve:2014.04.15)
 11. EMP Mitigation. Protecting Land Mobile Vehicles from HEMP Threat Environment
<http://www.protectiongroup.com/ProtectionTechnologyGroup/media/PTG/WhitePapersandTechnicalNotes/1474-001.pdf> (letöltve:2014.04.15)
 12. Haig Zsolt-Kovács László: Kritikus infrastruktúrák és kritikus információs infrastruktúrák Tanulmány 2012 Nemzeti Közszolgálati Egyetem pp. 285
http://kovacsx.hu/download/doktorikepzes/KOVASZ_KII_Tanulmany_FINAL.pdf (letöltve: 2014. 05. 04)
 13. Todd Harrison: The Future Of Milsatcom 2013 Center for Strategic and Budgetary Assessments.
 14. Prof. Dr. Haig Zs.-Prof. Dr. Kovács L.-Dr. Ványa L. Az elektronikai hadviselés, a SIGINT és a cyberhadviselés kapcsolata, Felderítő Szemle Budapest X. évfolyam 1-2. szám, 2011. március-június, HU ISSN 1588-242X (pp.:183-207)

A militarizált rendőrség problémái az Egyesült Államokban Mitől vált harci övezetté egy amerikai kisváros?

Less Ferenc

Absztrakt:

2014. augusztus 09-én Fergusonban, egy fehér rendőr intézkedése során kioltotta életét egy, a helyi afroamerikai közösséghez tartozó fiatalembernek. Az eset felkorbácsolta az érintett közösség érzelmeit, melynek tagjai tiltakozásul az utcára vonultak, hogy ott adjanak hangot a fekete lakosságot sújtó általános rendőri gyakorlatnak. A rendfenntartók a demonstrációk kezelésére nagy erővel léptek fel, melyre válaszul a tiltakozók szembeálltak a rendőrökkel. Tanulmányomban a zavargásokhoz vezető eseményeket, az azokra adott rendőri választ és idekapcsolódóan az Egyesült Államok rendőrsége militarizációs folyamatát kívánom bemutatni.

Kulcsszavak: magas profilú, alacsony profilú tömegkezelés, militarizálódás, kényszerítő erő alkalmazása

Abstract:

In August 2009, in Ferguson (USA) a white police officer killed an unarmed Afro-American young man in a shooting. As a respond, the members of the black community went on the streets to protest against the police brutality and the general approach of the police dealing with the black population. The police called in impressive forces to handle the demonstrations. The police intervention provoked a stand-off between the police and protestors which caused riot and looting lasted several days. In my study, I write about the events led to the riot and the police respond who they tried to handle the difficult situation; analyzing the process of the militarization of the law enforcement agencies in the US.

Keywords: high-profil, low-profil crowd control, militarization, use of force

*Mottó: Government of the people, by the people, for the people, shall not perish
from the Earth.*

1

*(A néptől, a nép által, a népért való kormányzás soha el nem tűnik a föld színéről)
(Abraham Lincoln)*

2014. augusztus 09-én, 12.01 órakor a Missouri állambéli Ferguson nevű kisvárosban egy, a helyi rendőrség állományába tartozó, fehér bőrű, szolgálatos rendőr lelőtte a helyi afroamerikai közösséghez tartozó, 18 éves fegyvertelen Michael Brown². A Brown halálához vezető fegyverhasználat hatalmas vihart kavart a város fekete lakossága körében, mely az utcára vonulva tiltakozott a – véleményük szerint jogszerűtlen – fegyverhasználat ellen. A fatális eredményhez vezető rendőri intézkedés közönséges gyilkosság volt a demonstrálók szerint, amelynek oka egyértelműen a rendőr rasszizmusára vezethető vissza.³ A tiltakozások kezelésére, a forrongó hangulat lecsillapítására a rendőrség a magas-profilú tömegkezelési stratégiát és taktikai eljárásokat választva, teljes arzenállal vonult be a városba. A páncélozott szállító harcjárműveken érkező, vagy tetőtől-talpig tömegoszlató felszerelésbe öltöztetett, vagy katonai felszerelésekkel ellátott, „kevésbé halálos fegyverekkel” (less-lethal weapons) és más kényszerítő eszközöket használó rendőri erők megjelenése azonban csak olaj volt tűzre⁴. A demonstrálók szembe fordultak a rendvédelmi erőkkel, majd egy kisebb részük fosztogatásba, rombolásba kezdett. A felbomlott közrend helyreállítására tett erőfeszítés így éppen az ellenkező hatást érte el, mivel az erőszak eskalációjához és nem egy

¹Abraham LINCOLN: *The Gettysburg Address 1865. Június 1.* –

www.abrahamlincolnonline.org/lincoln/speeches/gettysburg.htm

²HUFFINGTONPOST.COM: *Ferguson, Missouri Community Furious After Teen Shot Dead By Police. 2014.08.09.* www.huffingtonpost.com/2014/08/09/ferguson-teen-police-shooting_n_5665305.html

³BOSMAN, Julia, FITZSIMMONS, Emma G.: *Grief and Protests Follow Shooting of a Teenager. The New York Times, 2014.08.10.* – www.nytimes.com/2014/08/11/us/police-say-mike-brown-was-killed-after-struggle-for-gun.html

⁴BALKO, Radley: *After Ferguson, how should police respond to protests. The Washington Post, 2014.08.14.* – www.washingtonpost.com/news/the-watch/wp/2014/08/14/after-ferguson-how-should-police-respond-to-protests/

esetben mindkét oldalon lőfegyverek használatához vezetett.⁵ A nagy nyilvánosságot kapott események következtében felvetődő kérdések: mi váltotta ki a zavargásokat, és hasonló helyzetben mit tehet a rendőrség annak érdekében, hogy elkerülje a személyek és a tulajdon sérelméhez vezető erőszak kialakulását, annak fokozódását? Elemzésemben az eseményekről kívánok beszámolót nyújtani, és a sajtóhírek elemzése, valamint a szakemberek hozzászólásai segítségével igyekszem választ adni a kérdésekre.

Hat lövés, mely zavargásokat robbantott ki

A St. Louis agglomerációjában fekvő városrészben történetekhez vezető rendőri intézkedés körülményeit ezen elemzés elkészültének napjáig (2014. november 27.) sem lehet tisztán látni, mivel a rendkívüli esemény kivizsgálását végrehajtó szervek a nyomozás érdekeire hivatkozva megtagadják az információk kiadását. A hírek szerint, melyek a helyi szemtanúk elbeszélésére és a hatóságok által kiszivároztatott információra alapoznak, a szolgálatot teljesítő rendőr (akit az első időszakban a demonstrálók hangos követelése ellenére sem volt hajlandó megnevezni a helyi rendőri szerv) Brownt és barátját, azért vonta intézkedés alá, mert azok tiltott helyen keltek át az úttesten. Az eddig ismert információk szerint a rendőr az intézkedés során megpróbálta Brownt betuszkolni a szolgálati gépjárművébe, de az intézkedés alá vont fiú kiszabadította magát és kezeit a feje fölé emelve menekülni kezdett. A rendőr a menekülőre több lövést is leadott, melynek következtében az a helyszínen elhunyt.⁶

A rendőrség néhány nappal később egy másik verzióval rukkolt elő. Jon Belmar, a St. Louis megye rendőri vezetője szerint a rendőr megállt gépkocsijával a sétáló fiatalok mellett, és amikor kiszállt járművéből, az egyik fiatal nekítádmadt, visszalökve őt az autóba, majd igyekezett megszerezni a járőr fegyverét. Ekkor legalább egy lövés dördült el a gépkocsiban, mely nem talált el senkit. Ezt követően a rendőr kiugrott a járműből, és több lövéssel leterítette Brownt. A

⁵444.hu: Hábórus övezet lett az amerikai kisvárosból a fekete tini meggyilkolása után. 2014.08.13. - <http://444.hu/2014/08/13/haborus-ovezet-lett-az-amerikai-kisvarosbol-a-fekete-tini-meggyilkolasa-utan/>

⁶THORSEN, Leah: Ferguson Day One Wrapup: Officer Kills Ferguson Teen. St. Louis Post-Dispatch, 2014. 08.10. - www.stltoday.com/news/local/crime-and-courts/anger-confrontation-after-fatal-shooting-of-teen-by-ferguson-police/article_04e3885b-4131-5e49-b784-33cd3acbe7f1.html

vizsgálat szerint a helyszínen talált összes hüvely a rendőr fegyveréből származott.⁷

A Brown társa, Johnson által tett nyilatkozat sem tisztázta a helyzetet. A tanú szerint az úton sétált barátjával, amikor elgördült mellettük egy rendőrautó és az abban ülő rendőr rájuk szólt, hogy menjenek fel a járdára. Mivel a felszólításnak nem tettek eleget, a járőr lefékezett, majd hátramenetben közeledni kezdett feléjük. Amikor melléjük ért, a rendőr kiugrott a kocsiból és annak ajtajával megütötte Brownt, majd megragadta nyakát, és megpróbálta betuszkolni a járőrautóba, miközben hangos kiabálta, hogy „agyonlőlek”. Eközben az autóban egy lövés dördült el. A fiatalok megpróbálták elmenekülni, de az üldözésükre kelt rendőr a kocsiból kiszállva tovább tüzelt, majd – Johnson elmondása szerint – eltalálta Brownt, aki ennek következtében megrogyott, megfordult és megadásra emelve karjait kiabálni kezdte, hogy „nincs fegyverem, ne lőjön!” Az ekkorra Brownt utolérő rendőr, mindezek ellenére tovább folytatta a tüzelést, és közvetlen közlőről, mintegy kivégezte áldozatát.⁸ A megadásra felemelt kezek és a „Don’t shoot!” kifejezés a későbbiekben a demonstráció védjegyévé váltak, melyeket a tüntetéseket biztosító rendőröknek számtalanszor kellett megtapasztalniuk.

Az ügyet tovább bonyolítja, hogy a holttest vizsgálata során, a család által megbízott halottkém megállapította, hogy Brownt hat találat érte teste elülső oldalán, négy lövedék a jobb karjába, kettő pedig a koponyájába hatolt be. A vizsgálat kizárta azt a feltételezést, hogy a lövéseket közvetlen közlőről adták le, továbbá cannabis jelenlétét is kimutatta a fiatalember szervezetében.⁹

Az esetet tovább színezi, hogy az áldozatot egy – a halálát okozó incidenst közvetlenül megelőzően történt – bolti lopás elkövetése miatt kereste a helyi

⁷ROSENBERG, Eli: *St. Louis police chief says fight over cop's gun led to fatal shooting of unarmed teen in Missouri.* *New York Daily News*, 2014.08.10. - www.nydailynews.com/news/crime/st-louis-police-chief-physical-confrontation-led-fatal-shooting-unarmed-teen-article-1.1898637

⁸ROBLES Frances, BOSMAN, Julie: *Autopsy Shows Michael Brown Was Struck at Least 6 Times.* *The New York Times*, 2014.08.14. - www.nytimes.com/2014/08/18/us/michael-brown-autopsy-shows-he-was-shot-at-least-6-times.html

⁹ALCINDOR, Yamiche, BACON John: *After Brown autopsy, mom wants officer arrested.* *USA Today*, 2014.08.18. - www.usatoday.com/story/news/nation/2014/08/17/justice-department-autopsy-brown-ferguson/14196559/

rendőrség. A kiadott nyilatkozat szerint azonban ezt a körülményt az intézkedő rendőr a lőfegyverhasználat idején még nem ismerte.¹⁰

Obama elnök utasítására az ügy kivizsgálásában a helyi szerveken kívül Eric H. Holder igazságügyi miniszter személyesen¹¹ és az FBI (40 fővel) is részt vesz.¹²

A zavargásokra adott rendőri válasz

A lövöldözést követően azonnal megkezdődtek a demonstrációk, melynek biztosítására a rendőrség európai szemmel meglepő módon, nyilvánvalóan az erődemónstráció szándékával vonult a helyszínre. A tüntetések több alkalommal is erőszakossá váltak és a tömeg kövekkel, palackokkal, Molotov-koktéllal támadta a rendvédelmieket. Az erőszakra a rendőrség is erőszakkal válaszolt, felhasználva a rendelkezésére álló „kevésbé-halálos”¹³ fegyverarzenál minden elemét, így nagy számban lőtt ki könnygázgránátot, alacsony energiájú lövedékek, (gumilövedéket, babzsákot¹⁴), illetve sokkoló gránátot.¹⁵ A rendőrök többsége nemcsak hogy teljes védőfelszerelésben szállt szembe a tömeggel, hanem különböző típusú, eredetileg katonai célra tervezett páncélozott harcjárműveket is igénybe vett. Számos felvételen látható, hogy az USA katonai erői számára tervezett és a közelmúltban vívott háborúiban használt MRAP (Mine-Resistant Ambush Protected – aknatámadás és rajtaütés elleni védelemmel ellátott) harcjárművek bűvónyílásaiban álló rendőrök céloznak a tömegrre a járműre telepített nagyteljesítményű fegyverekkel, mint például mesterlövészpuskákkal. Az oszlatásra ve-

¹⁰SWAINE, Jon, CARROLL Rory: *Ferguson shooting: police under pressure after linking Michael Brown to robbery. The Guardian, 2014.08.16.* – www.theguardian.com/world/2014/aug/15/ferguson-police-michael-brown-robbery-suspect.

¹¹WAX, Emily et al.: *Holder headed to Ferguson on Wednesday, will oversee federal response to shooting. The Washington Post, 2014.08.18.* – www.washingtonpost.com/national/justice-department-orders-new-autopsy-of-michael-browns-body/2014/08/18/O23a4d12-2694-11e4-958c-268a320a60ce_story.html

¹²ALCINDOR, Yamiche, BACON John: *Autopsy Shows... i.m.*

¹³A „less-lethal” elnevezést nemzetközi irodalomban az olyan eszközökre használják, mint a könnygáz, a gumilövedék, a babzsák lövedék, a Teaser, a vízágyú stb. A magyar nyelvben nincs elfogadott megfelelője.

¹⁴A megtévesztő elnevezés ellenére, a kilőtt zacskószerű lövedék kisméretű fém, általában ólomdarabokat tartalmaz.

¹⁵Az ebbe a kategóriába tartozó kézből és fegyverből indítható gránátok detonáláskor erős hang és fényhatást okoznak a környezetükben tartózkodók sokkolása érdekében, illetve a hatás növelésére könnygázt, illetve szilárd lövedékeket is kibocsájthatnak.

zényelt rendőrök közül sokan katonai jellegű, terepszínű egyenruhát, katonai felszerelési tárgyakat viseltek és elsősorban hadi célra gyártott automata lőfegyvereket hordtak. Számos szemtanúban fogalmazódott meg az az érzés, hogy az eseményekre adott rendvédelmi válasz hasonló fegyverzetet vett igénybe, mint egy katonai művelet Irakban vagy Afganisztánban. A rendőri művelet alatt a település sokak szerint inkább hasonlított harci övezethez, mint egy amerikai külvároshoz.¹⁶

Nyolc nappal a zavargásokat kirobbantó esemény után, augusztus 16-án Missouri állam kormányzója – az erőszak hullám és a fosztogatás megállítása érdekében – szükségállapotot hirdetett ki a városban, valamint kijárási tilalmat rendelt el éjjel és reggel öt óra között. A kijárási tilalmat azonban sokan nem tartották be, és az azt követő éjszakák során is az utcára vonultak, ismételten összecsapva a kivezényelt rendőrökkel.¹⁷ A kijárási tilalmat – a rendőrség tehetetlenségét észlelve – két nap múlva megszüntette a kormányzó, miután megkezdődött az általa kivezényelt Nemzeti Gárda egységeinek telepítése. A Nemzeti Gárda irányítását a Missouri állam autópálya rendőrsége (Missouri Highway Patrol) hatáskörébe utalta a kormányzó,¹⁸ mely a helyiektől már 14-én átvette a műveletek irányítását.¹⁹

Ron Johnson, az autópálya rendőrség kapitánya – aki maga is az afroamerikai etnikumhoz tartozik – több-kevesebb sikerrel igyekezett megváltoztatni a tömegkezelési stratégiát, és a demonstrációk egy részét már tömegoszlató felszerelés nélküli rendőrökkel kísértette (sőt, a vonuló tömeg élére maga is oda állt), valamint intenzíven igyekezett kommunikálni a lakossággal és azok képviselőivel.

¹⁶TAUB, Amanda: *Why America's police forces look like invading armies.* Vox, 2014.08.24. - www.vox.com/2014/8/14/6003239/police-militarization-in-ferguson

¹⁷CARROLL, Rory, SWAINE Jon: *Missouri governor declares state of emergency and curfew in Ferguson.* The Guardian, 2014.08.17. – www.theguardian.com/world/2014/aug/16/missouri-governor-curfew-state-of-emergency-ferguson

¹⁸WULFHORST, Ellen: *Missouri governor lifts Ferguson curfew as National Guard called in.* Reuters, 2014.08.19. - uk.reuters.com/article/2014/08/18/uk-usa-missouri-shooting-idUKKBN0GE07C20140818

¹⁹HUFFINGTONPOST.COM: *Jay Nixon: Missouri Highway Patrol Will Take Over Supervision Of Security In Ferguson.* 2014.08.14. – www.huffingtonpost.com/2014/08/14/jay-nixon-ferguson-security_n_5679774.html

Az új taktikát mindenki lelkesen üdvözölte, melynek eredményeképpen több demonstráció is rendezés nélkül zajlott le.²⁰

Azonban az eljátszott bizalmat nehéz volt helyreállítani, a zavargások és fosztogatások újra és újra kitörtek (elsősorban az éjszakai órákban), és azok kezelése az erőszak eskalációjához vezetett.

A Michael Brown-t agyonlövő rendőr nevének kiadásának követelése a demonstrációsorozat egyik súlyponti eleme volt, erre azonban egészen augusztus 15-ig várni kellett. Ugyanis ezt követően nevezték meg Darren Wilsont-t, aki hat éve szolgálta a helyi rendőrséget, és akivel szemben korábban semmilyen fegyelmi probléma nem merült fel. Az újságírók a rendőrrel kiderítették, hogy válásokkal terhelt családban nőtt fel és maga is elvált volt. Anyját hamisításért és lopásért öt év felfüggesztett szabadságvesztésre ítélték. 2009-ben kezdte meg rendvédelmi pályafutását egy 14000 lakosú kisvárosban, ahol a helyi lakosság 89%-a fekete volt, viszont a 45 fős rendőri állományban csak egy-két afroamerikai képviselte a többségi közösséget. A helyi rendőrséget számos esetben perelték be sürgősen mértékű kényszerítő erő alkalmazásáért. A városi tanács 2011-ben megelégedte a rendőri túlkapásokat, feloszlatta a rendőrkapitányságot és St. Louis megyét kérte fel a rendvédelmi tevékenység elvégzésére, majd ezt követően Jeff Fuesting-et bízták meg a parancsnoki feladatok ellátásával.

Fuesting a következőkkel jellemezte a korabeli állapotokat: „Nem volt semmiféle kapcsolat a rendőrség és a helyi közösség között. Számos példát lehetett felsorolni arra, hogy olyan taktikákat alkalmaztak (a rendőrök), amelyek veszélyeztettek a kapitányság hitelességét. Számos panasz érkezett a rendőrökkel szemben. A kommunikáció teljesen hiányzott a rendőrség és a közösség között. Feltételezések terjengtek a kényszerítő eszközök olyan fajta alkalmazásáról, melyek számos kérdést vetettek fel.” Ebben a világban és körülmények között vált rendőrré a Brown-t életét kioltó Wilson.²¹

²⁰GOLDSTEIN, Sasha: *Capt. Ron Johnson marches with protesters in Ferguson as law enforcement scales back on day 5 of turmoil after Michael Brown shooting. Daily News, 2014.08.14. - www.nydailynews.com/news/national/capt-ron-johnson-marches-protesters-ferguson-article-1.1904210*

²¹LEONING, Carol D. et al.: *Darren Wilson's first job was on a troubled police force disbanded by authorities. The Washington Post, 2014.08.23. - http://www.washingtonpost.com/national/darren-wilsons-first-job-was-on-a-troubled-police-force-disbanded-by-authorities/2014/08/23/1ac796f0-2a45-11e4-8593-da634b334390_story.html*

A városban uralkodó kaotikus helyzetben – többször tisztázatlan körülmények között – lőfegyverek dördültek el, és több személyt is találat ért. A rendőrség sok esetben talált lőfegyvert az összecsapásban részt vevő civileknél, és azzal vádolta meg a tüntetőket, hogy rálőttek a rendőrökre, akik még ennek ellenére sem használták velük szemben fegyvereiket. A hatóságok szerint a sérüléseket okozó lövéseket a békés tüntetők között meglapuló zavarkeltők és közönséges bűnözők adták le. Hozzá tették még, hogy a tüntető tömegben nem csak a helyi lakosok, hanem más helyről (például Kaliforniából, New-York-ból) érkezők is vannak. Kérték továbbá a véleményének hangot adni kívánó lakosságot, hogy lehetőleg nappal, ne pedig éjjel demonstráljanak, így segítve a rendőrségnek elkülöníteni a tiltakozókat a bűnözőktől és a rendőrökkel összecsapni törekvő személyektől.²²

A helyzetet tovább súlyosbította egy újabb incidens, mely során, augusztus 19-én ismét egy fekete bőrű fiatalt sebesítettek meg halálosan a rendőrök. A 25 éves Kaijeme Powell – a szemtanúk szerint zavart elmeállapotban – lent tartott kezében egy késsel ment a rendőrök felé, miközben azt kiáltotta, hogy „öljete meg”. A fiatalt a vele szemben fellépő két rendőr anélkül, hogy más kényszerítő eszköz alkalmazására akárcsak kísérletet tett volna, hat-hat lövéssel tette ártalmatlanná.²³ Az esetről videofelvétel készült, mely bejárta a világot.²⁴

A rendőrség nem csak a tüntetőkkel, hanem a média képviselőivel sem találta meg a közös hangot, minek következtében a tömegkezelési műveletek során több újságíró és fotográfust is letartóztattak. Scott Olson, a Getty Images fotóriportere azt állítja, hogy a rendőrök mindössze azért állították elő, mert „nem a fotósok számára megjelölt helyen tartózkodott”. Job Crilly-t, a The Telegraph újságíróját, elmondása szerint, pedig azért vitték be, mert „nem elég gyorsan tért ki a rendőrök útjából”. Augusztus 19-ig legalább öt újságíró előállítását erősítették meg a hírek.²⁵

A Brown-Wilson ügy kirobbanása és következményeinek kezelése számos olyan kérdést vett fel, mint például az afroamerikaiak, a spanyol ajkúak magas

²²HVG.HU: *Elfajult a helyzet: két embert meglőttek az összecsapásokban Fergusonban.* 2014.08.19. - http://hvg.hu/vilag/20140819_Elfajult_a_helyzet_ketten_meghaltak_az_os

²³ WASHINGTONPOST.COM: *Gov. Nixon taking National Guard out of Ferguson.* 2014.08.21. - www.washingtonpost.com/national/holder-says-he-understands-mistrust-of-police/2014/08/20/94ca43d8-28cb-11e4-8b10-7db129976abb_story.html

²⁴ YOUTUBE.COM: *GRAPHIC: Witness video of deadly St. Louis police shooting.* - www.youtube.com/watch?v=PT9srCjd9Is

²⁵ EVERSLEY, Melanie: *Getty photographer arrested in Ferguson, Mo., unrest.* USA Today. 2014.08.19. - www.usatoday.com/story/news/nation/2014/08/18/getty-photographer-arrested-scott-olson/14265155/

szegénységi és munkanélküli mutatóiból és alacsony iskolázottságából, bizonyos városok szögesen ellentétes értékre átforduló etnikai arányaiból kialakuló szociális feszültségek kezeléséből eredő problémák, melyekre a hatalom elsősorban rendészeti eszközökkel kíván megoldást találni.

A társadalmi problémákon kívül azonban egy belülről jövő anomália is jellemzi az Egyesült Államok egymástól teljesen független, a magyarhoz hasonló centralizált vezetést nélkülöző rendőri szerveinek életét. Az 1980-as évektől kezdve egy olyan folyamatnak lehetünk tanúi, amely már korábban is meghatározta és valószínűleg a jövőben is meghatározza az USA rendvédelmi szerveinek stratégiáit és taktikai eljárásait, és amelyek törvényszerűen vezetnek és vezetnek a jövőben is a Ferguson városban történetekhez hasonló zavargásokhoz. Ez a folyamat a rendőrség felfegyverzése és militarizálása.

A paramilitáris rendőrség térnyerése

A 21 ezer fős városban elszabadult indulatokért elsősorban a rendőrséget teszik felelőssé a kritikusok, mivel az túlzott erő felmutatva és használva lépett fel a tüntetőkkel szemben, mintegy gerjesztve az amúgy is meglévő feszültséget. Az elemzők a magas-profilú tömegkezelési eljárások alkalmazását a rendőrség túlzott felfegyverzésére, egyre hangsúlyosabb militarizációjára vezetik vissza.²⁶

A rendőri szervek katonai felszerelésekkel ellátásának folyamata nem új keletű. RADLEY BALKO már 2006-ban figyelmeztetett arra, hogy az USA kormányzata túlzott pénzügyi forrásokat fordít a rendőri szervek felfegyverzésére, illetve arra, hogy senki sem találja aggályosnak azt a tendenciát, mely szerint egyre nagyobb számba hoznak létre SWAT szervezeteket (Special Weapons and Tactics²⁷). Ezek – a kritikusok szerint többnyire szükségtelen – SWAT egységek egyre inkább katonai („kommandós”) eszközök és eljárások segítségével, a kényszerítő erő túlzott és sokszor teljesen indokolatlan bevetésével igyekeznek mindenféle, sokszor aránytalanul csekély súlyú rendvédelmi feladatokat megoldani.

A tipikus SWAT egységek feladataikat rendszerint olyan, elsősorban harci célokra tervezett felszerelésekben végzik, mint a katonai bakancs, olajzöld póló és nadrág, „nindzaszerű” maszk, kevlar sisak és mellény, gázmaszk, térdvédő, kesztyűk, combtokba rejtett kisméretű vagy máhalmellényre rögzíthető nagyméretű kések, sorozatlövő fegyverek, ajtótoró kos, lövedékálló pajzs, hang-fény, füst-,

²⁶TAUB, Amanda: *Why America's police forces look like invading armies*. Vox, 2014.08.24. www.vox.com/2014/8/14/6003239/police-militarization-in-ferguson

²⁷Szószerinti fordításban *Különleges Fegyverek és Taktikák*.

könnygáz gránátok, paprikaspray. Számos egység büszkélkedhet páncélozott járművekkel, gránátvetővel is. Ezeket az eszközöket elsősorban a „no-knock”²⁸ típusú behatolások során használják. Bár a rendőrségeket köti az az általános szabály, amennyiben magánlakásba kívánnak belépni (pl. házkutatás), akkor oda „bekopogva” kell bejutni, miután a bent tartózkodókat tájékoztatták jövetelük céljáról, ezt azonban legtöbbször figyelmen kívül hagyva erőszakosan, a felsorolt eszközök igénybevételével hatolnak be a taktikai egységek. A behatolás tipikus eljárása az ajtók erőszakos (kos, vagy robbantóeszköz igénybevételével) történő nyitása, majd hang-fény gránát bedobása, amely a bent tartózkodók orientációs képességét csökkenti/kiiktatja, ezt követően pedig a helyiségbe berontva, minden bent tartózkodót földre kényszerítve, a gyanús mozdulatot tevőket mindegyiknek elől löveggel kiiktatva, elfoglalni a lakást/épületet. Ezután közlik, hogy miért érkeztek, és kerül sor a házkutatás végrehajtására. Az általános szabály megszegéséért csak a legkritikább esetekben kerül sor felelősségre vonásra.²⁹

Az első SWAT egységet Los Angelesben, 1966-ban hozták létre. Az alapötlet egy Delanóban – mezőgazdasági munkások által okozott zavargások kezelésére – felállított speciális rendfenntartó egység alkalmazásából származott. Ez a „prototípus” egység tömegkezelésre kiképzett rendőrökből és mesterlövészekből állt. A helyi rendőrség, a Los Angelesen végigsöprő Watts zavargások során tette magáévá az elit, katonai stílusban képzett, rendőrökből álló egység létrehozását, amely gyorsan, célzottan tud fellépni a speciális fenyegetésekkel szemben és elsöprő erőt alkalmazva, képes azokat felszámolni.³⁰

A Ronald Reagan elnöksége (1981-1989) alatt meghirdetett War on Drugs (Háború a kábítószer ellen) jelentős finanszírozást, felszerelés bővítést, és egyre bővülő feladatkört hozott a SWAT-ok számára, melyek egyre konfrontatívabb katonai stílusban vették fel a harcot a kábítószer-bűnözéssel. A Kongresszus ezek mellett megteremtette a jogi hátterét annak, hogy a Pentagon szinte korlátlanul oszthassa meg a rendelkezésére álló hírszerzési, felszerelési-fegyverzeti, kiképzési-taktikai és technológiai tudását és eszközrendszerét a rendvédelmi szervekkel.³¹ A védelmi minisztérium az 1033 elnevezésű programján³² keresztül, 1990-

²⁸Magyarul: kopogás nélkül.

²⁹BALKO, Radley: *Overkill-The Rise of Paramilitary Police Raids in America*. Cato Institute, Washington D.C, 2006, pp. 5.

³⁰u.o.: pp. 6.

³¹u.o.: pp. 7.

³² Department of Defense Excess Property Program (DoD 1033) - www.dps.mo.gov/dir/programs/cjle/dod.asp

ben egymillió dollár értékben adott át eszközöket a rendvédelmi szervezeteknek, mely összeg - folyamatosan emelkedve - 2013-ra elérte a 450 milliót. A program teljes ideje alatt mintegy 4,3 milliárd dollár értékben jutottak katonai célú eszközökhöz a rendfenntartásért felelős szervezetek. Csak az Obama-kormányzat alatt cserélt így gazdát több tízezer darab automata fegyver, több ezer terepszínű öltözet, éjjellátó készülék, hangtompító stb. KEVIN E. WILKINSON, Neenah város rendőrfőnöke szerint a rendőröket arra képzik, hogy a lövöldözéssel, vagy túszejtéssel járó események során beavatkozzanak, életet mentsenek, szemben az egy generációval korábban alkalmazott eljárásokkal, melynél a rendőrség körbezárta a területet és tárgyalni kezdett a gyanúsítottal vagy egyszerűen türelmesen „kivárta”, kifárasztotta azt.³³

Az intenzív támogatásnak köszönhetően a SWAT egységek gombamód szaporodtak el az Egyesült Államokban. Számuk a nyolcvanas évek elején drámai növekedésnek indult, 1985-1995 között 48%-al ugrott meg. Bevetéseik száma 1980-1995 között 939%-al emelkedett, elérve az évi harminc ezres értéket.³⁴ PETER KRASKA kriminológus egy felmérésében megállapította, hogy 1997-ben az 50 ezer lakos felett lélekszámú települések 90%-a rendelkezett legalább egy SWAT típusú paramilitáris rendvédelmi egységgel, kétszer több, mint a 80-as évek közepén. Kraska kimutatta továbbá azt is, hogy a 25 és 50 ezer fő közötti lakosságszámmal bíró települések 65%-a már 1996-ban magáénak tudhatott egy SWAT csapatot. A növekedés a későbbiekben sem állt meg, mivel a tendenciához csak további lökést adott a George W. Bush elnök neve által fémjelzett és a 2001. szeptember 11-én elkövetett merényletekre válaszul megindított „War on Terror”.³⁵ A különböző hatások eredményeképpen 2005-re a 25-50 ezer fős településeknek már 80 %-a rendelkezett SWAT egységgel.³⁶

A SWAT egységeket mindenekelőtt házkutatások biztosítására vetik be, amennyiben fennáll annak a valós veszélye, hogy az eljárási cselekményt végzőket támadás érheti. Ennek a feltételnek azonban az ACLU (American Civilian

³³APUZZO Matt: *War Gear Flows to Police Department*. *The New York Times*, 2014.06.08. - www.nytimes.com/2014/06/09/us/war-gear-flows-to-police-departments.html

³⁴BICKEL, Carl: *Will the Growing Militarization of Our Police Doom Community Policing? Cops*, 2013. dec. - http://cops.usdoj.gov/html/dispatch/12-2013/will_the_growing_militarization_of_our_police_doom_community_policing.asp

³⁵BALKO Radley: *A Decade After 9/11, Police Departments Are Increasingly Militarized*. *Huffington Post*, 2011.12.19. - www.huffingtonpost.com/2011/09/12/police-militarization-9-11-september-11_n_955508.html

³⁶BALKO: *Overkill...*, i.m. pp. 9.

Liberties Union - Amerikai Polgári Jogi Unió) kutatása szerint legtöbbször nem felelnek meg a bevetések. Az esetek mindössze 35 %-ában találtak lőfegyvert a helyszínen a rendőrök.³⁷

A SWAT egységeket további kritikai éri amiatt is, hogy olyan kisebb súlyú bűncselekményekkel kapcsolatban is bevetik őket, ami nem indokolja az általuk alkalmazott erő mértékét. Ilyen eset volt a 2010-ben Orlando-ban végrehajtott akciók, mely során a SWAT egységek, a vállalkozások és foglalkozások ellenőrzésére hivatott tisztviselőkkel és kábítószer ügyekkel foglalkozó rendőrökkel karöltve „rohmozták” meg a város fekete és latin tulajdonosú fodrász üzleteit, az üzletvitel és a foglalkozások szabályainak ellenőrzése, kábítószer, fegyver felkutatása céljából. 17 üzlet átvizsgálása során 37 személyt állítottak elő „engedély nélküli fodrászatért” (barbering without license), mely jogszabálysértésért az előző tíz évben mindössze három esetben éltek szabadságkorlátozással a hatóságok. A két akció után a hatóságok azt állították, hogy olyan illegális tevékenységekre találtak bizonyítékot, mint például illegális fegyvertartás, kábítószer birtoklása, tiltott szerencsejáték szervezése. Ennek ellenére a két akciót követően mindössze három esetben vádoltak meg bárkit is mással, mint az engedélyekkel kapcsolatos normasértéssel.³⁸

A másik jelenség, amelyet a paramilitáris rendőrség ellenzői éles hangon kérnek számon a SWAT egységeken és a militáris beállítottságú rendőrökön, az az általuk végrehajtott intézkedések során, a tevékenységüktől vagy az általuk használt eszközöktől megsérült, vagy elhalálozott ártatlan személyek magas száma. A rendőrök intézkedései kapcsán – csak az utólag igazolt fegyverhasználatok miatt – elhunytak számadatai azt mutatják, hogy 1997-től ez az érték általában 350-400 fő volt, de néhány kivételes évtől eltekintve folyamatosan emelkedő tendenciát mutatott. 2012-ben ez az érték elérte a 410-et. Számadatokat nem könnyű összegyűjteni, mert centralizált irányítómechanizmus híján a rendőri szerveket semmi nem kötelezi arra, hogy az ilyen esetekkel kapcsolatban statisztikákat szolgáltatassanak, ezt csak az FBI igyekszik begyűjteni.³⁹

³⁷AMERICAN CIVIL LIBERTIES UNION: *War Comes Home – The Excessive Militarization of American Policing*. ACLU Foundation, New York, 2014. 4.

³⁸WEINER Jeff: *Criminal Barbering? Raids at Orange County shops lead to arrest, raise question*. Orlando Sentinel, 2010.11.07. - http://articles.orlandosentinel.com/2010-11-07/health/os-illegal-barbering-arrests-20101107_1_criminal-barbering-licensing-inspections-dave-ogden

³⁹BIER Daniel: *By the Numbers: How many people are killed by police? The Sceptical Libertarien*, 2014.08.19. - <http://blog.skepticallibertarian.com/2014/08/19/by-the-numbers-how-many-people-are-killed-by-police/>

A kirívó esetek között emlegetik Aiyana Jones, hét éves afroamerikai kislány ügyét, aki egy SWAT egység akciója során halálozott el. A rendőrök a kétszintes ház földszinti ablakán hang-fény gránátot dobtak be, ezt követően betörték az - egyébként bezáratlan - ajtót, és a házba a csoport élén belépő rendőr máig tisztázatlan körülmények között, egy fejlődéssel megölt a helyiségben, a heverőn alvó kislányt. A körözött személy mindeközben a második emeleten tartózkodott.⁴⁰

A paramilitáris rendőrség hívei elsősorban azzal érvelnek, hogy egy olyan országban, ahol alanyi jogon lehet fegyvert birtokolni, veszélyes szakma a rendőröké. DANIEL J. BIER adatai szerint 1900 óta 18.781 rendőr halt meg szolgálata során, ez évi 164 fő. A legkiugróbb év 1930 volt, amikor még érvényben voltak az alkoholtilalommal kapcsolatos rendelkezések, ekkor 297 rendőr hunyt el szolgálat közben. 2013-ban, a 900.000 rendvédelmi dolgozóból 100 fő halt meg munkája során.

A rendőri szakma nincs benne az első 10 legveszélyesebb foglalkozásban. Megelőzik az olyan szakmák mint a fakitermelés (11-szer gyakoribb a foglalkozás gyakorlása során bekövetkező elhalálozás), a halászat, a repülőgépezetés, de még a teherautó vezetők élete is kétszer nagyobb veszélyben van, mint a rendőröké. Ha a 2013-as halálozási mutatót elemezzük, még árnyaltabb a kép. 31 rendőr halt meg lövöldözésben, 11 szándékos gázolás következtében, kettőt megkéseltek, egy pedig robbantásos eset során hunyt el. Tehát bűncselekmény áldozataként mindösszesen 45 fő. A többiek légi szerencsétlenség, közlekedési baleset, zuhanás, fulladás, munkahelyi megbetegedésben veszítették életüket. A rendőrök elleni halált okozó bűncselekmények területi eloszlása is változó, mivel néhány kiemeltebb terület mint például Boston, sokat „elvisz” ezekből.⁴¹

Az ACLU véleménye szerint a túlzottan militarizált eljárások (különösen a paramilitáris egységek bevetése) növelik az erőszak kockázatát, veszélyeztetik az egyén szabadságjogait, és igazságtalan mértékben érintik a színes bőrű lakosságot - mivel elsősorban a fekete bőrű és a latin kisebbséggel szemben alkalmazkodik. Ezek a tényezők a rendvédelmi szervekbe vetett bizalom gyengüléséhez, a közösség biztonságának és biztonságérzetének csökkenéséhez vezetnek.⁴² A

⁴⁰ SMITH, Mychal Denzel: *Why Aiyana Jones Matters*. *The Nation*, 2013.07.19. - www.thenation.com/blog/174859/why-aiyana-jones-matters

⁴¹ BIER J. Daniel: *By the numbers: How Dangerous is It to be a Cop?* *The Freeman*, 2014.08.19. - www.fee.org/the_freeman/detail/by-the-numbers-how-dangerous-is-it-to-be-a-cop

⁴² ACLU, i.m.: pp. 18.

rendőrök elsődleges feladata a „békét fenntartani” a társadalmon belül,⁴³ de ha belőlük katonát csinálnak, akkor azok azt fogják tenni, amit a katonák szoktak harci övezetben: sebesülést okozni és válogatás nélkül ölni.⁴⁴

A túlmilitarizált rendőri szerveket nem csak a jogvédők, és a kritikus szakemberek látják hadseregnek. 2011-ben Michael Bloomberg, New York akkori polgármestere kijelentette: „I have my own army in the NYPD”⁴⁵ (Saját hadseregem van a NYPD-en belül). Azaz ezer olyan, katonai struktúrába szervezett rendőre, akik tankokkal, léghárító fegyverzetrel, a kevésbé-halálos kategóriába tartozó, tömegszlatásra szolgáló hangfegyverrel rendelkeznek.⁴⁶

Egy kockázatos folyamat, amire lenne alternatíva

A fergusoni események nem kerültek el a nemzetközi sajtó figyelmét sem, különösen azokban az államokban nem, ahonnan rendszeresen érkeznek hírek az emberi jogok megsértéséről, illetve amelyek a jogvédő szervezetek keresztútjében állnak. A szaúd-arábiai, a török, a kínai és az orosz média rendszeresen az első oldalon ad hírt a tüntetésekről és azok kezeléséről. Sok külföldi író képmutatással vádolja az Egyesült Államokat, mivel – mint azt Xinhua nevű lap írja – az USA „majdnem 200 országot támadott világszerte azok úgynevezett gyenge emberi jogi helyzetéért”, viszont „inkább arra kellene koncentrálnia, hogy a saját problémáit oldja meg, mintsem másokra mutogasson”. A sors iróniája, hogy az Egyesült Államokat az az Egyiptom szólítja fel önmérsékletre a fergusoni események kezelése vonatkozásában⁴⁷, amelynek rendfenntartó erői 2013. augusztusában a Kairóban és Gízában tartott üldémonstrációk résztvevői közül mindössze egy nap alatt legalább 50 embert öltek meg és több tucatot megsebesítettek.⁴⁸

⁴³ Az angol-szász rendőri terminológia gyakran használja a „keeping the peace” kifejezést a társadalmon belüli zavartalan együttélés fogalmára

⁴⁴SMITH, i.m.

⁴⁵New York Police Department: New York város rendőrségének angol elnevezése.

⁴⁶PAREENE, Alex: Mayor Bloomberg’s army. Salon, 2011.12.01. – www.salon.com/2011/12/01/mayor_bloombergs_army/

⁴⁷ALJAZEERA: Egypt calls for US restraint over Ferguson. 2014.08.19. – www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/08/egypt-calls-us-restraint-over-ferguson-201481914155998860.html

⁴⁸MIDDLE EAST MONITOR: Egypt security forces launch operation in Rabaa al-Adawiya and Nahda squares. 2013.08.14. - www.middleeastmonitor.com/news/africa/6884-egypt-security-forces-launch-operation-in-rabaa-al-adawiya-and-nahda-squares

MARY L. DUDZIAK, az Emory Egyetem professzorra úgy gondolja, hogy a külvilág felé sugárzott kép aláássa a világ lakossága szívének és elméjének megnyeréséért folytatott küzdelmet, így a Fergusonban lezajló események a szuperhatalom nemzetbiztonsági érdekeire is hatást gyakorolnak.⁴⁹

A rendvédelem militarizálódása ellenére, nem minden amerikai rendőri vezető hisz a magas-profilú tömegkezelésben. Chris Burbank, Salt Lake City rendőrségének vezetője állítja: „Én nem szeretem a tömegoszlató felszerelést. Néhányan azt mondják, ezzel nagyobb kockázatnak teszem ki a rendőreimet. Lehetséges, de a kockázat a munka része. Meg vagyok győződve arról, hogy ha magunkra vesszük a tömegoszlató felszereléseket, azzal azt közöljük: dobáljatok ránk követ és palackokat. Ezzel kiprovokáljuk a konfliktust. A két irányú kommunikáció és az együttműködés, az ami számít. Ha az egyik oldal túlreagálja a dolgokat, minden széthullik.” Burbank 2011-ben az Occupy mozgalom során gyakorlatban is bemutatta, hogy elgondolásai életképesek és nem csak elméletben működnek. Szemben más – a magas-profilú eljárásokat preferáló – vezetőkkel szemben, képes volt erőszak alkalmazása nélkül megoldani városának tömegkezeléssel összefüggő konfliktushelyzeteit.⁵⁰

Érdemes megemlíteni, hogy az elemzésem során meghivatkozott, az Egyesült Államokban keletkezett szakirodalomban egy-két ritka kivételtől eltekintve, a rendőrség tömegkezelési stratégiáját és taktikai eljárásait leginkább kritizáló írásokban sem említik az elmúlt mintegy 30 év európai vonatkozó szociológiai kutatásainak eredményeit, amelyek ma már nagy hatást gyakorolnak kontinensünk számos államának (köztük hazánk) rendőri tömegkezelési eljárásaira is. A brit Stephen D. Reicher és társai által kidolgozott, a tömegben való viselkedés elaborált társas identitás elnevezésű modellje (Elaborated Social Identity Model) és a tömegen belüli konfliktusok csoportközi dinamikájának teóriája megváltoztatja a tömegről alkotott klasszikus negatív képet, és végeredményben kimondja, hogy számos esetben éppen a rendvédelmi szervek tehetők felelőssé az erőszak eszkalációjáért. Reicher és követői igyekeznek segítséget nyújtani a politikai demonstrációk rendőri biztosítása során felmerülő problémák megelőzésére, kiküszöbölésére, „elterelésére”.⁵¹ Az általuk megfogalmazott gondolatok (a kommu-

⁴⁹ DUDZIAK, L. Mary: *Ferguson from Afar*. *Foreign Affairs*, 2014.08.21. – www.foreignaffairs.com/articles/141929/mary-l-dudziak/ferguson-from-afar

⁵⁰ BALKO, Radley: *A Police Chief Tries To Reform The System From Within*. *The Huffington Post*, 2013.10.30. - www.huffingtonpost.com/2013/10/30/chris-burbank-salt-lake-city_n_4170154.html

nikáció, a tájékoztatás, a dinamikus kockázat-elemzés, facilitáció és a differenciálás) mintha teljesen ismeretlenek lennének az amerikai rendőrök és az őket kritizálók számára.⁵²

A gyülekezési jog gyakorlása fontos érték a demokráciában, annak bármilyen korlátozása súlyosan sérti a demokratikus értékrendet. A korlátozás nem csak abban valósulhat meg, hogy megtiltják a rendezvényeket, hanem abban is, ha nem ott és nem akkor tarthatják meg azokat, ahol és amikor a demonstrálók szeretnék, hiszen a vonulás útvonala, a hely és az időpont maga is hordozhat szimbolikus jelentéstartalmat. Sérülhet azáltal is a jog, hogy valamely rendezvény résztvevőinek biztonságérzete éppen a rendőrök nagy száma, fenyegető felszerelése, vagy viselkedése miatt csökken. A rendőrség mindig az aktuális hatalmat képviseli a demonstrálók számára, éppen azt a hatalmat, amely ellen tüntetnek. Ha a tüntetés során a hatalom a túlzott rendőri jelenléten keresztül, fenyegetően tornyosul a véleményének hangot adni kívánó emberek feje fölé, akkor nem beszélhetünk teljes szabadságról, hiszen látható, hogy a hatalom⁵³ bármikor beavatkozhat, ha neki nem tetsző jelenségeket tapasztal. A teljes arénával fellépő, katonai szervezetnek látszó rendőrség éppen ezt a képzetet keltetheti a jelenlévőkben. A fegyverzet, amelyet nyilvánvalóan az emberi élet kioltására, de legalább is olyan célra tervezetek, amelynek járulékos hatásaként az emberek testi-lelki épsége kisebb-nagyobb mértékben sérülhet, mindenféleképpen alkalmas a félelem kiváltására.

A rendőrségnek, mint az emberi jogok egyik őrzőjének, éppen az a feladata, hogy a joggyakorlást elősegítse – erre viszont nem képes, ha már a pusztán jelenlétével is félelmet vált ki abban a személyben, akinek a joggyakorlását hivatott előmozdítani. Ezt csak olyan taktikákkal és stratégiával teheti meg, amely során a szükséges ideig és mértékig a háttérbe húzódik és csakis akkor és olyan mértékben lép elő és avatkozik be, amely elegendő ahhoz, hogy a rendet fenntartsa, illetve helyreállítsa. Erre a célra – véleményem szerint – alkalmatlan a paramilitáris rendőrség.

⁵²Less Ferenc: *A demokratikus tömegkezelés alapelvei*. In.: *II. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia, Szabó István (szerk), Pécs, 2014, pp. 265-269*, http://idkpecs.hu/documents/idk2013/files/idk_conference_book_2013_upload.pdf

Felhasznált irodalom

1. 444.hu: Háborús övezet lett az amerikai kisvárosból a fekete tini meggyilkolása után. 2014.08.13. - <http://444.hu/2014/08/13/haborus-ovezet lett-az-amerikai-kisvarosbol-a-fekete-tini-meggyilkolasa-utan/> (letöltve: 2014.08.14)
2. ALCINDOR, Yamiche, BACON John: After Brown autopsy, mom wants officer arrested. USA Today, 2014.08.18. - www.usatoday.com/story/news/nation/2014/08/17/justice-department-autopsy-brown-ferguson/14196559/ (letöltve: 2014.08.23.)
3. AL JAZEERA: Egypt calls for US restraint over Ferguson. 2014.08.19. - www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/08/egypt-calls-us-restraint-over-ferguson-201481914155998860.html (letöltve: 2014.08.27.)
4. AMERICAN CIVIL LIBERTIES UNION: War Comes Home – The Excessive Militarization of American Policing. ACLU Foundation, New York, 2014.
5. APUZZO Matt: War Gear Flows to Police Department. The New York Times, 2014.06.08. - www.nytimes.com/2014/06/09/us/war-gear-flows-to-police-departments.html (letöltve: 2014.08.21.)
6. BALKO Radley: A Decade After 9/11, Police Departments Are Increasingly Militarized. Huffington Post, 2011.12.19. - www.huffingtonpost.com/2011/09/12/police-militarization-9-11-september-11_n_955508.html (letöltve: 2014.08.27.)
7. BALKO, Radley: A Police Chief Tries To Reform The System From Within. The Huffington Post, 2013.10.30. - www.huffingtonpost.com/2013/10/30/chris-burbank-salt-lake-city_n_4170154.html (letöltve: 2014.08.24.)
8. BALKO, Radley: After Ferguson, how should police respond to protests. The Washington Post, 2014.08.14. - www.washingtonpost.com/news/the-watch/wp/2014/08/14/after-ferguson-how-should-police-respond-to-protests (letöltve: 2014.08.23.)
9. BALKO, Radley: Overkill-The Rise of Paramilitary Police Raids in America. Cato Institute, Washington D.C, 2006.
10. BICKEL, Carl: Will the Growing Militarization of Our Police Doom Community Policing? Cops, 2013. dec. - http://cops.usdoj.gov/html/dispatch/12-2013/will_the_growing_militarization_of_our_police_doom_community_policing.asp (letöltve: 2014.08.24)

11. BIER Daniel: By the Numbers: How many people are killed by police? The Sceptical Libertarien, 2014.08.19. - <http://blog.skepticallibertarian.com/2014/08/19/by-the-numbers-how-many-people-are-killed-by-police/> (letöltve: 2014.08.25.)
12. BIER J. Daniel: By the numbers: How Dangerous is It to be a Cop? The Freeman, 2014.08.19. - www.fee.org/the_freeman/detail/by-the-numbers-how-dangerous-is-it-to-be-a-cop (letöltve: 2014.08.21.)
13. BOSMAN, Julia, FITZSIMMONS, Emma G.: Grief and Protests Follow Shooting of a Teenager, The New York Times, 2014.08.10. - www.nytimes.com/2014/08/11/us/police-say-mike-brown-was-killed-after-struggle-for-gun.html (letöltve: 2014.08.23)
14. BrainyQuote: www.brainyquote.com/quotes/quotes/a/abrahamlin101395.html (letöltve: 2014.08.25.)
15. CARROLL, Rory, SWAINE Jon: Missouri governor declares state of emergency and curfew in Ferguson. The Guardian, 2014.08.17. - www.theguardian.com/world/2014/aug/16/missouri-governor-curfew-state-of-emergency-ferguson (letöltve: 2014.08.24.)
16. DUDZIAK, L. Mary: Ferguson from Afar. Foreign Affairs, 2014.08.21. - www.foreignaffairs.com/articles/141929/mary-l-dudziak/ferguson-from-afar (letöltve: 2014.08.23.)
17. Department of Defense Excess Property Program (DoD 1033) - www.dps.mo.gov/dir/programs/cjle/dod.asp (letöltve: 2014.08.30.)
18. EVERSLEY, Melanie: Getty photographer arrested in Ferguson, Mo., unrest. USA Today. 2014.08.19. - www.usatoday.com/story/news/nation/2014/08/18/getty-photographer-arrested-scott-olson/14265155/ (letöltve: 2014.08.24.)
19. GOLDSTEIN, Sasha: Capt. Ron Johnson marches with protesters in Ferguson as law enforcement scales back on day 5 of turmoil after Michael Brown shooting. Daily News, 2014.08.14. - www.nydailynews.com/news/national/capt-ron-johnson-marches-protesters-ferguson-article-1.1904210 (letöltve: 2014.08.19)
20. HUFFINGTONPOST.COM: Ferguson, Missouri Community Furious After Teen Shot Dead By Police. 2014.08.09. - www.huffingtonpost.com/2014/08/09/ferguson-teen-police-shooting_n_5665305.html (letöltve: 2014.08.23)
21. HUFFINGTONPOST.COM: Jay Nixon: Missouri Highway Patrol Will Take Over Supervision Of Security In Ferguson. 2014.08.14. -

- www.huffingtonpost.com/2014/08/14/jay-nixon-ferguson-security_n_5679774.html (letöltve: 2014.08.24.)
22. HVG.HU: Elfajult a helyzet: két embert meglőttek az összecsapásokban Fergusonban. 2014.08.19. - http://hvg.hu/vilag/20140819_Elfajult_a_helyzet_ketten_meghaltak_az_os (letöltve: 2014.08.21.)
23. LEONING, Carol D. et al.: Darren Wilson's first job was on a troubled police force disbanded by authorities. The Washington Post, 2014.08.23 http://www.washingtonpost.com/national/darren-wilsons-first-job-was-on-a-troubled-police-force-disbanded-by-authorities/2014/08/23/1ac796f0-2a45-11e4-8593-da634b334390_story.html (letöltve: 2014.08.24.)
24. LESS Ferenc: A demokratikus tömegkezelés alapelvei. In.: II. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia, Szabó István (szerk), Pécs, 2014. http://idkpeccs.hu/documents/idk2013/files/idk_conference_book_2013_upload.pdf
25. MIDDLE EAST MONITOR: Egypt security forces launch operation in Rabaa al-Adawiya and Nahda squares. 2013.08.14. - www.middleeastmonitor.com/news/africa/6884-egypt-security-forces-launch-operation-in-rabaa-al-adawiya-and-nahda-squares (letöltve: 2014.08.27.)
26. PAREENE, Alex: Mayor Bloomberg's army. Salon, 2011.12.01. - www.salon.com/2011/12/01/mayor_bloombergs_army/ (letöltve: 2014.08.24.)
27. ROBLES Frances, BOSMAN, Julie: Autopsy Shows Michael Brown Was Struck at Least 6 Times. The New York Times, 2014.08.14. - www.nytimes.com/2014/08/18/us/michael-brown-autopsy-shows-he-was-shot-at-least-6-times.html (letöltve: 2014.08.14.)
28. ROSENBERG, Eli: St. Louis police chief says fight over cop's gun led to fatal shooting of unarmed teen in Missouri. New York Daily News, 2014.08.10. - www.nydailynews.com/news/crime/st-louis-police-chief-physical-confrontation-led-fatal-shooting-unarmed-teen-article-1.1898637 (letöltve: 2014.08.23)
29. SMITH, Mychal Denzel: Why Aiyana Jones Matters. The Nation, 2013.07.19. - www.thenation.com/blog/174859/why-aiyana-jones-matters (letöltve: 2014.08.21.)
30. SWAINE, Jon, CARROLL Rory: Ferguson shooting: police under pressure after linking Michael Brown to robbery. The Guardian, 2014.08.16. -

- www.theguardian.com/world/2014/aug/15/ferguson-police-michael-brown-robbery-suspect. (letöltve: 2014.08.24.)
31. TAUB, Amanda: Why America's police forces look like invading armies. Vox, 2014.08.24. - www.vox.com/2014/8/14/6003239/police-militarization-in-ferguson (letöltve: 2014.08.24.)
32. THORSEN, Leah: Ferguson Day One Wrapup: Officer Kills Ferguson Teen. St. Louis Post-Dispatch, 2014. 08.10. - www.stltoday.com/news/local/crime-and-courts/anger-confrontation-after-fatal-shooting-of-teen-by-ferguson-police/article_04e3885b-4131-5e49-b784-33cd3acbe7f1.html (letöltve: 2014.08.23)
33. WASHINGTONPOST.COM: Gov. Nixon taking National Guard out of Ferguson. 2014.08.21. - www.washingtonpost.com/national/holder-says-he-understands-mistrust-of-police/2014/08/20/94ca43d8-28cb-11e4-8b10-7db129976abb_story.html (letöltve: 2014.08.24.)
34. WAX, Emily et al.: Holder headed to Ferguson on Wednesday, will oversee federal response to shooting. The Washington Post, 2014.08.18. - www.washingtonpost.com/national/justice-department-orders-new-autopsy-of-michael-browns-body/2014/08/18/023a4d12-2694-11e4-958c-268a320a60ce_story.html (letöltve: 2014.08.19.)
35. WEINER Jeff: Criminal Barbering? Raids at Orange County shops lead to arrest, raise question. Orlando Sentinel, 2010.11.07. - http://articles.orlandosentinel.com/2010-11-07/health/os-illegal-barbering-arrests-20101107_1_criminal-barbering-licensing-inspections-dave-ogden (letöltve: 2014.08.27.)
36. WULFHORST, Ellen: Missouri governor lifts Ferguson curfew as National Guard called in. Reuters, 2014.08.19. - <http://uk.reuters.com/article/2014/08/18/uk-usa-missouri-shooting-idUKKBN0GE07C20140818> (letöltve: 2014.08.23)
37. YOUTUBE.COM: GRAPHIC: Witness video of deadly St. Louis police shooting. - www.youtube.com/watch?v=PT9srCJd9Is (letöltve: 2014.08.24.)

A szervezett bűnözés két alappillére: az emberkereskedelemhez kapcsolódó prostitúciós bűncselekmények valamint a kábítószer-kereskedelem összefonódása

Kovács István¹

Absztrakt

A kábítószer-használat (fogyasztás), a kábítószerekkel való kereskedelem (terjesztői magatartások), az azokkal való visszaélés az utóbbi évtizedben a média kereszttűzébe került, az egyik központi témává vált. A média fejlettségének köszönhetően ott tart a drogkereskedelem, hogy szinte naponta, havonta hallhatunk új kábítószeres megjelenéséről. Az egyének és a kábítószeres fogyasztása közötti kapcsolat világméretűvé vált, elterjedt mind az orvosi felhasználásban, mind a személyes örömkereső szenvedélyek kielégítésének eszközeként. A kábítószer-kereskedelemből származó bevételek többek között az országhatárokon átnyúló szervezett bűnözői körök profitjának a gyarapodásához járul hozzá, amely illegálisan szerzett vagyont további súlyos bűncselekmények támogatására használnak fel – terrorizmus, fegyverkereskedelem, emberkereskedelem -, amely több százezer ember életét, testi épséget sértheti vagy veszélyeztetheti. A szervezett bűnözés definiálására számos meghatározás született, azonban szinte mindegyikben közös azon bűncselekmények körének megnevezése, amelyek a fent tartásukhoz szükséges bevételi forrást jelentik²³. A tabuként kezelt kábítószer-fogyasztás hosszú, elmélyült hallgatás után szinte berobbant a köztudatba, hirtelen a nagy nyilvánosság elé került, így az ellene való fellépés is nagyobb, precízebb és összehangoltabb társadalmi munkát követel meg. A nemzetközi szinten problémát jelentő kábítószerrel kapcsolatos kérdéskörben rengeteg orvosi, pszichológiai, szociológiai, jogi vagy más szempontú könyv és tanulmány született, azonban kutatásomban először mutatom be a kábítószer-kereskedelem prostitúcióval összefüggő jelenségét és teszek javaslatot a fellépés egyik lehetséges eszközeként.

Kulcsszavak: kábítószer-kereskedelem, szervezett bűnözés, prostitúció, emberkereskedelem

¹ rendőr főhadnagy

² DÁNOS Valér: A szervezett bűnözés. Gönczöl-Korinek-Lévay (szerk.) Kriminológiai ismeretek. Corvina kiadó, 1996. 214.old.

³ Bűnszövetség, bűnszervezet Complex Kiadó jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2009. 14. o.

Abstract

The drug usage (consumption), with the drugs truth trade (distributor behaviours), both of them are in the media's crossfire in the latter decade, we can say the drug trade turned into a central topic. The drug trade is there duly for the media's development, that's the reason why we may hear about the appearance of new drugs daily, monthly. A contact became worldwide between the individuals and the consumption of the drugs, somebody uses all of them in the medical use, and somebody uses it as the device of the satisfaction of passions. The organized criminals of the incomes originating from the drug trade extending over on the borders contributes to the growth of the profit of them, that additional serious crimes make use of a property obtained illegally for his support – terrorism, trade in arms, man trade -, that hurts more than hundred thousand people's life. Number definition was born for defining the organized crime, but in all have common the name of the circle of those crimes, that is reported for their honed keeping necessary revenue source^{1,2}. The drug consumption handled as the taboo long ago, but it became focused burst into the public consciousness, the wide publicity got in front of it suddenly, and that's the reason why the government needs steps against it bigger, more precise and requests more concerted social work. Many medical, psychological, sociological, legal or books with an other viewpoint are connected to the drug constituting problem on the international level in an issue, but in my study I present the phenomenon of the drug trade being linked to prostitution, first in my study I make a proposal as one of the possible devices of the appearance.

Keywords: drug trade, organized crime, prostitution, human-trafficking

Bevezetés

Kábítószer-kereskedelem és fogyasztás Magyarország vonatkozásában - történeti kitekintés

Ahhoz, hogy megértsük a kábítószerekkel kapcsolatos akár jogi, orvosi vagy más szempontú könyveket, jegyzeteket, kutatásokat úgy először is meg kell határoznunk a kábítószer fogalmát, mert a köztudatban, a köznyelvben gyakran a kábítószerek megnevezésére a „drog” kifejezést használják – megjegyzem tévesen -. A kábítószer egy nemzetközi szerződésben meghatározott jogi fogalom, míg a drog holland eredetű szó, amely magyar fordításban fűszert, növényi vagy állati eredetű gyógyhatású anyagot jelent. A pszichológia a tudat-cselekvés-hangulat módosulás befolyásolásának megnevezésére használja. A fogalom keveredése abból adódhat, hogy a kábítószer-kereskedők a hatóanyagok kinyerése céljából nem az egész „drogot” - lásd, növény, állat, stb. - használják fel, hanem kizárólag azt a részét, amelyben a hatóanyag megtalálható. Pszichoaktív szereknek nevezük azokat a természetes vagy mesterséges anyagokat, amelyek az élő szervezetbe kerülve, hatást gyakorolnak a központi idegrendszerre, megváltoztatva azzal annak működését, funkcióját, illetőleg hiányuk elvonási tünetekkel jár.

A kábítószerek illetőleg a pszichotróp anyagok azon materiák, amelyek szerepelnek az 1962 évben elfogadott és ratifikált New Yorki Kábítószer Egyezmény⁴, illetve az 1971 évben elfogadott és ratifikált bécsi konszenzus pszichotróp anyagai listáján⁵. Magyarországon ennek megfelelően büntetőjogi értelemben kábítószernek az 1/1968. (V.12.) BM-EüM együttes rendelet⁶ 1-3. számú mellékletében felsorolt anyagok tekintendők, amely kiegészült az úgynevezett pszichotróp anyagokkal, hiszen a büntetőjog ezen anyagokat is kábítószernek minősíti, amellyről a hatályos büntetőjogi szabályozás, a büntető törvénykönyv nevesít⁷. A kábítószer-fogyasztás nem a XXI. században alakult ki. Számos feljegyzés, írásos,

⁴ 1965. évi 4. törvényerejű rendelet - a New-Yorkban, 1961. március 30-án kelt Egységes Kábítószer Egyezmény kihirdetéséről

⁵ 66/2012. (IV. 2.) Korm. rendelet - a kábítószerekkel és pszichotróp anyagokkal, valamint az új pszichoaktív anyagokkal végezhető tevékenységekről, valamint ezen anyagok jegyzékre vételéről és jegyzékeinek módosításáról

⁶ 1/1968. (V.12.) BM-EüM együttes rendelet - a kábítószer termelésének, gyártásának, feldolgozásának, forgalomba hozatalának, raktározásának és használatának szabályozásáról

⁷ 2012. évi C. törvény – a Büntető Törvénykönyvről

és fizikai bizonyíték áll rendelkezésünkre, hogy a világon egyik legelterjedtebb szert, a marihuanát már 6000 évvel ezelőtt a kínaiak termesztették, fogyasztásuk bizonyítéka pedig rá 3000 évvel az ókori Egyiptomból került elő⁸. Ma már a média fejlettségének köszönhetően ott tart a drogkereskedelem, hogy szinte naponta, havonta hallhatunk új kábítószer megjelenéséről és azok fogyasztásáról, halálesetekről.

Hazánkban a kábítószerrel való visszaélés négy periódusát jegyezték fel a kutatók, amely periódusok inkább a fogyasztással kapcsolatos magatartásokat öleltek fel, mintsem a terjesztéssel kapcsolatos deliktumokat. A kábítószerkérdés Magyarországon az 1960-as évektől indult és nem lehet azt mondani, hogy véget ért, hiszen napjainkban is problémát jelent a hatékony, szakszerű és végső megszüntetést eredményező küzdelem.

Az első periódus tehát az 1960-as évektől az 1970-es évekig tartott. Gyakran a kutatók ezt az időszakot, ezen éveket a homály időszakának nevezik, mert ugyan vannak információk Magyarországon a drogfogyasztókról, de tudományos elemzésekkel, megbízható ismeretekkel nem rendelkezünk erre az időtartamra vonatkozóan. Statisztikai számításokon alapuló adatok nem, vagy éppen hogy léteznek, amelyek kvalitatívan növekvő érdeklődésről adnak számot. Az az ideai kutató gyakorlatok során néhány epidemiológiai vizsgálat készült ugyan, de ezek az adatfelvételek és számítások vagy nem reprezentatív mintán történtek, vagy csak valamely adott nemzetiséget vizsgáltak, vagy nem volt elég komplex, azaz a drogfogyasztás világméretéhez képest kevés elemszámú mintával dolgoztak, ami befolyásolhatta a megbízhatósági eredményező tényezőt. További probléma volt még, hogy ezek nem az összes létező, és regisztrált kábítószerre vonatkoztak, hanem csak szűkítenet néhány drog vonatkozásában voltak mérhetőek. Ezen kutatási hibák, és információk hiányosságának következtében erről az időszakról hazai, és nemzetközi viszonylatban egyaránt kevés információt kapunk.

A statisztikai számítások mellett viszont kézzel fogható bizonyítékunk van arra vonatkozóan, hogy 1969-ben észlelték az első droghalálesetet⁹, valamint számoltak fel ilyen jellegű szórakozóhelyet, ahol kábítószer-fogyasztás történt¹⁰. Ezen intézkedés is rávilágít arra, hogy a szocializmus időszakában nem fektettek kellő hangsúlyt a megelőzés-gyógyítást-rehabilitációt szolgáló intézményrendszer

⁸ *A Brief History of Drugs: From the Stone Age to the Stoned Age. Escobotado, Antonio. (1999). Rochester, VT: Park Street Press, pp. 103, ISBN: 0-89281-826-3*

⁹ *LÉVAI Miklós – A kábítószer-probléma és büntetőjogi kontrollja Magyarországon – In esély kiadványok, 1992./ 1. szám*

¹⁰ *A Nagyfa galeri történetéről - Horváth Sándor: Kádár gyermekei. Bp.,2009*

kialakítására, hanem „rendőrségi” intézkedésként kezelték a kábítószerrel kapcsolatos magatartásokat. Ezen időszakban a hétköznapiól eltérő jelenség egyik gyökerét a szocialista időszakban az 1968-as mozgalmakhoz, a diáklázadásokhoz, az úgy nevezett hippi életszemlélet megjelenéséhez is köthették. Ilyen forrásokban is szerepel, hogy az időszaki kábítószer-fogyasztóknál nemcsak a szer élvezeti stimuláló identitása volt csoportképző hatással, hanem a kor eszmei értékei elleni lázadás, elutasítás egyik eszköze is volt.

A második periódus az 1970-es években éri el hazánkat, amely az Amerikai Egyesült Államokból kiinduló tömeges méretű kábítószerhullámon alapszik. Ezen időszak jellemző kábítószer-fogyasztó magatartása, hogy a fiatalabb korosztály nyugtatókat, altatókat kezd el fogyasztani alkohollal kombinálva. A korból fent maradt feljegyzések azt tartalmazzák, hogy az egyik ilyen legelterjedtebb szer az úgy nevezett Parkan volt. A Parkan gyógyszer eredetileg Parkinson kórosoknak kezelésére alkalmazták. A szert fogyasztó fiatalok arról számoltak be, hogy 2-4 tablettára bevétele esetén járásuk bizonytalanná vált, mintha lábuk a talajba süppedne, a járda hullámos lenne. Úgy érezték, mintha kis bogarakat látnának és a környezetük furcsává vált¹¹. Mivel vénnyköteles gyógyszer volt, ezért a gyógyszerekhez a fogyasztók recepthamisítással, kórházi lopással és gyógyszerári betöréssel jutottak hozzá¹².

Konkrét adatok a korra vonatkozóan 1974-ből származnak: két fővárosi középiskolában a megkérdezettek 4,8%-a fogyasztott már valamilyen drogot¹³. 1976-ban bűnelkövetők 100 fős véletlenszerű mintáján a drogfogyasztás teljes életprevalenciája 43% volt¹⁴. A fenti statisztikai adatokkal támasztották azt alá, hogy a kábítószer-fogyasztás kizárólag a fővárost, azaz Budapestet érintette – megjegyzem, mivel a kutatásokat az ott élőkkel végezték, ezért a reprezentáció kizárólag őket érinthette... .

A harmadik korszak az 1980-as évek, amikor már vidéki városokban is megjelenik a kábítószerrel való visszaélés. Az elkövetési magatartások módoszatai közül a legjellemzőbb a pszichotróp anyagokat tartalmazó nyugtatók és altatók alkohollal kombinált fogyasztása, valamint a „szipúzás”. A szipúzás az 1970-es

¹¹ dr. KISSZÉKELYI Ödön – dr. NÉMETH Zsolt– dr. HUBER Béla: *A bódulat csapdájában*. Bp., 1989. 73.old

¹² *A Belügyminisztérium 1973-as az ifjúkori bűnözés alakulásáról szóló jelentése*

¹³ dr. KISSZÉKELYI Ödön – dr. NÉMETH Zsolt– dr. HUBER Béla: *A bódulat csapdájában*. Bp., 1989. 82.old

¹⁴ Dr. ERDÉLYI Ágnes - *Az integrált megelőzés elmélete Budapest 1987, Pszichológia és pedagógia nevelőknek, ISSN: 1218-1285*

évek végén már megjelenik, de az 1980-as évek elején a köhögéscsillapítók (ún. kodeinszármazékok) kombinálása alkohollal, az 1980-as évtized közepétől a máktea-fogyasztás, ill. intravénásan Hydrocodin alkalmazása a térnyerő magatartás¹⁵. Az első konkrét adat a magyarországi drogfogyasztásról Az 1985. évi fővárosi középiskolás vizsgálat alapján a megkérdezettek 6%-a próbálta a szipuzást és 9,6%-a valamilyen visszaélésre alkalmas gyógyszert¹⁶. 1986-ban, felnőtt népességre vonatkozó 6000 fős reprezentatív minta alapján a megkérdezettek 6,7%-a szedett betegség nélkül gyógyszert, a nyugtatót szedők aránya pedig 9,2% volt¹⁷.

A negyedik periódus, amely napjainkig is tart, az 1980-as évek végére tehető, az 1990-es évek elejétől számítandó. Hazánkban a 80-as években kezdődött el az ópiát-származékok használata, ami ekkor még kizárólag a mákteára, a mákból kivont nyers ópiumra és a receptre felírható kodeinszármazékokra korlátozódott. A nagy áttörést a szerhasználat tekintetében a 90-es évek eleje hozta meg: terjedni kezdett Magyarországon is a heroin, az LSD, a kokain, a marihuána és a különböző amfetamin-származékok fogyasztása is. Az ezt követő időszakban a droghasználók száma jelentősen növekedett, s ez a tendencia a mai napig is tart, bár nem olyan ütemben, mint a 90-es években. A más-más típusú és hatású drogok használatának mértéke évről-évre különbözőképpen alakul. 1994 és 2001 között, regisztrált drogfogyasztókkal végzett felméréséből az derül ki, hogy a szerves oldószert használók száma 1994-ben körülbelül 480 főre volt tehető, de egy évvel később a számuk kevesebb, mint felére csökkent, majd 2001-ben újra a '94-es adatok szerinti beteget regisztráltak. Ezzel szemben az ópiátok és a cannabis használóinak száma dinamikusan növekedett a vizsgált időszakban: 2000-re az ópiáthasználók közül 4900 beteget regisztráltak, a cannabist használók 1800-an voltak. A kokainhasználat a kezdeti növekedés után, 1998 és 2001 között nem változott számottevően.

Az amfetamint használók közül 1999-ben regisztrálták a legtöbbet, azonban a rákövetkező két évben majd felére csökkent a betegszám. A hallucinogének

¹⁵ dr. KISSZÉKELYI Ödön – dr. NÉMETH Zsolt– dr. HUBER Béla: *A bódulat csapdájában*. Bp., 1989. 73.old

¹⁶ ELEKES Zsuzsanna (1997): „Devianciák, mentális betegségek” in: *Szerepváltozások Jelentés a nők és férfiak helyzetéről, 1997*, Lévai Katalin, TÓTH István György, (szerk.). Budapest: TÁRKI, Munkaügyi Minisztérium Egyenlő Esélyek Titkársága, Pp. 151–169.

¹⁷ ELEKES Zsuzsanna és LIPTAY (1997): „Devianciák, mentális betegségek” in: *Szerepváltozások Jelentés a nők és férfiak helyzetéről, 1997*, LÉVAI Katalin, TÓTH István György, (szerk.). Budapest: TÁRKI, Munkaügyi Minisztérium Egyenlő Esélyek Titkársága, Pp. 173-174-

használata évről-évre változott. Ezek a számok valószínűleg nem teljesen fedik a valóságot, mivel sok más körülmény torzíthatja a mért adatokat¹⁸. 1990-ben 1000 fős felnőtt népességre reprezentatív vizsgálat alapján a megkérdezettek 5,5%-a próbált már valamilyen visszaélésre alkalmas szert. A tiltott drogok közül a marihuána, hasis teljes életprevalenciája 1,0%, az ópiátoké 0,8%, az LSD, koka-in teljes életprevalenciája 0,2% volt¹⁹.

A negyedik periódus különlegessége, hogy egyre erőteljesebben és gyakrabban jelennek meg a nemzetközi kábítószer maffiák képviselői, és építik ki belföldi elosztó ex- és importáló hálózatukat is. Azaz megjelennek a terjesztői magatartások büntetőjogilag pönalizált deliktumai.

A kábítószer bűnözéssel összefüggésben elemzett és értékelt adatok azt mutatják, hogy az úgynevezett egyszerű kábítószerektől a legkeményebb drogokig, bármely beszerezhető a magyarországi piacon a terjesztőktől. Magyarország a fogyasztók országává vált, ahol a kereslet fenn tudja tartani a kábítószer kereskedelemre, terjesztésre szakosodott bűnözőcsoportok hálózatait. A délszláv válság, valamint az afganisztáni helyzet eredményeképpen ez időben megváltozott hazánk szerepe a nemzetközi kábítószer-kereskedelemben. A szállítás útvonala ettől az időszaktól kezdődően országunk határain át vezetett. A hazai szervezett bűnözői csoportok is aktivizálták magukat az extra profit beszedése érdekében. A tranzitcsempészet vonatkozásában Magyarország a Balkán egyik legjelentősebb útvonala, állomása és hálózata lett. A délszláv háborút lezárását követően ismét megnyílt a klasszikus balkáni útvonal, mellette megmaradt a Bulgáriát, Romániát, Magyarországot, Ausztriát érintő közép-balkáni útvonal. Magyarország speciális helyzetét tekintve különösen érintett a kérdésben, hiszen két útirányban is fontos szerepet tölt be. A klasszikus kábítószer mellett a kilencvenes évek közepén az úgy nevezett modern kori kábítószer is felbukkant a drogpiacon. Ennek eredményeképpen Magyarország tranzitországból egyre jelentősebb felvevőpiaccá nőtte ki magát. Az e kategóriához kapcsolódó drogok 2004-ig jellemzően Nyugat-Európából – elsősorban Hollandiából – kerültek beszerzésre. 2004-től azt tapasztaljuk, hogy az egykori Jugoszlávia utódállamaiban is folyik a szintetikus szerek előállítás, amelyek a magyar piacokra jutnak. A narkotikumokat elsősor-

¹⁸ DEMETROVICS, Z. (2001) *The Face of Illegal Drug use in Hungary in Times of Transition. Focus on the Psychostimulants*

¹⁹ ELEKES Zsuzsanna és PAKSI (1997): „Devianciák, mentális betegségek” in: *Szerepváltozások Jelentés a nők és férfiak helyzetéről, 1997, Lévai Katalin, TÓTH István György, (szerk.). Budapest: TÁRKI, Munkaügyi Minisztérium Egyenlő Esélyek Titkársága, Pp.:175 o.*

ban budapesti centrummal, saját terjesztői hálózaton keresztül, 2-3 lépcsőben juttatták el a fogyasztókhoz²⁰.

A fentiekből is megállapítható, hogy a kábítószer-kereskedelem, akár fogyasztás, akár terjesztés elleni fellépés világméretű feladattá nőtte ki magát. Hipotézisem alapján, amennyiben eredményes nemzetközi összefogás jön létre a tagállamok között – eredményes nyomozó hatósági eljárásokat alkalmazunk - úgy a szervezett bűnözői körök illegális tevékenységükből származó jövedelmeik megcsappannak, így a kábítószer-kereskedelem -, mind a terjesztő, és felhasználó oldalán – lényegesen csökkenhet. A kutatás során célul tűztem ki egy olyan – operatív területen alkalmazott - eljárás szorgalmazását és népszerűsítését, amely ezt eredményezheti. Ezen eljárás megvalósulásához és alkalmazásához alapot nyújtó adatokat a hazai emberkereskedők áldozatai – prostituáltak – kábítószer-kereskedelemhez kapcsolódó fogyasztó és az emberkereskedelem elkövetői kényszerítő magatartásán keresztül állapíthattam meg. Az ENSZ-közgyűlés 1987. évi határozata alapján 1988 óta tartják június 26-án a Kábítószer-fogyasztás Elleni Küzdelem Nemzetközi Napját, hogy ezzel is felhívják a figyelmet a kábítószer-fogyasztás veszélyeire, a drogkereskedelem elleni harc fontosságára. Az ENSZ Közgyűlése 1998-ban döntött arról, hogy minden tagállam nemzeti kábítószer-ellenes programot dolgoz ki, s ezt 2003-ra működteti is. Célként azt tűzték ki, hogy 2008-ra az illegális kábítószer-fogyasztás világviszonylatban lehetőleg 50 százalékkal csökkenjen. Ez 2013 év végére sem sikerült...

A szervezett bűnözés emberkereskedelemmel való kapcsolata a kábítószer-terjesztés és fogyasztás eszközletével

Kutatásom elején megállapítottam, hogy a szervezett bűnözői körök egyik legjelentősebb pénzbevételi forrása a kábítószer-kereskedelem, valamint az emberkereskedelem és az ahhoz szorosan kapcsolódó prostitúciós bűncselekmények. De arra nem világítottam rá, hogy mégis kiket tekint a szakirodalom, illetőleg a jog szervezett bűnözői köröknek. A szervezett bűnözés egy összetett, logikai struktúráján keresztül felépített fogalom, amelynek legfőbb jellemzői a létszám-ban, a tevékenységben és a hozzá fűződő célban keresendőek. Azaz nem más, mint több egymással szoros és rendszeres kapcsolatban álló személy, akik cso-

²⁰ BEBESI Zoltán nyá. *rendőr őrnagy - kábítószer-bűnözés és terrorizmus, doktori (phd) értekezés, Témavezető: Dr. KŐSZEGVÁRI Tibor nyá. vezérőrnagy Professor Emeritus, az MTA doktora, Budapest, 2009.*

portba tömörülnek, céljuk, hogy a társadalomra veszélyes, súlyos bűncselekményeket kövessenek el, majd az abból származó hasznot és illegális jövedelmet – akár tevékenységüket törvényszerűnek feltüntetve – megszerezzék.

A sejtyszerűen felépülő csoportok - legalacsonyabb szintjein a hálózatok - akár önállóan, akár központi vezetés alapján is tevékenykedhetnek. Nyilván minél szorosabb az együttműködés, és kiterjedtebb a csoport és a hálózat, annál rétegszerűbben épül fel, alá- és fölérendeltségi viszonyok alapján. Akár egy hierarchikus szervezeti egység az államigazgatás területén. A szervezett bűnözés a kriminológiában társulásos, foglalkozásként űzött, hivatásos, általában vagyonszerző bűnözési formát jelent, amely munkamegosztáson alapul, magas fokú konspiráció mellett valósul meg, behatol a legális vállalkozásokba, esetenként a közhatalomba is. A társas bűnelkövetésben rejlő fokozott veszély tovább növekszik a szervezetben: a nagyobb létszám, a sorozatos elkövetés, az egyes bűncselekmények egyenként is jelentősebb súlya, a belső fegyelem, a gondos tervezés és a tevékenység szervezettsége révén. A szervezetet alkotó személyek hivatásos bűnözők²¹.

A szervezett bűnözés jogi fogalmát maga a bűnszervezet kifejezés jelenti, amit több nemzetközi dokumentum is feldolgozott, tekintettel arra, hogy a szervezett bűnözés nem csak egy adott államban – például Olaszország, Oroszország, stb. -, hanem a határokon átnyúló igen súlyos és komoly problémát keletkeztetett. A 2282/2000. (XI. 29.) Korm. határozat²² alapján a belügyminiszter aláírta az ENSZ keretében létrejött Egyezményt a határon átnyúló szervezett bűnözés ellen. Az Egyezmény 2. Cikke határozza meg a szervezett bűnözői csoport fogalmát. Az Egyezmény alkalmazásában „bűnöző szervezet” a hosszabb ideig fennálló, három vagy több főből álló strukturált csoport, amely összehangoltan működik egy vagy több, ebben az Egyezményben meghatározott súlyos bűncselekmény vagy törvénysértés céljából, közvetlen vagy közvetett módon pénzügyi vagy más anyagi haszon megszerzésére törekedve.

Súlyos bűncselekmény pedig a legalább négyévi szabadságvesztés büntetéssel vagy szabadságelvonással járó intézkedéssel vagy súlyosabb büntetéssel büntethető törvénysértést megvalósító magatartás. Strukturált csoport a nem egyetlen bűncselekmény azonnali végrehajtására, és nem alkalmyszerűen létrehozott

²¹ *The Omnibus Crime Control and Safe Streets Act of 1968 (Pub.L. 90–351, 82 Stat. 197, enacted June 19, 1968, codified at 42 U.S.C. § 3711)*

²² 2282/2000. (XI. 29.) Korm. határozat - az Egyesült Nemzetek Szervezete keretében létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény

csoport, amelyben nem szükséges, hogy tagjai pontosan meghatározott szerepet kapjanak, vagy hogy tagsága állandó legyen, illetőleg fejlett hierarchiával rendelkezzen. A szervezetek felismerték, hogy nem elegendő az, hogy az adott ország területén belül profitáljanak az illegális bevételekből, hanem tevékenységüket kiterjesszék külföldre is, hogy még nagyobb nyereségre tegyenek szert. Egyes szakértők szerint a szervezett bűnözés a világ huszadik leggazdagabb „szervezete” lett. Ez azt jelenti, hogy gazdagabb, mint a világ 191 államából 150. A világ "bruttó bűnügyi terméke" a világkereskedelem értékének 20%-át teszi ki²³. A fogalom megalkotásakor másik fontos elem volt az, hogy ezek a csoportok a törvényesség látszatát fent tartva próbálják meg a bűncselekményeket végrehajtani, ezért is nehéz tevékenységüket a nyomozó hatóságnak felfedni. Példának okáért az üzletszerű kéjteljes elősegítése, mint prostitúciós bűncselekmény kapcsán: kutatásomban megállapítottam, hogy korábban a törvénymódosítás előtt a törvény (1978 évi IV. törvény – a büntető törvénykönyvről) a lakás fogalmát használta, azonban a módosító törvény miniszteri indoklásból kitűnően az elkövetők egyre kevésbé lakások rendelkezésére bocsátásából tették lehetővé a prostitúciót, ellenben egyre jobban elterjedt, hogy különböző neveken működő kereskedelmi üzletekben, klubokban, szalonokban üzletszerű kéjteljes folytatnak, vagy ezek a helyek, tevékenységük jellegénél fogva bordélyház jelleggel működnek.

A hatályos szabályozás értelmében (2012. évi C. törvény - a büntető törvénykönyvről - az épület fogalmi körébe tartozik minden olyan helyiség, amely zárt helyiséget magában foglaló építmény. Például: lakás, nyaraló, üzlet, klub, szalon, stb. Egyéb helynek pedig minden olyan hely nevezhető, ami nem esik az épület fogalmi körébe, de alkalmas üzletszerű kéjteljes céljára. Az ilyen típusú szervezetek törvénytelen tevékenységét elsősorban a fegyvercsempészet, a kábítószerkereskedelem, az emberkereskedelem, a jövedéki termékek illegális kereskedelme jelenti. Nyilvánvaló, hogy ezek tönkretehetik egy ország, egy térség gazdasági-szociális és kulturális hátterét, destabilizálhatják az ország gazdaságát, ronthatják a lakosság fizikai, egészségi és anyagi helyzetét (drogcsempészet), és az emberi jogok súlyos megsértését eredményezhetik (emberkereskedelem), ráadásul sokszor erőszakos cselekményekkel járnak együtt. A kábítószerkereskedelem és a hozzá szorosan kapcsolódó fogyasztás komoly személyi (egészségi, lelki, munkahelyi, anyagi) és összetársadalmi (egészségügyi ellátás

²³ Paul LUNDE: *Organized Crime: an inside guide to the world's most succesful industry.* New York, DK, 2004.

költségei, munkanélküliség, szegénység, bűnözés stb.) problémákat okozhat. Statisztikai adatok szerint a kábítószer-fogyasztás különösen a fiatalok körében nő, és a növekvő keresletet a szervezett bűnözés is kihasználja.

Az Európában megjelenő kábítószer nagy része a kontinensen kívülről, elsősorban Közép- és Kelet-Ázsiából, az ún. „Arany Félholdból” (Afganisztán, Pakisztán) és az „Arany Háromszögből” (Mianmar, Laosz, Thaiföld) ill. Dél-Amerikából származik. Afganisztán különösen sok ópiumot és ópiumszármazékot termel, az ország lakosságának igen jelentős része - más lehetőség hiányában - mák termesztésével foglalkozik. A kábítószer-termelés másik központja Latin-Amerika, különösen Kolumbia, ahol a kokaintermelés kiemelkedő. A leginkább „fertőzött” területek Ázsia, Latin-Amerika, és sajnos Európa²⁴. A kábítószer-termelésből és kereskedelemből évente kb. 100 milliárd dolláros bevételre tesznek szert az azzal foglalkozók. A drogcsempészet legfontosabb célpontjai az Egyesült Államok és Nyugat-Európa. Az ezzel foglalkozó bűnözői csoportoknak azonban el kell odáig juttatniuk a kábítószeret, ez pedig komoly szervezőmunkát igényel.

Figyelembe véve a földrajzi helyzetet, a megközelíthetőséget és a vámszabályokat, egyes országokat szállításra, másokat raktározásra és átrakodásra, megint másokat elosztásra használnak. Hazánk szerepe és helyzete az első fejezetben bemutatásra került.

A prostitúció története során ezernyi szállal szövődött össze a bűnözéssel. A pornográfia, a kábítószer-élvezet és-kereskedelem, az ember- és fegyverkereskedelem, a pénzmosás mind-mind szoros kapcsolatban állnak a prostitúcióval. Maga a prostitúció is nemzetközileg szervezett szex-iparrá vált, ahol az Eroscenterekben és masszázs-szalonokban foglalkoztatottak exportja és importja jórészt erre szakosodott hálózatok útján bonyolódik.

A prostitúció a szervezett bűnözés egyik magasan jövedelmező üzletága, amelynek profitja akár kábítószer, vagy fegyverkereskedelemre is fordítható. A szex-szalonok engedélyezett, legális működtetése esetén ez az üzletág a bűnözésből származó pénz tisztára mosására is alkalmas.

A "szabad" választás alapján, vagy valamely kényszer (pl. gazdasági) hatására prostitúciós életformában élők az azon túl, hogy kizsákmányolják az "üzletszerzők" a védelmükről "gondoskodó" prostitutorok, még a társadalmi kiközösítés és megvetés is sújtja. Éppen ezért rendkívül nehéz szabadulni ezen életforma bék-

²⁴ BEBESI Zoltán nyá. *rendőr őrnagy - kábítószer-bűnözés és terrorizmus, doktori (phd) értekezés, Témavezető: Dr. KÖSZEGVÁRI Tibor nyá. vezérőrnagy Professor Emeritus, az MTA doktora, Budapest, 2009.*

lyójából. A prostitúciós célú nemzetközi emberkereskedelem áldozatainak esetében ez még inkább igaz. Ezeket a leányokat ugyanis adósság-kötelékkel, zsarolással, fizikai és lelki terrorral és számos más eszközzel kényszerítik a prostitúció folytatására, így például a kábítószer-fogyasztás, azaz „bedrogozás” kényszerítésén keresztül is.

A jelenség ilyen megközelítése alapján a prostituált maga inkább áldozat, aki-nek segítséget kell nyújtani azon törekvésében, hogy kikerülhessen a prostitúciós életformából. Ezen túlmenően minden erőfeszítéssel a gyermek- és fiatalkorúak prostitúcióba bevonásának megelőzésén kell fáradozni. A prostitúció és a prostitúció körül kialakult élősdi jellegű cselekmények (üzletszerű kéjelgés elősegítése, kerítés, kitarottság) elleni fellépés összehangolt több dimenziós megközelítést igényel. A büntetőjog eszköztárán túl felvilágosítással, információs kampányokkal és rendszeres oktatási programokkal. Ez pedig elképzelhetetlen a társadalmi szervezetek közreműködése nélkül²⁵. Összefoglalva tehát a társadalom normális működését sodorják veszélybe ezek a cselekmények, ez indokolja az ellenük való fellépés szükségességét. Ez mindenképpen nemzetközi összefogást igényel, hiszen a szervezett bűnözés magát a tevékenységet, és sokszor a hatásait tekintve is átnyúlik a határokon.

A téma kutatási sajátosságai, bemutatása

A környezet impulzusai mindig hatással vannak az egyének életére, így tudat alatt, ösztönösen a mindennapokban, a rutinszerű cselekményeknél is tartalom-elemzést végzünk, akárcsak egy műsort nézünk a tévében, rádiót hallgatunk, vagy éppen meghallgatjuk, amit mások embertársuk közölni kíván. Fontos letisztázni, hogy minden szó-, vagy írásbeli kommunikáció közleménynek minősül, vagyis minden olyan emberi magatartás, amely dekódolható, elemezhető, értékelhető, az ide sorolandó. Ha valaki beszél hozzánk, akkor arról a közleményről véleményt alkotunk, megpróbáljuk a hallott információkat kategorizálni, és azokat strukturálisan rendezni. A szövegek összefüggéseiből csoportosítunk, kiolvassuk a közlő személy hovatartozását, értékrendszerét, meggyőződését, hitvallását, anélkül, hogy azok esetlegesen valóságában szerepelnének és megjelennének a szövegekben. Ezen tudományos módszer alkalmazásával, feltárhatjuk a kutatni kívánt csoportok rejtett meggyőződését, azaz az interjúk szövegéből

²⁵ FEHÉR Lenke, 1996: *Frauenhandel. Sozialwissenschaftliche Arbeitsgemeinschaft, Wien 1996. 1–48. l.*

elemezve és értékelve, a fogalmak értelmét, a rejtett mondanivalót, a szófordulatok gyakoriságát, és ezzel az egymáshoz viszonyított kapcsolatukat. Az interjúban szerepelő szavakból, szófordulatok gyakoriságából és a fogalmak egymáshoz viszonyított kapcsolataiból következtetéseket vonhatunk le a közlés forrásáról. Fontos leszögezni, hogy ezeknek a szövegeknek nem egyetlen jelentésük van, hanem mindig többféle nézőpontból vizsgálándók, a jelentésük egyéneként különbözhet. Éppen ezért fontos, hogy részleteiben és összességében vizsgáljuk a kutatandó témát, ennek függvényében végezzük a tartalomelemzést. A kutatási módszer során a szövegek szimbolikus jelentésének a feltárására törekedünk.

A téma kutatási módszerei

A kutatásom során első lépésként, adatokat kellett készítenem, amelyekből dolgozni tudtam. Ezeket mindenképpen rögzítenem kellett valamilyen formában, hiszen ez képezte az elemzés alapjait. Az adatkészítés legmegfelelőbb módját választottam, interjúkat készítettem a prostitúcióhoz kapcsolódó bűncselekmények áldozataival, az interjúkat hangrögzítő segítségével felvettem, majd azokat begépeltem, és archiváltam. A kutatásom során meg kell említenem azt, hogy ez csak egy részhalmaz, a végül kapott eredmények, csak a részhalmaz eredményét tükrözik. Összességében így 10 személlyel sikerült mélyinterjút készítenem, amely interjúk félig strukturált, azaz részileg irányított beszélgetésekből álltak. A 10 interjúalanyt véletlenszerűen választottam ki, akik a részhalmaz eredményét, illetőleg a jelenlegi kutatásomat képezték. A meginterjúvolt személyek a témával kapcsolatos véleményüket, saját, megélt tapasztalataikat mondták el, a prostituálttá válástól a társadalomba való visszailleszkedés folyamatáig. Az elkészített, begépelte és így már készen állt szövegekkel megkezdődhetett a munka, azaz a kódolás és a kategóriák meghatározása. Egy ilyen kutatási módszernél, legfőképpen az általam választott kvalitatív tartalomelemzés esetében a kódolás nem előre meghatározott kategóriák szerint történik, hanem ezek a kategóriák az elemzés folyamatában alakulnak ki.

Csak olyan szavak, vagy mondatok jelentése volt kódolható, amelyek a szövegekben tényleg jelen vannak, biztosítva ezzel a kutatás nem részrehajló, és tiszta eredményét. Példának kedvéért ezeket a szavakat, vagy kész mondatokat hivatkozásként, szó szerinti idézésként a kódolásnál segítségképpen –, hogy az olvasó is értse – beszúrtam, így megismerhetjük a kódolásokból adódó valódi jelentést. Kódolás során tehát a nyers szövegadatokat nagyobb egységekbe soroltam, és így lehetővé tettem a tartalom valóban lényeges elemeinek a leírását, valamint

az összefüggéseinek a megragadását. Ezeknek a kategóriáknak tükrözniük kellett a kutatás célját, a kutatásom problémáját, azaz pontosan meg kellett határoznom azokat a változókat, amelyekkel foglalkozom, körül kellett írnom, hogy melyek lehetnek azok az ismérvek, amelyek eldöntik, hogy egy konkrét tartalmi adat az adott kategóriához tartozik-e. A szövegeknek minden fontos elemét el kell tudni helyezni valamely kategóriában, viszont egynél több kategóriához egyetlen adat sem sorolható, ez biztosítja azt, hogy a kizáróság elve érvényesüljön. Azaz, hogy egy elem, csak egy kategóriába tartozhasson. Amikor végrehajtottam a kódolást, és a kategorizálást, következhetett az elemzés.

A szövegek elemzése során a relatív gyakorisági kutatást választottam, amelynek során azt kutattam, hogy mennyi a szavaknak a szövegnek való előfordulási aránya. Amennyiben százalékos arányban kívántam megkapni az eredményt, úgy az adat előfordulási számát elosztottam az adathalmazban szereplő elemek számával. A tényleges tartalomelemzés elmélet során a kódolási tematika főkédkra, kódcsoportokra, majd kódokra osztandó. Tekintettel arra, hogy a kutatási területen szereplő kérdéskörre a legalacsonyabb szinten, azaz a kódolás szintjén is megkaphattam a választ, így szükségtelen volt a kutatást kiterjeszteni főkédk, és kódcsoport szintjeire is.

Tekintettel arra, hogy a majdani disszertáció lényegesebben nagyobb kérdéskörrel foglalkozik, és eme részeredmény is részét képezi, így a továbbiakban szintén felhasználható, azonban majd az egész anyag fogja azt eldönteni, hogy az itt kapott eredmény melyik főkédkcsoportba, illetőleg melyik kódcsoportba fog tartozni.

Az interjúelemzések során a kábítószer-kereskedelemmel kapcsolatosan három darab kódot határoztam meg, amelyek a következők voltak:

- Kábítószer-fogyasztás általánosságban;
- kábítószer-fogyasztás munkavégzéshez;
- kábítószer-fogyasztás kényszerítés munkavégzés céljából.

A kábítószer-fogyasztás általánosságban kód azt jelentette, hogy a meginterjúvolt személy használ az idegrendszer stimulálásra alkalmas anyagokat a munkája során. A kábítószer-fogyasztás munkavégzéshez kód azt jelentette, hogy a meginterjúvolt személy használ az idegrendszer stimulálásra alkalmas anyagokat a munkája során, azért, hogy azt elvégezni tudja. A kábítószer-fogyasztás kényszerítés munkavégzés céljából kód azt jelentette, hogy a meginterjúvolt személy használ az idegrendszer stimulálásra alkalmas anyagokat a munkája során, azért, hogy azt elvégezni tudja, de ezt kényszer hatására teszi.

A kutatási téma eredményei

Ahhoz, hogy a kódokkal elemzéseket tudjak végezni, úgy elsőként egy gyakorisági táblázatot kellett készítenem, amely a kódokat, és az abból kapott százalékos eredményeket mutatták (1. táblázat):

Kód megnevezése	Gyakoriság	Százalékos mutató
Kábítószer-fogyasztás általánosságban	8	80,00%
kábítószer-fogyasztás munkavégzéshez	5	62,50%
kábítószer-fogyasztás kényszerítés munkavégzés céljából	3	37,50%

1. számú táblázat²⁶ (Készítette: Kovács István)

Kutatásom során megállapítottam, hogy a tíz interjúalanyból 8, azaz nyolc személy fogyaszt kábítószerrel általánosságban, illetőleg a kábítószer bármely külvilágban megjelenő formájával találkozott már. Tízből nyolc személy, azaz 80%-al több, mint a fele fogyasztott és fogyaszt rendszeresen kábítószerrel, azaz összességében a megkérdezettek 80%-a. Ez nagyon magasnak tekinthető, amennyiben a McNemar próba segítségével szignifikáns értéket szeretnék meghatározni, biztos, hogy narratív alkotóelemnek lenne tekintendő, azonban a kutatás terjedelme végett ezen számításra nem volt lehetőség. (4. számú ábra)

Megjegyezni kívánom, hogy annak kimutatása, hogy az egyes személyek mikor váltak kábítószer-fogyasztóvá/függővé, illetőleg mennyi idő telt el a gyengébb és erősebb kábítószerrel fogyasztása között kizárólag az egyén viselkedési, kognitív és fiziológiai jelenségeinek meghatározott együtteseként vizsgálható, amelyik ismételt használatot követően alakulhatnak ki, így annak vizsgálatára a tartalomelemzés önállóan nem elegendő. A tartalomelemzés során így változatos, de nem szignifikáns értékű életkorokat és időtartamokat kaphatunk, többek között például: 18. életévet betöltött és be nem töltött életkor, valamint az azt megelőző serdülőkor. Arra információ nem merült fel, hogy a minőségileg gyengébb kábítószerrel milyen időközönként cserélték erősebb vegyületekre.

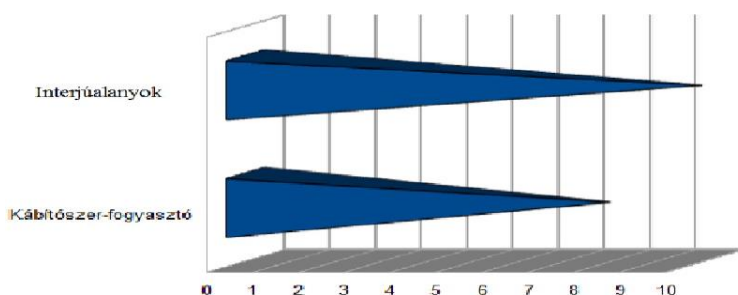
Az interjúalanyok tartalomelemzése során többek között példának okáért az alábbi szövegtörzsetek elemek generálták a kábítószer-fogyasztás általánosságban kódot:

²⁶ A tartalomelemzés során kapott eredmények, Forrás: A témával kapcsolatos saját kutatási eredmények vizuális ábrázolása

„...Azelőtt soha nem használtam, nem is gondoltam, hogy fogok bármiféle kábítószerrel kipróbálni, de...először egy füves cigivel kezdődött, aztán azon kaptam magam, hogy kokaint szívogatok...”

„...18 évesen az ember fiatal, ezért az új dolgokra igen vevő...ez a társaság, ami-be belekerültem elég sokat bulizott...hétfvégén szórakozás, buli is ment...de ezt alkohollal és droggal lehet bírni...”

„...Kábítószerfüggő voltam egy időben...úgy kezdődött korábban, hogy mindent a vendég szórakoztatásáért...”

4. számú ábra²⁷ (Készítette: Kovács István)

A következő kód vizsgálata során abból kellett kiindulnom, hogy tízből nyolc személy fogyaszt kábítószerrel, illetőleg összességében nyolcan tesznek említést az élvezeti cikkekről. A kábítószer-fogyasztás munkavégzéshez kód alapján tehát a nyolc személyt kellett alapul venni, és a nyolc személy vizsgálata során kellett azokat az elemeket kiválasztani a szöveggörnyezetből, amely megfelelt a kód definiálásának. Az így kapott eredmény azt mutatta, hogy 5 olyan személy volt, aki a munkavégzéshez használ kábítószerrel, azaz nyolc személyből, több mint a fele, azaz 62,5%-a használ a munkavégzéshez kábítószerrel. (5. számú ábra)

Az interjúalanyok tartalomelemzése során többek között példának okáért az alábbi szöveggörnyezeti elemek generálták a kábítószer-fogyasztás munkavégzés céljából kódot:

„...Könnyebb volt vele sokkal...odaadóbb voltam...”

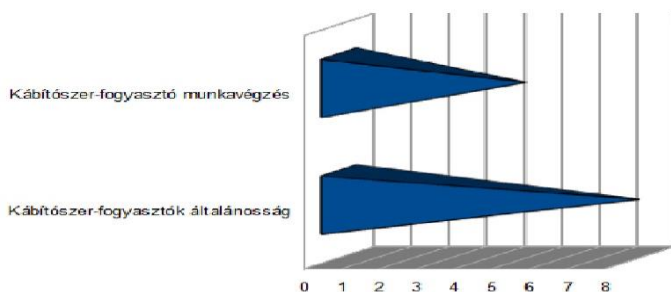
²⁷ Kódok elemzése, Forrás: A témával kapcsolatos saját kutatási eredmények vizuális ábrázolása

„...Ehhez az életvitelhez hozzá tartozik a kábítószerelés, ezt a kettős életvitelt, a hazudozást, ezt én másképpen nem tudom csinálni, csak drogozással, megkönynyíti az átállást...”

„...Egyre inkább az érzem, hogy minden nap kell, még pedig azért, hogy a körülöttem levő ocsmányságokat el tudjam viselni és a fájdalmakat...”

„...Volt olyan is, hogy olyat kért az egyik kuncsaft, hogy aktus előtt együtt drogozzunk, ez változó volt, hogy milyen drogot használtunk...”

A fenti kutatásomban egyrészt megállapítottam és alátámasztottam Khantzian megállapításait, miszerint fő kiindulópontja, hogy sem maga a szerhasználat, sem annak típusa nem a véletlen következménye, hanem egy tudattalan választási és döntési folyamat része, amelynek alapját a személy azon törekvése adja, ahogy a számára megoldhatatlannak tűnő konfliktusokat kezelni tudja. Khantzian leszögezi, hogy a drog választása a pszichofarmakológiai működés és azon domináns fájdalmas érzések interakciójának az eredménye, amelyekre a drog kedvezően hat. Khantzian a fájdalom, a stressz és a diszfória kezelése mellett az opiátok használatában kiemelkedő jelentőséget tulajdonít. Az opiátoknak, elképzelése szerint, ezeknek az állandó kitöréssel fenyegető tendenciáknak a csillapításában lehet szerepük, és segítséget nyújtanak abban, hogy a használó „normálisnak, nyugodtnak, kedélyesnek és relaxáltnak érezze magát”²⁸.

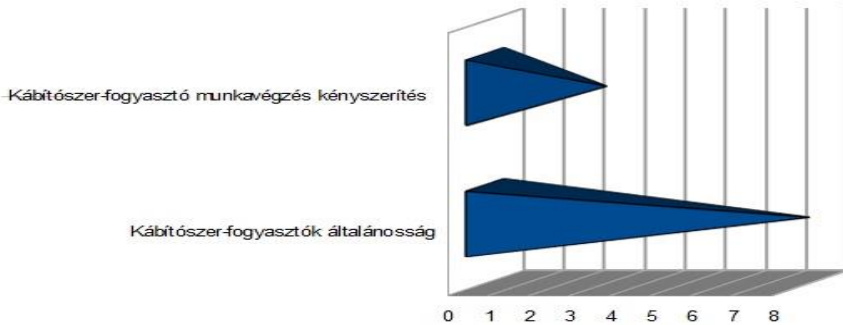
5. számú ábra²⁹ (Készítette: Kovács István)

²⁸ KHANTZIAN, E.J. (1985). *The self-medication hypothesis of addictive disorders: focus on heroin and cocaine dependence. Amer. J. Psychiat.,142, pp.1259-1264.*

²⁹ Kódok elemzése, Forrás: A témával kapcsolatos saját kutatási eredmények vizuális ábrázolása

A következő kód megalkotásakor abból kellett kiindulnom, hogy tízből nyolc személy fogyaszt kábítószer, illetőleg összességében nyolcan tesznek említést az élvezeti cikkekről. A kábítószer-fogyasztás kényszerítés munkavégzés céljából kód alapján tehát a nyolc személyt kellett alapul venni, és a nyolc személy vizsgálata során kellett azokat az elemeket kiválasztani a szöveggörnyezetből, amely megfelelt a kód definiálásának.

Az így kapott eredmény azt mutatta, hogy 3 olyan személy volt, aki a munkavégzéshez használ kábítószer, rákényszerítik, azaz nyolc személyből, majdnem a fele, azaz 37,5%-a használ a munkavégzéshez kábítószer kényszer hatására. (6. számú ábra)

6. számú ábra³⁰ (Készítette: Kovács István)

Az interjúalanyok tartalomelemzése során többek között példának okáért az alábbi szöveggörnyezeti elemek generálták a kábítószer-fogyasztás kényszerítés munkavégzés céljából kódot:

„...A strici finanszírozza, ő is szerzi be, ő a forrása, mást nem is mernék megkérni...”

„...szórakozóhelyen azt teszik az ember italába...a Ginat...”

„...ha nem adom le, akkor megvernek, bezárnak egy szobába, beadnak valamit és ötven túlmennek rajtam és azt veszem észre, hogy ott fekszem egy szál semmi-ben...”

A fenti kutatásomban egyrészt megállapítottam és alátámasztottam Khantzian megállapításait, miszerint az érzelmek megélése, a kötődés, az elköte-

³⁰ Kódok elemzése, Forrás: A témával kapcsolatos saját kutatási eredmények vizuális ábrázolása

leződés félelemmel teli lesz a fiatal számára, ez tükröződik az alkalmi, droghasználathoz kötött intim-/szexuális életben. A stimuláns szerek használata a más módon nem megélhető érzelmek és indulatok átélését teszi lehetővé, legyen szó akár intimitásról, akár agresszióról³¹.

Összességében a kutatás alapjául szolgált annak, hogy bebizonyítsam azt, hogy a kábítószer-kereskedelem, az emberkereskedelem és a hozzá szorosan kapcsolódó prostitúció, és a szervezett bűnözés összefonódott, mind-mind elemei annak, hogy a bűnszervezetek az illegális profitot erőszaktól sem riadva vissza megteremtsék és bezsebeljék.

A következő fejezetben szeretném egy konkrét esetelemzésen keresztül bemutatni, és egyben szorgalmazni és javasolni, hogy milyen eljárást kell(ene) alkalmazni a nyomozó hatóságoknak azért, hogy a kábítószerrel, a prostitúcióval kapcsolatos bűncselekmények elkövetőit realizálják, és megfelelő szankciókkal sújtsák.

Összegzés

A tavalyi év egyik legsikeresebb bűnüldözési akcióját hajtotta végre a Budapesti Rendőr-főkapitányság, miszerint: Egy 55 éves férfit egy kiterjedt rendőrségi rajtaütés után vették őrizetbe..., mert a gyanú szerint egy bűnszervezet tagjaként magyar és külföldi állampolgároknak kínált szexuális szolgáltatást három fővárosi bordélyházban. Ezek egyike a Ferenc körút egyik bérházában működött. A Budapesti Rendőr-főkapitányság...sajtótájékoztatóján számolt be róla, hogy közel egy évig tartó előkészítő munka után....felszámoltak egy három budapesti bordélyházat és egy érdi diszpécserközpontot üzemeltető bűnszervezetet. Tíz embert gyanúsítottként hallgattak ki, akik közül háromnak az előzetes letartóztatását is kezdeményezték. A bűnszervezet tagjai a gyanú szerint egy internetes honlapon hirdették a lányokat, a rendszer nagyjából úgy működött, mint ha taxit kérnének a központból. A kuncsaft felhívta az érdi központ diszpécserait, akik megadták neki, hogy a három budapesti helyszín közül melyik lakásban várja a lány. A VI. kerületi Bajcsy-Zsilinszky úton, a XI. kerületi Etele úton, valamint a IX. kerületi Ferenc körúton működtek a bordélyházak. A diszpécserok napi kilenc órában fogadták a hívásokat, nagyjából húsz nő dolgozott nekik váltásban. Egy óráért 13

³¹ DEMETROVICS Zsolt - *Különböző típusú drogok használatának személyiségpszichológiai és családi háttere*, ISBN 978-963-236-023-2, L'Harmattan Kiadó, 2007

ezer forintot kellett fizetni, ez az alapszolgáltatásra vonatkozott, az extráért ennél többet³².

A globalizációnak, a felgyorsult, rohanó világnak köszönhetően a technika és a tudomány is rohamos fejlődésen megy keresztül. A rejtve megszerzett információ egyre nagyobb szerephez jut mind a nyomozáskor, mind pedig a bizonyítékok vizsgálata és értékelése során az ügyészi, illetve a bírósági szakban. A nyomozás-
tan – kriminalisztika – a bűnfelderítésének a tudománya, a bűncselekmények elkövetésének eszközeivel, az elkövetők felderítésének lehetséges módszereivel foglalkozik. Főbb feladata a bűncselekmények felderítése, a bűncselekményt elkövető személyek beazonosítása, illetőleg az azzal kapcsolatos bizonyítékok beszerzése, és felhasználása.

A titkos információgyűjtés a krimináltechnika egyik külön, sajátos eszközrendszerrel bíró területe. A titkos információgyűjtés egy a fenti célok elérése érdekében folytatott megismerő tevékenység. A Rendőrség társadalmi rendeltetése is egyben, illetőleg az adott nemzet-, vagy társadalomban élők joggal várják el, hogy a felderítést végző szervek az elkövetett bűncselekményeket felderítsék, az elkövetőjüket realizálják, az elkövetni szándékozott bűncselekményeket megelőzzék – prevenció -, illetőleg a megkezdett, de még be nem fejezett bűncselekmény elkövetését megszakítsák.

Így a jogállamiság, valamint az alkotmányos büntetőjog követelményei megkívánják, hogy az állam a büntető hatalmát olyan szabályok szerint gyakorolja, amelyek egyensúlyt teremtenek az egyéneket az állammal szemben védő garanciális rendelkezések, ezen belül elsősorban a büntetőeljárás alá vont személy alkotmányos jogainak védelme és a büntető igazságszolgáltatás megfelelő működésével kapcsolatos társadalmi elvárások között³³.

Mint hogy a szervezett bűnözéshez kapcsolódó bűncselekmények az egyik legnagyobb mértékben sértik a társadalmi együttélés szabályait, így az üldözésük során alkalmazott titkos információ- és adatgyűjtő tevékenységek különösen fontos szerephez jutnak. A tanulmány során is fontos szerepet kap a bűncselekmény elkövető személyének a felderítése, amely egyrészt magában foglalja az ismeretlen elkövető kilétének megállapítását, másrészt pedig a körözés hatálya alatt álló elkövető tartózkodási helyének a megállapítását is. Arra, hogy a bűncselekmény elkövetését felderíthessük, a hatályos jogi szabályozás kétféle jogi

³² <http://www.origo.hu/itthon/20130213-harom-fovarosi-bordelyhazat-uzemeltett-es-diszpecserhalozatot-uzemeltetett-r-kamillo.html> (letöltés ideje: 2014. április 22.)

³³ 42/2005. (XI. 14.) AB határozat

lehetőséget kínál fel: a nyílt eljárást, amely a büntetőeljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó nyomozati cselekmények végrehajtásából áll, illetőleg a titkos információgyűjtő, valamint adatszerző tevékenységet, mint titkos eljárást.

A titkos krimináltechnikai információszerző eszközök több csoportba sorolhatók. Külső engedélyhez nem kötött eszközök például az informátor alkalmazása, bizalmi személy, más titkosan együttműködő személy igénybevétele, puhatolás vagy információgyűjtés, adatellenőrzés és adatkérés, más objektum, terep és útvonalszakasz, jármű, esemény, személy megfigyelése, a megfigyelés eredményének hang, kép, egyéb jel technikai eszközzel történő rögzítése, stb.

Bírói illetve a nemzetbiztonságot érintő egyes kérdések esetén miniszteri engedélyhez kötött eszközök például a titkos kutatás és az észlelteknél technikai eszközzel történő rögzítése, magánlakásban történtek technikai eszközökkel történő megfigyelése és rögzítése, levél, postai küldemény, telefonvezeték vagy azt helyettesítő távközlési rendszer útján továbbított közlés tartalmának megismerése és technikai eszközzel történő rögzítése, stb³⁴.

Gondoljunk csak bele, hogy ezen módszerek, eljárások nélkül, képes lett-e volna a Rendőrség, vagy más bűnüldöző hatósági jogkörrel rendelkező szerv vagy szervezet az esetelemzésben felhozott bűncselekmény elkövetőit realizálni, illetőleg eljárás alá vonni? A hosszas megfigyelői tevékenység, a fedett nyomozó bevonása, a lehallgatások, mind-mind hozzájárultak ahhoz, hogy egy az országban működő bünszervezet tagjait a nyomozó hatóságnak feloszlatni sikerüljön. Az emberkereskedelem, a prostitúció, a kábítószer-kereskedelem mind-mind ezen szervezett bűnözői csoportok illegális jövedelmét növelik, így szükséges, hogy az eljárások még precízebbek, még szakszerűbbek, és még hatékonyabbak legyenek, hogy a kívánt eredményt elérhessük.

Szeretnék kutatásommal hozzájárulni, és szorgalmazni azt az álláspontot, hogy az ilyen fajta bűncselekményekhez kapcsolódó kábítószer-ellenes küzdelem legfontosabb célkitűzése a kereslet csökkentése és a kábítószer piacra jutásának megakadályozása. A kábítószer-bűnözés mint a modern szervezett bűnözés egyik legrégebbi formája lehetővé tette, sőt ki is kényszerítette, hogy olyan rendőri módszerek fejlődjenek ki, amelyek – szükség szerint katonai eszközökkel kiegészítve – a bűnmegelőzést szolgálják, pontosabban magának a társadalmi problémának az eskalációját akadályozzák meg. Operatív eszközök használata, a hír-

³⁴ dr. KENESE Attila : *A titkos információgyűjtés és adatszerzés alkalmazása és eredményének felhasználása során felmerülő jogértelmezési kérdések a bírósági gyakorlat tükrében, jogi fórum publikációk, 2013. május, online megjelentetésű publikációk*

szerezés és az információ megfelelő intézkedésekre jogosult szervezetekkel való megosztása a leghatékonyabb eszköz a kábítószer elleni küzdelemben is: optimális esetben megakadályozza a szer piacra jutását³⁵.

Felhasznált irodalom:

1. BEBESI Zoltán nyá. rendőr őrnagy - Kábítószer-bűnözés és terrorizmus, doktori (phd) értekezés, Témavezető: Dr. KŐSZEGVÁRI Tibor nyá. vezérőrnagy Professor Emeritus, az MTA doktora, Budapest, 2009.
2. DÁNOS Valér: A szervezett bűnözés. Gönczöl-Korinek-Lévay (szerk.) Kriminológiai ismeretek. Corvina kiadó, 1996. 214.old.
3. DEMETROVICS Zsolt - Különböző típusú drogok használatának személyiségpszichológiai és családi háttere, ISBN 978-963-236-023-2, L'Harmattan Kiadó, 2007
4. DEMETROVICS Zsolt. (2001) The Face of Illegal Drug use in Hungary in Times of Transition. Focus on the Psychostimulants
5. ELEKES Zsuzsanna (1997): „Devianciák, mentális betegségek” in: Szerepváltozások Jelentés a nők és férfiak helyzetéről, 1997, Lévai Katalin, Tóth István György, (szerk.). Bp. TÁRKI, Munkaügyi Minisztérium Egyenlő Esélyek Titkársága, Pp. 151–169.
6. ESCOHOTADO, Antonio: A Brief History of Drugs: From the Stone Age to the Stoned Age. (1999). Rochester, VT: Park Street Press. ISBN: 0-89281-826-3 Dr. ERDÉLYI Ágnes - Az integrált megelőzés elmélete Budapest 1987, Pszichológia és pedagógia nevelőknek, ISSN: 1218-1285
7. FEHÉR Lenke, 1996: Frauenhandel. Sozialwissenschaftliche Arbeitsgemeinschaft, Wien 1996. 1–48.
8. dr. KENESE Attila: A titkos információgyűjtés és adatszerzés alkalmazása és eredményének felhasználása során felmerülő jogértelmezési kérdések a bírósági gyakorlat tükrében, jogi fórum publikációk, 2013. május, online megjelentetésű publikációk
9. dr. KISSZÉKELYI Ödön – dr. Németh Zsolt– dr. Huber Béla: A bódulat csapdájában. Bp., 1989.
10. KHANTZIAN, E.J. (1985). The self-medication hypothesis of addictive

³⁵ BEBESI Zoltán nyá. rendőr őrnagy - kábítószer-bűnözés és terrorizmus, doktori (phd) értekezés, Témavezető: Dr. Kőszegvári Tibor nyá. vezérőrnagy Professor Emeritus, az MTA doktora, Budapest, 2009.

disorders: focus on heroin and cocaine dependence. Amer. J. Psychiat., 142, pp. 1259-1264.

11. LÉVAI Miklós – A kábítószer-probléma és büntetőjogi kontrollja Magyarországon – In esély kiadványok, 1992./ 1. szám
12. Paul LUNDE: Organized Crime: an inside guide to the world's most succesful industry. New York, DK, 2004.

Felhasznált jogszabályok és egyéb források:

1. 42/2005. (XI. 14.) AB határozat
2. 2012. évi C. törvény – a Büntető Törvénykönyvről
3. 1965. évi 4. törvényerejű rendelet - a New-Yorkban, 1961. március 30-án kelt Egységes Kábítószer Egyezmény kihirdetéséről -
4. 66/2012. (IV. 2.) Korm. rendelet - a kábítószerekkel és pszichotróp anyagokkal, valamint az új pszichoaktív anyagokkal végezhető tevékenységekről, valamint ezen anyagok jegyzékre vételéről és jegyzékeinek módosításáról -
5. 1/1968. (V.12.) BM-EüM együttes rendelet - a kábítószer termelésének, gyártásának, feldolgozásának, forgalomba hozatalának, raktározásának és használatának szabályozásáról
6. 2282/2000. (XI. 29.) Korm. határozat - az Egyesült Nemzetek Szervezete keretében létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény
7. A Belügyminisztérium 1973-as az ifjúkori bűnözés alakulásáról szóló jelentése
8. Complex Kiadó jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft: Bűnszövetség, bűnszervezet, Budapest, 2009. 14. o.
9. <http://www.origo.hu/itthon/20130213-harom-fovarosi-bordelyhazat-uzemeltett-es-diszpecserhalozatot-uzemeltetett-r-kamillo.html> (letöltés ideje: 2014. április 22.)
10. The Omnibus Crime Control and Safe Streets Act of 1968 (Pub.L. 90–351, 82 Stat. 197, enacted June 19,1968, codified at 42 U.S.C. § 3711)